

TARTALOM Mécses a te igéd

SMIDÉLIUSZ GÁBOR: *Böjti zsoltár* 41

Tanulmányok

BODÓ SÁRA: *A másik ember ajándéka* 42

Figyelő

Előadás

SZABÓ LAJOS: *A civil szolgálat szabadsága* 47

LMK-témák

REUSS ANDRÁS: *Identitás és tolerancia* 51

ISÓ ZOLTÁN: *A gyermekúrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati lehetőségei az evangélikus egyházban* 52

VETŐ ISTVÁN: *A társkapcsolatok új formái és egyházunk válasza* 54

JÓ ANDRÁS: *Missio Dei – gyülekezet, egyház, világmisszió. A külmisszió lehetőségei és kihívásai a 21. században* 56

DEME DÁVID: *A megtérés kívánalma és az újjászületés lehetősége hitvallásaink alapján* 58

KOROMPAYNÉ SEBESTYÉN NÓRA: *„A szépség mágikus megmutatója” – Weöres Sándor* 59

VANCSAI JÓZSEF: *A lelkész lehetőségei krízisbe jutott családok körében. Lelkigondozás, kezek evangéliuma, anyagi, lelki krízis, családon belüli erőszak* 61

Az igehirdető műhelye

STEINBACH JÓZSEF: *Böjt 1. vasárnapja (Invocavit) (Jób 1,6–22)* 63

FEKETE KÁROLY: *Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere) (Ézs 42,1–4)* 67

KODÁCSY TAMÁS: *Böjt 3. vasárnapja (Oculi) (1Móz 4,1–13)* 70

FAZAKASNÉ BARTHA ZSUZSANNA: *Böjt 4. vasárnapja (Laetare) (Ézs 58,6–12)* 72

BODÓ SÁRA: *Böjt 5. vasárnapja (Judica) (1Móz 18,20–33)* 75

FAZAKAS SÁNDOR: *Böjt 6. vasárnapja (Palmarum) (Jn 10,17–18[19–21])* 78

Böjti zsoltár

■ SMIDÉLIUSZ GÁBOR

Az erőszak vége – ez a címe a vizionárius német rendező, Wim Wenders 1997-ben bemutatott filmjének, amely egy amerikai producer életének nagy fordulatát mutatja be, aki sikerét és hírnevét brutális akciófilmjeinek köszönheti. A hollywoodi álom árnyékában azonban stressz és halálfélelem húzódik meg, olyannyira, hogy ő maga is az erőszak áldozatává válik, mindent hátrahagyva menekülnie kell. Végül egy mexikói kertész családjánál talál menedéket, távol a filmipartól, üzletemberektől, addigi világától. A férfi életében teljesen új fejezet kezdődik.

Bár a figyelmeztetés tizenhat évvel ezelőtti és tengeren túli kulisszák előtt játszódik, a probléma aktualitásához nem fér kétség. Nemcsak a mozivászonról, a tévéfilmekből, a videojátékokból árad felénk az agresszió, hanem a hétköznapi világunk valósága is egyre inkább megtelik feszültséggel, szembenállással, konfliktusokkal, egymásnak feszülő érdekek kemény ütközésének pusztító hatásaival. Nem is kell feltétlenül a közbeszédék témáit figyelemmel kísérni, kudarcainkra, harcainkra, sérüléseinkre tekinteni. A békeesség és a harmónia, a nyugalom aranykorának napjai, pillanatai messze elkerülnek minket.

És ha a németeknek van Wim Wendersük, nekünk is van József Attilánk, aki hasonló prófétai erővel kiált Istenhez:

Isten!
Kiáltunk hozzád:
légy a mi érző, meleg bőrünk,
mert megnyúztak bennünket,
A fájdalomtól már semmit se látunk.
És hiába, hiába tapogatózunk,
Nem érezzük meg a dolgokat,
Csak azt, hogy irtózatosan fájnak.

Mi haszna, ha tudjuk, de nem látjuk,
Hogy belőlünk lobbannak ki tavasszal a rügyek,
Hogy fáradságnál hősebb a karunk
S agyunk robbantóbb minden dinamitnál.
Szavunk gyapjúja megpörkölődik

És keserű füstként hordozza a szél,
Mert nem takarozik senki sem bele.
Mindenkiből kicsurog a lelkünk,
Mint rozsdalyukasztotta kannákból a tej.
Szeretetünkkel sajttá ojtjuk mégis,
Hogy legalább a fiaké legyen,
Mert most leagathadd magadról a csillagokat,
Itt a garasok fénye maradandóbb.
S nem fogad az asztalához senki,
Hegyek barlangos gyökereit rájuk,
Az égen sem nap – aranytallér ragyog,
A mezőkön kutyatej sem érik.

Ó, légy a mi érző, meleg bőrünk,
Hogy a fájás leperegjen rólunk,
Mint a ludak tolláról a víz,
Hogy végre egyszer megfarag-
hassuk már
A márványszobrot és a deszkalócat –

Nem akarjuk, hogy holnapra maradjon
S a vizeken már delelnek a felhők,
Eztán már az árnyak sokasodnak,
Dologvégzetlen kell, hogy hazatérjünk,
Meghálalni lecsukódó szemeid alá.

Ez a kiáltás, bár nem ezredéves mélységből tör fel, csak 1923-ból való, mégis olyan modern zsoltár, amelynek sötét tónusait tehetetlenségünk, korlátozottságaink húzzák meg, de a bizalom, a várakozás, a szabadítás képeit is hordozza. Hogy ne csak emberi szempontokat és megoldásokat kutassunk, keressünk, hanem Istentől magától kérjük – a magunk és a fiak, lányok, unokák számára is – az erőszak végének beköszöntét.

A böjt tartalmas időszaka éppen a felülről érkező szabadítás lehetőségét erősíti meg bennünk. Az előttünk álló hetekben az ószövetség evangélistája, Ézsaiás szegődik majd mellénk többször is lelki vezetőként. Lenyűgöző mondanivalóval, igazi átformáló, tisztító tartalommal, gazdag meditációs anyagot nyújtva vezet bennünket ahhoz az Úrhoz, aki nem hatalommal és erőszakkal közeledett hozzánk. Lárma nélkül, szelíden és számaron ülve érkezett, megkímélve a megrepedt nádszálat és a füstölgő mécses, igazságot szolgáltatva és irgalmasságot képviselve. A megdöbbentő párhuzamokat a kereszténység ősi hagyományához kapcsolódva ma sem érthetjük másként, mint hogy ezek a sorok Jézusra vonatkoznak. A titokzatos, a prófétai homályba burkolt alak nem más, mint az a Jézus, aki betöltötte az Úr szenvedő Szolgájának az alakját. Akit igazságtalan, jogtalan módon ítélték el, ártatlanként érte a legdurvább megaláztatás és erőszak, mégis még a kereszten is kivégzőiért imádkozott. Nem csak lokálisan, hanem globálisan, az egész emberiség és a világ bűnének, Istennel való rendezetlen viszonyának megoldását nyújtja. Az erőszak magját tárja fel és távolítja el az életünkben. Perzselő igazsággal, de végtelen irgalommal lép békétlen, sok indulattal, frusztrációval fertőzött világunk felé ma is. Amikor már semmin nem lepődünk meg, akkor ő éppen a szeretetével, hosszútűréssel,

A másik ember ajándéka

■ BODÓ SÁRA

A másik ember mint ajándék? Valami tiltakozik bennem, hogy magától értetődően igent mondjak erre a kérdésre. Az ember és ember közti kapcsolat természetes, őszinte megélésében túl sok minden van, ami megnehezíti, hogy ajándéknak lássam azt, aki épp most csapott be, most árult el, most nem ért meg, most nem ér rá, most válik idegenné. Ez nem ajándék, vagy ha igen, akkor rossz ajándék.

A másik ember általában feltételezi az egyiket, aki jelen esetben én vagyok. A másik bárki lehet a több mint hétmilliárd közül, az egyik – viszonyról, kapcsolatáról lévén szó – mindig én maradok. Amíg a másik távolabb van, egészen meglepően hasonlítunk: mintha ugyanaz okozna örömet s ugyanaz fájna nekünk. Amikor azonban közelebb kerülünk egymáshoz, gyakran kiderül, hogy mennyire mások vagyunk. A másik embernek mintha egészen más fájna vagy más okozna örömet. S ezt még a közeli kapcsolatok sem oldják fel törvényszerűen. Olykor rácsodálkozunk anyánkra, apánkra, testvérünkre, rokonunkra, hogy mennyire mások tudunk lenni, és rácsodálkozunk idegenekre, hogy mennyire tudunk egymásra hasonlítani. Ki érti ezt?

Mielőtt a másik ember ajándék voltára térnénk, érdemes két különleges emberi „egymásmellettséget” megvizsgálnunk.

Az ember nélküli ember

HATÁR Győzőnek van egy könyve: *Éjszaka minden megnő* a címe (1986). Ez a különleges, absztrakt regény egy megdöbbentő történetet mesél el. Archie Dumbarton, egy lexikonokkal házaló londoni kereskedő és aranykezü ezermester az egyik szokásos reggelen arra ébred, hogy körülötte mindenki halott. Anélkül, hogy bármire is eszmélhetett volna, felesége és ikerfiai meghaltak. Küzdelemnek semmi nyoma, csak az áram ment el mindenhol. Felöltözik, gon-

dosan bezárja lakása ajtaját, hogy szétnézzen Londonban. Olyan az egész, mintha egy nagy üzemzavar lenne, minden változatlan, az áruházak kirakatai ugyanúgy csillognak, csak éppen élő ember nincs sehol. Az autókban, a járdákon, mindenhol halottak fekszenek. Archie első érzése a döbbenet, hogy mit kezdjen a helyzettel, majd a felismerés, hogy megjelenő félelmét nincs kinek elpanaszolnia. A halálfélelem helyett hirtelen az életfélelem borítja el. Rá kell jönnie, hogy amit átél, azt többé nem tudja megosztani senkivel, sőt az egyedüllét sem létezik, mert az egyedüllét feltétele a másik ember létezése. Többé nincs értelme a nevének, hiszen az is arra való, hogy meg tudja különböztetni magát a többiektől. Ha tehetné, mulatna ezen a helyzeten, de nincs értelme a nevetésnek sem, mert nincs kivel összenevetni. Megéhezik, s ekkor döbben rá, hogy mostantól minden az övé. Egyedül az övé. Ez az ember nélkül maradt ember egyetlen gazdagsága: mindent a sajátjának tudhat. Beül hát egy ismert gazdag ember rég irigyelt Bentley-jébe, bemegy a legpatinásabb áruházakba, és tobzódik a rengeteg áru között. Minden az övé. Csak a félelem ne változna közben rettegéssé! Most már tudja, hogy nincs embertárs, mégis elkezd félni a „talán mégis” megjelenő embertől. Hangokat hall, látomásai vannak, mintha a valóságban, az érzékelésében minden meglazulna. Az áruházakat, a korlátlanul vált lehetőségeket még élvezzi, de már felsejlik benne, hogy mi van, ha mégis vetélytársa van. Ahogy terjed benne a félelem, úgy érzi egyre jobban az öröm hiányát. Egyre feleslegesebbé válik a beszéd, hiszen úgysem hallja senki, a torkából feltörő hangok leginkább állati vakkantásokhoz hasonlítanak. Lemezeket kezd hallgatni, hogy legalább valami hangot halljon maga körül. Ahogy telik az idő, megszületik benne a vágy, hogy legyen még valaki, aki nem ő, aki valaki más, és aki szól hozzá. Ha nincs igazi ember, jó lesz a pótlék is: összegyűjti az áruházakban a próbababákat, és felállítja az otthonához vezető úton. Némelyik különle-

ges, mert elemmel működtetve udvariasan meg tud hajolni, és kedvesen köszön: „Üdvözlöm, örülök, hogy látom.”

Így Archie, az ember nélkül maradt ember berendezi saját világát, jól elosztja a bábukat, különösen a hajlongani és „beszélni tudókat”, hogy útja mentén hazafelé tartva legyen, aki szóval fogadja, s akinek ő is köszönhet. Néhány dolgot azonban nem tud megoldani: emberpótlékot talál, de a régi péksütemények illatát nem tudja feledni. Mintha érezné egy alkalommal, de rá kell jönnie, hogy érzékcsalódás – a frissen sült kenyér illatát nem lehet pótolni. Jólesne most már egy nagy sírás is, de nem akar sikerülni. Minek is? Úgysem hallja senki. Az életkort felváltotta a holtkor.

Végül nagy téblábolásában egy nagy üres hodályban talál egy hatalmas keresztet. Azt hiszi, nehéz, de kiderül, pillékönnyű, mert csak egyszerű díszlet poliészterből. Nem baj, gondolja. És eszébe jut a nagy ötlet: megváltásra van szükség. A hitvalló nagy hitet, amely megtart, a rendületlen nagy hitet, amely hegyeket mozgat, másokat zavarba ejtő neveltlenségnek tartja. „Pedig be nagyon elkelt volna most, ha csak egy csipetnyi is, belőle!” (192. o.) Felfeszi magát a keresztre – határozza el, de belátja, nem könnyű, mert ehhez is kellene valaki. Többszöri áruházlátogatással összegyűjti a szükséges eszközöket egy saját „keresztre feszítő szerkezethez”. Ember nélküli emberként azonban még áldozatot hozni sem lehet. A folyamatba hiba csúszik, Archie meghal ugyan, az áldozathozatal mégsem sikerül. A szerkezet foglyul ejti, a poliészter kereszt pedig egyszerűen kettéroppan alatta.

Az ember nélkül maradt embert alapvetően uralja a félelem, számára többé nincs íze az örömnak, nincs értelme a szónak, nincs realitása az érzékelésnek, még a sírásnak sincs értelme, mert úgysem vigasztalhatja meg senki. A világ többé nem valóságos, marad a tárgyak uralma, és az ember nélküli embert legfeljebb beszélő bábuk veszik körül.

A könyv abszurd. Mégis vannak körülöttünk olyanok, aki úgy élnek, mint az ember nélkül maradt emberek.

„Ezek után ünnepük volt a zsidóknak, és felment Jézus Jeruzsálembe. Jeruzsálemben a Juh-kapunál van egy medence, amelyet héberül Betesdának neveznek. Ennek öt oszlopcsarnoka van. A betegek, vakok, sánták, sorvadások tömege feküdt ezekben, (és várták a víz megmozdulását. Mert az Úr angyala időnként leszállt a medencére, és felkavarta a vizet: aki elsőnek lépett bele a víz felkavarása után, egészséges lett, bármilyen betegségben is szenvedett). Volt ott egy ember, aki harmincnégy éve szenvedett betegségében. Amikor látta Jézus, hogy ott fekszik, és megtudta, hogy már milyen hosszú ideje, megkérdezte tőle: »Akarsz-e meggyógyulni?« A beteg így válaszolt neki: »Uram, nincs emberem, hogy amint felkavarodik a víz, beemeljen a medencébe: amíg én megyek, más lép be előttem.« Jézus azt mondta neki: »Kelj fel, vedd az ágyadat és járj!« És azonnal egészséges lett az ember, felvette az ágyát és járt. Aznap pedig szombat volt.» (Jn 5,1–9)

Milyen rettegett magány lehetett az állandó élménye ennek a harmincnégy éve beteg embernek? Körülötte nincsenek valóságos halottak, a szó valóságos értelmében nincs egyedül. Sokan vannak körülötte, alapvetően mégis idegen a világ számára. Ha volt is, már nincs kihez szólni, mert nemcsak némaságban, hanem hangzavarban is értelmét veszti a beszéd, az elsőhajtott suttogást úgysem hallja senki, a kiáltásra nem válaszol senki. A várakozás, az állandó csalódás, hogy nem jut be elsőként a vízbe, s nem történik gyógyulás, olyan magánnyal veszi körbe, mint ha egyedül lenne a világegyetemben. Egyedül nem bírja a küzdelmet, és az ő gyulása már senkinek sem fontos. „Nincs emberem” – mondja Jézusnak, aki megkérdezi, hogy akar-e meggyógyulni. Vajon meddig bízott a gyógyulásban? Vajon meddig hitte, hogy valakinek fontos, hogy valaki igazul érte? S mikor ébredt rá, hogy egy másik ember nélkül esélytelen az élete? Örömet ad még neki, hogy egyáltalán él, és még nem halt meg? Az élet önmagában még nem jelent életörömet. Vajon mikor hagyta abba a sírást nyomorúsága miatt, s törődött bele, hogy úgysem hallja senki? Hogyan válthatná meg saját magát? S vajon mikor váltak a többiek hangos bábukká, aki benépesítik ugyan a környéket, mégsem lehetséges velük az emberi kapcsolat?

Ajándék egy ilyen élet? Nem inkább elhúzódnunk, hogy meg ne fertőzhessen ez a végtelen magány, csalódottság és keserűség? Sokszor magunkat is alig bírjuk elviselni, nem hogy egy másik ember embernélküliségét feloldani.

Az emberkerülő ember

Edward Lewis WALLANT, a II. világháború utáni fiatal amerikai nemzedék korán meghalt írója írt egy történetet egy zálogosról (1980). Sol Nazerman, a zálogos eredetileg lengyel egyetemi tanár volt, de elveszítette családját – feleségét, kisgyermekét –, s Amerikába vándorolt, hogy zálogosként megvásárolja a magányt. Titokzatos idegen Harlemben, akiből néhány értelmes szót sem lehet kihúzni. A munkájában kissé könyörtelen, nem lehet vele alkudni. Van egy segédje, aki hiába próbálkozik, főnöke megmarad a rejtőzködésben. Az emberek mindenféle ócska holmit hoznak hozzá, szavalóversenyen kapott díjat, használt ruhákat, kopott tárgyakat. Az emberi bánat súlyától roskadozik a bolt, de Sol Nazerman meg se rezzen. Fegyelmetten kinyit és bezár, utasít és számol. Nem maradt ember nélkül, csak a világ lett idegen számára. És az éjszakák félelmetesek, mert akkor minden kezdődik előlről. Álmaiban újra és újra átéli, hogy milyen tehetetlen volt, amikor a marhava-gonban kisfia belecsúszott a lábuk alatt felgyülemlő emberi ürülékbe; milyen tehetetlen volt, amikor egy ör kegyetlen kegyelméből egy résen át feleségét szenvedni látta, és milyen tehetetlen volt, amikor őt magát megnyomították, hogy lássák illetén életét. Az álmok nem kímélik. S tudja,

évről évre jön az évforduló, amikor teljes lánggal lobog a szenvedés. Igyekszik nem gondolni rá – hiszen ez életben maradásának, megszerzett magányának a feltétele. Nővére és annak családja – akiket magával hozott – az ő pénzéből élnek, mégis oly idegenek, mint a legfeketébb amerikaiak. Némi undorral és be nem avatkozó távolságtartással figyel, ahogyan napról napra piszkálják a kicsit sérült, érzékeny fiukat, Mortont – csak családi túlélési technika gyanánt. A zálogos ugyan soha nem avatkozik be, de mivel nem is bántja, így a fiú kötődni kezd hozzá. Kötődnének mások is, de nem engedi: „Nem bízom Istenben, nem bízom a politikában, az újságokban, a zenében és a művészetben. Nem bízom a mosolyokban, a ruhákban, az épületekben, a táj szépségében és az illatokban.” Már nincs benne félelem, nincs benne keserűség, mintha már érzelmei sem lennének – legalábbis nappal. Ő maga is megdöbben, amikor egy alkalommal fegyvercsövet dugnak a szájába, és félelmet érez. Hirtelen megérzi, hogy ez az élet igazi íze, s ez nem korlátozódik az álmokra.

Közeledik az évforduló napja. Soha előtte annyi nyomorult ember annyi szedett-vetett ócska holmit nem hoz, mint aznap. A zálogos nem tud segédje tervéről, aki társakat hívott, hogy fenyegezzék meg és rabolják ki főnökét, miközben ő hátul várakozik. A rablók azonban ügyetlenek, fegyvert szegeznek a zálogosra, és hirtelen ijedségükben meghúzni készülnek a ravaszt. A segéd váratlanul előugrik, és testével fogja fel a golyót. Itt is egy áldozat segít, hiszen a segéd tette eszméleti végre a zálogost; végre nappal is tud emlékezni, és tud gyászolni. Mint egy újrakezdésként unokaöccsét, a kicsit sérült fiút hívja meg segédjének.

Furcsa történet, tele titkokkal, megnevezhetetlen félelmekkel, kimondhatatlan sebekkel. Az emberkerülő emberről olykor azt gondoljuk, hogy gögös, magának való. Pedig a gögös nagyon is szereti mutogatni magát. Az emberkerülőt a világ taszította el. Az emberkerülők többsége valamikor hitt a szépségben és a zenében, a mosolyban és a jó szándékban. De olyan mély csalódások érték, hogy úgy érezheti: elhagyta a szíve is, meg az emberek is.

Óhatatlanul is felidéződik a gadarai megszállott története. „Azután elmentek a tenger túlsó partjára, a gadaraiak földjére. Amikor kiszállt a hajóból, egyszer csak szembejött vele a sírboltok közül egy tisztátalan lélektől megszállott ember, akinek a sírboltokban volt a lakása, és akit már láncokkal sem tudott megkötözni senki. Mert már sokszor volt megkötözve bilincsekkel és láncokkal, de szétzaggatta a láncokat, a bilincseket pedig összetörte, úgyhogy senki sem tudta megfékezni. Éjjel-nappal mindig a sírokból és a hegyek között tartózkodott, kiáltozott és követelgette magát. Amikor távolról meglátta Jézust, oda-futott, leborult előtte, és hangosan felkiáltott: »Mi közöm hozzád, Jézus, a magasságos Isten Fia? Az Istenre kényszerítelek, ne gyötörj engem!« Jézus ugyanis ezt mondta

neki: »Menj ki, tisztátalan lélek, ebből az emberből!« És megkérdezte tőle: »Mi a neved?« Az így felelt: »Légió a nevem, mert sokan vagyunk.« És nagyon kérte, hogy ne űzze el őket arról a vidékről. Ott a hegyoldalban volt egy nagy legelésző disznónyáj, ezért a tisztátalan lelkek azt kérték tőle: »Küldj minket a disznókba, hadd menjünk beléjük!« Megengedte nekik, a tisztátalan lelkek pedig kijöttek, és a disznókba költöztek; mire a nyáj, mintegy kétezer állat, a meredekről a tengerbe rohant, és belefulladt a vízbe. Akik pedig legeltették, elfutottak, és elvitték a hírt a városba és a környező településekre. Erre kijöttek az emberek, hogy lássák, mi történt. Amikor Jézus közelébe értek és látták, hogy a megszállott, akiben a légió volt, felöltözve ül, és eszénél van, félelem fogta el őket. Akik látták, elmondták nekik: hogyan történt a dolog a megszállottal és a disznókkal. Ekkor kérni kezdték Jézust, hogy távozzék el a határúkból. Amikor azután beszállt a hajóba, kérte őt az előbb még megszállott ember, hogy mellette maradjon. Ő azonban nem engedte meg neki ezt, hanem így szólt hozzá: »Menj haza a tiedhez, és vidd híriül nekik, milyen nagy dolgot tett az Úr veled, és hogyan könyörült meg rajtad.« Az pedig elment, és hirdetni kezdte a Tízvárosban, hogy milyen nagy jót tett vele Jézus, amin azután mindenki csodálkozott.” (Mk 5,1–20)

Íme, egy emberkerülő ember. Sokszor volt már megkötözve – mások kötözték meg, s még csak haragudni sem lehet rájuk –, bilincsekkel és láncokkal kiteszítva. De ő nem akart kiteszített lenni, minden erejével bent az élők, az emberek között akart maradni! Sokszor harcolhatott, hogy ne kötözzék meg, ne űzzék el, ne taszítsák el, a betegsége azonban elhatalmasodott rajta, s nem maradhatott. Vajon ha álmodott, ő miről álmodhatott? A sírok között élni, a hegyekben űzött vadként bujkálni – ez az eltaszítottság legmélyebb rétege. Otthontalanul, elfogadatlanul, magára maradottan, kiteszítottnak, megszállott gondolatoktól terheltén – emberi élet ez? Ő is kiabál, de ha hallja is valaki, legfeljebb menekül előle. Ha észreveszik, megszire futnak tőle. Most már ő menekül az emberek elől, s az emberek menekülnek tőle. A kölcsönös menekülés végleg emberkerülővé teszi az embert. Tehetetlenül vergődik börtönné lett világában, mert az igazi az ő számára is idegen lett. És vagdossa magát, hogy legalább érzékelhető legyen ez a megfoghatatlan fájdalom.

Ajándék az emberkerülő ember? Jézus számára igen, mert ő megszállottságában is embernek hívja a beteget. „Menj ki, tisztátalan lélek, ebből az emberből!” Nem betegből, nem gonoszról, nem idegenből, nem egy számból, hanem emberből. Milyen különleges, hogy a megtisztult, meggyógyult ember szeretne Jézussal menni, de ő hazaküldi övéihez. „Menj haza a tiedhez” – mondja. S ő visszamehet oda, ahova mindig is tartozott, ahonnan betegsége miatt kiteszített, de ahova kényszerű emberkerülésében mindig is vágyott. Rajta is az áldozat segített.

Az együttműködő ember

Darwin fejlődésmélete egyik eleme, hogy a túlélésért meg kell küzdeni, mert az valójában olyan harc, amelyben csak a jobban alkalmazkodó maradhat talpon. A természet szelekciós nyomásának következtében a különböző fajoknak folyamatosan harcolniuk kell egymás ellen a fennmaradásért. Nemrégiben azonban megjelent egy olyan neurobiológiai elmélet (BAUER 2012), amely kutatások alapján cáfolja ezt az egy elemet. Arra a kérdésre, hogy valójában mi az emberi motivációs rendszerek lényege, az elmélet válasza: „az a vágy, hogy mások lássanak minket, a szociális elismerés kilátása, a pozitív törődés, és – mindenekelőtt – a szeretet megélése” (uo. 30. o.). Ez nem mond ellent a bűnre való hajlandóságunknak, csak azt állítja, hogy vágyunk a másik ember után. Sőt ha valakivel nem törődnek újszülött- és kisgyermekkorában, annak nagy valószínűséggel károsodnak a motivációs rendszerei. A szeretet a legjobb nyugtató, kapcsolatok nélkül azonban nem lehet tartós motivációkról beszélni. Az emberi kapcsolat lehetővé teszi az együttműködést, s az együttműködésnek a legalapvetőbb feltétele, hogy legyen kapcsolat.

S hogy mitől lesz együttműködő egy kapcsolat? A könyv öt összetevőt sorol fel (uo. 151–153. o.). Az első: *látni és lát szani*, amely nemcsak a vizuális észlelésre vonatkozik, hanem arra a sokszínű és sok rétegű észlelésre, amelyben egy ember megéli a másik ember valóságos jelenlétét. Amelyben embernek észleljük egymást, nem tárgynak, nem ügyfélnek, betegnek, nem egy számnak, nem egy képernyőnek, hanem embernek. Ahogyan Jézus embernek „észleli” a gadarai megszállottat. A másik összetevő: egy harmadik dologra irányuló *közös figyelem*. Valójában így kezdődhet egy kapcsolat: arra figyelni, ami a másik embert foglalkoztatja. Nem lehetséges együttműködés, de még csak kapcsolat sem ott, ahol nincs meg ez a közös figyelem: meghallgatni, megfigyelni a másikat, törődni azzal, ami vele történik, s nem hagyni, hogy kiteszítettnek érezze magát. Az *érzelmi rezonancia* a harmadik elem. Ha a közös figyelem megteremti a kapcsolatot, az érzelmi rezonancia elmélyíti azt. Nem lehet kikényszeríteni, de fel lehet ébreszteni egymás iránt azt a mély ráhangolódást, hogy ráérezzünk a másik sorsának, életének érzéseire: örömeire, bánatára, fájdalmaira és hiányaira. A negyedik elem a *közös cselekvés*. Együtt tenni valamit sokkal többet jelent, mint egymás mellett dolgozni. A közös cselekvésben együttesség van, amelyben kiegészítjük egymást. Igazi lenyomatot hagy a kapcsolaton, hiszen tulajdonképpen ebben nyilvánul meg az együttműködés. Nemcsak közösen lakva lehet megismerni egymást, hanem a közös cselekvésben is. Ebben ismerhetjük meg egymás erősségeit és gyengeségeit, kitarthatását és hitelességét. S ebben tűnik elő az ötödik elem: *a motívumok és szándékok megértése*. Ahogyan észleljük egymást, amennyire közös figyelemmel tudunk lenni egymás

iránt, amilyen érzelmi rezonanciával érezzük egymás világát, s ahogyan közösen tudunk cselekedni, abból előtűnik a motívumok és szándékok világa. Az, hogy a másik valójában mire vágyik, és mit utasít el. Hogy mi mire vágyunk, és mit utasítunk el. Kiderülhet, hogy milyen motívációink vannak a kapcsolatokban és az életünket illetően. Mindezek felderítéséhez, megfejtéséhez sokat kell egymással beszélgetnünk.

Ahhoz, hogy élni tudjunk, motivációink legyenek az élethez, szükségünk van egymásra mint ajándéokra!

Ennek lehetséges voltát meggyőzően igazolja ApCsel 3,1–10 története: *„Péter és János felment a templomba, a délutáni imádkozás idejére, délután három órára. Arra vittek egy születése óta sánta férfit, akit napról napra letettek a templomnak abba a kapujába, amelyet Ékes-kapunak hívtak, hogy alamizsnát kérjen a templomba menőktől. Amikor meglátta, hogy Péter és János be akar menni a templomba, alamizsnát kért tőlük. Péter pedig Jánossal együtt rátekintett, és azt mondta: »Nézz ránk!« Ő felnézett rájuk, remélve, hogy kap tőlük valamit. Péter ekkor így szólt hozzá: »Ezüstöm és aranyam nincsen, de amim van, azt adom neked: a názáreti Jézus Krisztus nevében, kelj fel, és járj!« És jobb kezénél fogva felemelte, annak pedig azonnal megerősödött a lába és a bokája, felugrott, talpra állt, és járt. Beament velük a templomba is, járkált, ugrándozott, és dicsérete az Istent. Láttá őt az egész nép, amint járkál, és dicséri az Istent. Felismerték, hogy ő az, aki alamizsnáért szokott ülni a templom Ékes-kapujában. És félelemmel telve csodálkoztak azon, ami vele történt.»*

Az Ékes-kapuban üldögélő, születése óta sánta férfi nem ember nélkül maradt, s nem is emberkerülő ember. Neki vannak emberei, akik napról napra odaviszik, hogy koldulhasson. Nem bujkál, sőt olyan helyen ül, ahol sokan észreveszik, amikor bemennek a templomba. A helyzete, emberségének üzenete mégis megrendítő. Naphosszat csak ül, ezért aligha láthat sokkal többet, mint emberi lábakat. Az emberi lábak ismerője, aki alig-alig láthat felé forduló tekintetet. Helyzeténél fogva az emberekből leginkább a haladó lábakat látja, a hangzavarban pedig leginkább a pénzcseréget hallja. Lábak látványa és apró tárgyak koppanása tölti ki az életét. A történetben meg sem szólal, hiszen kivel is kezdene beszélgetni? Emberek között is kapcsolat nélküli ember.

Amikor megjelenik Péter és János, s be akarnak menni a templomba, tőlük is alamizsnát vár. Péter azonban így szól hozzá: „Nézz ránk!” A kapcsolat első feltétele: egymás észlelése. Megérezni a másik jelenlétének valóságát, amelyben a két világ összeér. A koldus felnéz, s ebben a kapcsolatban többet kap, mint amit remél. Péter szavában már nemcsak összeér két világ, hanem megvalósul a találkozás. Péter is lát, látja, érzékeli a koldus baját, ő is tud arra nézni, ami a koldust foglalkoztatja. Szava tele van érzelmi rezonanciával: „Ezüstöm és aranyam nincs (ilyen értelemben én is kol-

dus vagyok), de amim van (s ami gazdaggá tesz), azt adom neked: kelj fel és járj!” És jobb kezénél fogva felemelte. Létez-e szebb, tartalmasabb együttműködés, mint ennek a két testnek a közös cselekvése? Emel az egyik és emelkedik a másik. Erősít az egyik és erősödik a másik. Ha van motiváció az életre, akkor ez az. Az együttműködés legyőzi a mozdulatlanságot, az önmagunkba zártságot. Péter és a koldus nagyon is értik egymás motívumait és szándékait. A koldus bemegy a templomba (micsoda befogadtatás!), és nem Pétert, hanem Istent kezdi dicsérni.

Ennek a koldusnak igazi ajándék Péter élete, hiszen olyasmit kapott tőle, ami különleges kincs: az élet újradulását.

S talán nem is sejtí, hogy ő mint másik ember micsoda nagy ajándék Péternek. Egy sánta koldus, lábak ismerője, a templomnál csak a kapuig jutó, mások kegyének és adakozó kedvének kiszolgáltatott szerencsétlen. De Péter Jézustól tanulta, hogy a másik ember ajándék. Attól a Jézustól, aki meghallotta a betesdaie medencénél a harmincyolc éve beteg ember belső sikolyát, aki meghallotta a gadarai megszállott ember visszhang nélküli kiáltozását. S aki bennük is az ajándékot látta. Jézus megváltói munkájában olyan áldozatot hozott, amely isteni áldozatként nem esendő és nem összetörhető. Nem összetákolható szerkezet, s nem a veszélyben lévő ember elé ugrás, hanem Isten üdvtervében elhatározott szabadítás. A kereszt áldozata és dicsősége pecsételte meg az ember létét mint ajándékot.

Péternek ajándék volt ez a koldus, mert jót tehetett vele. Ha nem lett volna koldus, kinek mondhatta volna a Biblia egyik legszebb bizonyágtételét: „Ezüstöm és aranyam nincs, de amim van, azt adom neked”? Nemcsak élni nem lehet a másik ember nélkül, hanem hinni sem. A hitben is egymás mellé, kapcsolatra vagyunk rendelve, hogy újra és újra ajándéknak lássuk egymást.

Karl BARTH *Ember és embertárs* című könyvében (1990) Martin BUBERhez (1991) hasonlóan az „én”-t csak a „te”-hez való viszonyban tartja értelmezhetőnek. Ha azt mondom: én, abban már az is benne van, hogy a másikat „te”-nek tekintem (BARTH 1990, 69. o.). Az „én” és a „te” találkozás az a létforma, amelyben az egyik fél szembenéz a másikkal, vagyis láthatóvá válnak egymás számára. „Találkozásban lenni az egyik ember nyitottságát jelenti a másik számára. »Én vagyok, amennyiben te vagy.« Ez alapvető-

en abban nyilvánul meg, hogy én a te számodra nem zárt, hanem nyitott vagyok. Én nem vagyok te, a te léted nem az én létem, mint ahogyan az enyém sem a tied. De én mindazzal, ami vagyok, találkozom mindazzal, ami te vagy, és így te is találkozol velem... Kölcsönösen egymáshoz tartozunk, és mivel ketten vagyunk, és az a valami éppen az, hogy én is, te is: emberek vagyunk.” (Uo. 85. o.)

Semmilyen bábuval, semmilyen dologszerűséggel nem lehet pótolni az embert! Az emberi találkozás nyitottságot feltételez, és szót, beszédet kíván, hogy van egymás számára mondanivalónk. Találkozni azt is jelenti, hogy segítséget nyújtunk egymás létéhez (uo. 109. o.).

A másik ember ezért – összetörtett és sebzett voltában is – mindig ajándék, ha megtanuljuk észrevenni (látni, észlelni), igyekezünk egymás felé megnyílni (bízni, egymással szó szerint szóba állni) és megpróbáljuk egymást elfogadni (együttműködni, egymást emelni). Ajándékok vagyunk egymás számára.

A tanító megkérdezi tanítványait, hogy mikor váltja fel az éjszakát a nappal. A tanítványok gondolkodnak, majd egyikük így válaszol:

- Amikor meg lehet különböztetni a fákat a bokroktól.
- Nem – mondja a tanító. A másik tanítvány így szól:
- Amikor a bárányt meg lehet különböztetni a farkastól.
- Nem – mondja a tanító.
- De hát akkor mikor váltja fel az éjszakát a nappal? –

kérdezik a tanítványok.

– Akkor, amikor egyik ember a másikban felismeri a testvért – válaszol a tanító.

Hivatkozott művek

- BARTH, Karl 1990. *Ember és embertárs*. Ford. Szathmáry Lajos. Európa Kiadó, Budapest.
- BAUER, Joachim 2012. *Az együttműködő ember. Alapvető motívációink a neurobiológiai kutatások fényében*. Ursus Libris, Budapest.
- BUBER, Martin 1991. *Én és Te*. Ford. Bíró Dániel. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- HATÁR Győző 1986. *Éjszaka minden megnő*. Archie Dumbarton. Magvető, Budapest.
- WALLANT, Edward Lewis 1980. *A zálogos*. Ford. Sz. Kiss Csaba. Európa Könyvkiadó, Budapest.

A civil szolgálat szabadsága^{*}

■ SZABÓ LAJOS

Bátran vállalni az eredeti célt

Mi az eredeti célunk a gyülekezetben és az egyházban? Ma nagyon aktuális feltenni ezt a kérdést. Közelebbről most azt kell megkérdezni, hogy civil szolgálattelőkként miért is vállalkozunk egy speciális tisztségre a gyülekezetben. Egyértelmű a válasz: az a célunk, hogy minél több ember számára legyen nyitott és elérhető az egyházunk élete. Minél kevesebb gát és akadály legyen a „külső kör” és a „belső kör” között. Minél gyorsabb és eredményesebb legyen a hívogató, gyűjtő, leginkább pedig a befogadó tevékenység a gyülekezetekben.

Egyrészt azért, mert nagy hiányunk van jelenleg. Valódi és reális emberhiánnyal küzd egyházunk. Láthatóan nem a növekedés és a szaporodás jelei mutatkoznak. Legjobb szándékkal is csak azt mondhatjuk: szinten tartás, fenntartás vagy megmaradás a pillanatnyi közvetlen cél.

Másrészt pedig azért fontos ez a cél, mert a keresztény közösség születésénél is egyértelműen az szerepel, hogy „...dicsérték az Istent, és kedvelte őket az egész nép. Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel.” (ApCsel 2,47)

Az életképesség jele és a működés igazi megnyilvánulása a keresztény közösségben normális esetben a növekedés. Manapság legtöbbször kicsit szemérmesen, sok esetben a kényszerű helyzet miatt is bizonygatjuk, hogy nem a létszám a döntő az egyházban, hanem annak a minősége és eredetisége, ami történik. A kimondás pillanatában is érezzük azonban, hogy ez legtöbbször amolyan sovány vigaszként hangzik el. A „lehetnének többen” vagy „más lenne a helyzet, ha mindenki megmozdulna” érzés sokszor előtör belőlünk, de igyekszünk hamar valamilyen magyarázatot

adni a problémára, és talán odáig is elmegyünk, hogy azt mondjuk: „nem mi tehetünk róla”, vagy másik szórenddel: „mi nem tehetünk róla”. A mélyben, lelkünk mélyebb dimenzióiban azonban érezzük, hogy ez a magyarázat sántít, és alapjaiban sem egyeztethető össze az egyház működésével. Nem lehet nélkülözni a növekedés örömét, erejét és energiáját az egyházi életben. Akármennyire kicsi is egy közösség, évente legalább egy-két ember, néhány család megérkezését, beépülését, közelebb kerülését át kell élnie. Ez az élmény jele a keresztény közösség életképességének.

Az újak megérkezése, az érdeklődés felkeltése nem más, mint a „választható út”, az egészséges és jól látható gyülekezeti élet felkínálása a környezetünk számára. Ezért a belső elszánásért már szabad tisztséget, szolgálatot vállalni ma is az egyházban! A felügyelő, a gondnok vagy a presbiter a „növekedés idegenvezetője” lehet a hitet, közösséget és életcélt kereső embertársaink számára.

Vigyáznia kell a gyülekezeti tisztségviselőnek, mert könnyen lehet valaki mindent eldöntő „ajtóőr” a templomkapuban, sőt odáig is fokozhatja a hatalmát, hogy ő dönt a ki- és bemenetről, akár még az üdvösség elnyerésének a megítéléséről is... A deformálódás ilyen útja nagy kísértés és valódi veszély. Jó erre odafigyelni minden egyházi tisztség betöltésénél már a kezdet kezdetén.

Joggal figyelmeztet erre sokkal tágabb értelemben Frank Otfried July württembergi evangélikus püspök a világvallások nagy kihívási rendszerével kapcsolatban, illetve a hihetetlenül nagyra nőtt vallási kínálat és piac látán.¹ A rengeteg felkínált lehetőség és vallási út világában a kereszténységnek nem szabad elvesztenie a nyitottságát és befogadókészségét. „Ne akarjuk magunkból a szerető Isten ajtónállóit kialakítani.” Ne elzárjuk az utakat, hanem

* Előadás Piliscsabán, a Déli Evangélikus Egyházkerület felügyelői konferenciáján.

¹ http://www.ekd.de/aktuell_presse/news_2012_10_05_christen_nicht_tuersteher_gottes.html

nyissuk meg inkább. Ne arról beszéljünk ma, hogy ki és miért nem tartozhat hozzánk, hanem arról, hogy meghívót adunk át a kortársainknak, és inkább kinyitjuk a lehetőségeket, nem pedig bezárjuk.

Ha az eredeti célt nagyon erősen a magunkénak tudjuk vallani, akkor ismerjük fel a szolgálatunk értelmét és szépségét is. Ez óv meg az elferdülésektől és a deformálódásoktól. Nem az a jó indulás, ha csak az átszervezést, az alakítgatást, a meglévő elképzeléseink keresztülvitelét tudjuk erőltetni, vagy az álmainkat szeretnénk erőszakosan rákényszeríteni egy közösségre, hanem az, ha a keresztény közösség létének és működésének eredeti célját akarjuk jobban megismerni, s ezért képesek vagyunk küzdeni minden erőnkkel és tehetségünkkel. A hitünknek is éltető tartalma a Biblia tanulmányozása és szeretete, valamint az első gyülekezetek atmoszférájának alkalmazása mai korunkban. Minimumnak tűnik, mégis tudjuk, hogy valójában ez a maximum. Ha ennek a közelében vagyunk, akkor jó helyen vagyunk, és növekedő környezetben szolgálhatunk.

A szabadulás első lépése, hogy képesek vagyunk elszakadni az előzetesen bennünk lévő, ránk rakódott és rajtunk eluralkodott kényszeres elhatározásoktól. A mellékcélok helyett az eredeti fő célt vállaljuk. A pótcselekvésekkel teli világban az igazit, a lényegeset keressük. A bonyodalmak helyett a direkt utakat. Úgy érdemes egy egyházi tisztségben „élni” és nem „hatalmat, érvényesülést vagy érdekérvényesítést gyakorolni”, ha valóban ez az eredeti vonz és hív magához. Ha a bonyolulttá, túlzottan bürokratikusá, szinte kaotikussá váló vagy itt-ott érthetetlenül rideg ügyintézésű szervezeti, közegyházi, gyülekezeti üzemmód ellenére is megmarad bennem és személyesen is megújít engem az istentisztelet, az ige, az úrvacsora, az ének és az imádság valósága nap mint nap. Legalább ennyire fontos az evangéliumból élő közösség napi derűje és kisugárzása is.

A felelős tisztséget hordozók feladata ma is az, hogy védjék meg ezt a prioritási sorrendet az egyházi élet minden szintjén. Erre csak akkor lesznek képesek, ha valóban ennek megfelelően élnek és viselkednek az egyházban. Nem lehet olyan kettősségekben tenni ezt, hogy van egy „privát arcom” és egy, a „tisztséghez igazított” másik arcom. Csak egyetlen egységes életünk és életfolytatásunk lehet őszinte keresztényekként.

Megkerülhetetlen az a korszerű missziói alapállás, amelyet Klaus Douglass gondolatai így fejeznek ki:

„...miért ne lehetne nekünk is mint egyháznak egy fel szabadult és ütőképes növekedési hitvallásunk, hogy szabadon és bátran, gátlások nélkül beszéljünk ma arról, hogy nekünk van egy határozott célunk mások megszólítására és a bátor hívogatóra és a tiszta befogadásra.” (DOUGLASS 2002, 111. o.)

Olyan küzdelem ez az egyház közösségében, a gyülekezetünkben, mint a személyes életpályánkon. Naponta tapasztaljuk. Megkerülhetetlen, számolni kell vele. Úgy zaj-

lik ez, mint életünk minden napja. Ritmusa és sebessége van, élmények és kudarcok tarkítják. Reggel kitűzünk egy célt, amelyet szeretnénk elérni – esetleg van egy *tervünk*, hogy mivel telik majd el a *nap*.

De annyi minden ér minket, amire nem számítottunk (*váratlan*), csak úgy közbejött (*akadály*), és átrendezett mindent (*fordulat*). A nap végén *csalódottak* vagyunk. Mi maradt az eredeti célból? Mi teljesült a terveinkből? – kérdezzük esténként. Egy nagy pillanatra azonban mindig szükségünk van, amikor mindennek ellenére mégis rádöbbenünk, hogy mi volt az értelme az egész napos küzdelmünknek.

Az új ciklusban való indulás, a tisztségbe való belépés is a kora reggelhez hasonlítható. A tiszta, világos induló állapothoz. Amikor valaki az egyházi szolgálatban az első lépéseket teszi meg, idézze fel és őrizze meg magában az ünnepi pillanatokat, amelyekkel elindult az oltár előtt. Az eredetiség kincseként. Csak ezután kell azon elgondolkodni, hogy „Hová megyünk? Merre indulunk? Mi a valódi tervünk? Milyen az emberi jövőképünk? Mivel tudok majd foglalkozni? Ki voltam és kivé lettem, amikor presbiter, gondnok, felügyelő lettem? Kinek jó és kinek használ a tisztségem?” Az önértelmező gondolkodás természetesen megkerülhetetlen! Sajnos ez a gondolkodás sokszor elmarad. Mintha nem lenne fontos foglalkozni önmagunkkal. Pedig minden lelki folyamatnak döntő része ez! A tisztséghez való felnövekedésnek is. Az eredeti célra irányítja a figyelmünket a következő gondolat is: „Az olyan egyház, amely nem akarja az embereket megnyerni a hitnek, olyan, mint az a lámpa, amely nem akar világítani, mint az a kürt, amely nem akar hangot kiadni magából. Lehet, hogy szépen csillog, esetleg még használni is lehet valami másra, de eredeti rendeltetését, eredeti célját immár nem tölti be.” (DOUGLASS 2002, 110. o.)

A civil szolgálat ott kezdődik az egyházban, hogy fényhordozók (*sugárzók*) és hanghordozók (*hangadók*) szeretnénk lenni. Akit beiktattak, aki áldást kapott, az erre indul.

A megszólítottak lehetnek eredményes megszólítók

Honnan van erőm? Hogyan lesz elegendő hitem? Tudok-e valamit is elérni majd? Az eredeti cél mellett fontos az eredeti hang is. Amit hallottam, ami elérte az életemet. Amikor valaki közel jött és személyesen megszólított. Mindenkinnek voltak emberi követek az életében, akik jelezték, hogy „rád lenne szüksége a gyülekezetnek”. Olyan bátor hangra is szükség lehetett, amely egészen váratlanul ért el valakit, mert világosan látta a gyülekezet hiányát. De bízott benne, hogy van valaki a környezetünkben, a horizonton, aki alkalmas lenne a hiány betöltésére. Pont olyan képességgel rendelkezik, amire szükségünk van. Ez az ő karizmája.

Csak hívni kell és bátorítani. Szócsöveken keresztül ugyan, de az eredeti hang ért el minket. Az igazi megszólító hang: Légy a követem! Légy a küldöttem! Légy mások támasza! Légy többek társa a hit mai útján! Civil szolgálattevőknek fontos tudniuk, hogy pozitív értelemben is átélhettek egy csodát, fordulatot, újulást.

A „megszólítotttság állapota” mindig ilyen. Tán még arra sincs időnk, hogy megkérdezzük: miért pont én? Belevág és megszokítja az életünket ez a hang. Ez a mi igazi szerencsénk. Ez a mi igazi esélyünk.

Ma nagyon sokakat, minket magunkat is gyakran meghatároz még az egyházzal kapcsolatban is, hogy azt érezzük: nincs kedvem az egészhez, nem látok benne célt, minden monoton, nincs tovább. Eredménytelenség és színtelenség. Tehetetlenség és beszorultság. Ebbe szól bele Krisztus a „küldött jeleivel”, az „érkező hangjával”, a „váratlan közbevetéssel”. Érdemes folytatni! Benned, nálad, veled van tervem. A kilépés esélye ez mindig a számunkra. A megszólítotttság az állapotunk átrendeződése, kilépés, felfelé lépés, előrelépés, odatartozás, aktív helytalálás az egyházban a passzív, elfogadói, fogyasztói életforma helyén. Új ajtó nyílik ki ezáltal az életünkben. Erre szabad most gondolnunk a tiszttségünkkel kapcsolatban. Nem más ez, mint egy ajtónyitás. Ránk találás. Ennek mindig öröme van. Az öröm a természetes velejárója. Annak az átélése, amit Sefcsik Zoltán fogalmazott meg így: „Számomra egyszerre izgalmas, ugyanakkor kissé ijesztő is a megtiszteltetés, amelyben részünk lehet: Jézus Krisztus munkatársai vagyunk. Elhív minket és rajtunk keresztül másokat. Terve van velünk, és van úgy, hogy a másokról szóló terveit nekünk kell szólni.” (SZABÓ 2012, 86. o.)

Ez a tervszövő megbízás valóban nagyon fontos. Jó érezni benne azt, hogy sohasem lehetünk munkanélküliek az egyházban. A tervszövésben és a terv megvalósításában páratlan esély nyílik az életünk számára. Ez a gyógyító és újító Krisztus-közelség állapota.

A lelkesi nyitottság és derű egyik titka a hűség és megbízható civil szolgálatvállalók közössége

A civil vágyak az egyházban sokszor abban az óhajban öszszegződnek, hogy „nyitott, derűs, kisugárzó” lelkesünk legyen. A lelkes belső vágya is hasonló: lehessen ő maga is felszabadultabb, nyitottabb, jókedvű, derűs, vidám, megértő ember. Ekkor van a helyén. Ekkor tud nyugodtabban élni és dolgozni a gyülekezet közösségében is.

Mi a titka ennek? Mire van szükség ehhez? Egyértelmű a válasz: mindarra, ami nem az elzárkózást, az egyedülélést és magára maradást szolgálja. A lelkesi hivatás társas, ha tetszik, közösségi hivatás. Mindig rászorul az építő társakra. Minden lelkesi baj kezdete a speciális „lelkesi elmagányosodás”. Ezt fontos észrevenni a civil szolgálok-

nak. A civil szolgálat lelkesi szemmel – a lelkes nyugalmának, derűjének, bátorságának, kiegyensúlyozottságának a „biztosítéka”.

A lelkes igazi vívódása mindig ez a három terület: Van-e emberem? Van-e közösségem? Van-e békességem? Ezek híján nehéz gyülekezetet építeni, prédikálni, vigasztalni, embereket látogatni. Pillanatok alatt telik meg szorongással és félelemmel, bizonytalansággal és nyugtalan-sággal. Ez pedig hamar visszaesést, kedvetlenséget és kiábrándulást eredményez. A lelkesi stabilitást a hűséges, megbízható civil szolgálok jelenléte és aktivitása élteti. Ennek a kialakulását könnyen akadályozhatja az a tipikus és elterjedt magatartás, hogy sokan csak saját magukban bíznak, és csak az önmaguk által elvégzett munkát tartják jó-nak és elfogadhatónak. Mindkét oldalon rossz beidegződés ez, a lelkes is rosszul dönt, ha csak önmagában bízik. A civil tisztségviselő is rossz irányba megy, ha önmagát nélkülözhetetlennek és pótolhatatlannak tartja.

„Sokszor azért nem mernek körülöttünk feladatot vállalni, mert azt sugalljuk, hogy mi tudjuk a legjobban, bennük nem bízunk meg. Talán azért vagyunk munkatárs szűkében, mert – bár nem mondjuk – azt sugalljuk, hogy nincs másra szükség. Azt hiszem, hogy le kell mondanunk a tökéletesség ábrándjáról és talán még az elsőségről is.” (Sefcsik Zoltán in: SZABÓ 2012, 88. o.)

Ez a gesztus, az őszinte lemondás lendületet adhat presbitereknek és lelkeseknek egyaránt, ha valóban elkezdik gyakorolni. A kérdés az, hogy „merjük-e elengedni Isten országa ügyét és átengedni Urunknak, megbízni másokban is” (Sefcsik uo.).

Az egészséges lelkesi eszmélődés ma is olyan, amilyenek Pál apostol hirdette meg. Ha úgy tud a gyülekezetére és munkatársaira tekinteni és felkiáltani, mint Pál: „*Ki is volna a mi reménységünk vagy örömünk, koronánk és dicsőségünk, ha nem ti, a mi Urunk Jézus Krisztus színe előtt az ő eljövetelekor?*” (1Thessz 2,19)

Személyiségtípusok színes világa a lelkes körül

Színes személyiségtípusokat ismer, kísér és őriz a lelkes maga körül. Ez a három ige fejezi ki legjobban a lelkesi munkavégzést. Erre terjed ki igazán a munkája, hogy megismerje, kísérje és őrizze az embereket a gyülekezet szűkebb és tágabb közösségében. Ezek a valóságos, napi találkozási felületek a gyülekezeti tagokkal. Nem lényegtelen látnunk, mennyire sokszínű közösség a gyülekezeti tagok szolgálói köre a lelkes körül.

A presbiteri füzetben egy imádság szavai bemutatják (Czöndör István imádsága in: SZABÓ 2012, 150. o.) a presbiter típusokat, bár nem ez volt az írás eredeti célja. Mégis őszintén élénk tárja azt, ahogyan egy lelkes látja a munkatársait színes együttesként. Vannak a lelkes előtt civil

szolgálók, akik *túl* hangosak, lelkesek, visszafogottak, halak, okosak, önelégültek, sértődékenyek, önzők, szerények, zsugoriak, nyugtalanok, pletykások, keverők, bonyolítók. Minden közösségben felismerjük ezt. Nem könnyű hordozni őket. Mi magunk is ilyenek vagyunk sokszor. Ott helyezkedünk el valamelyik kategóriában. A kérdés az, hogy van-e a közösségnek olyan ereje, hogy rámutasson ezekre a „túlságosan” jellemző vonásokra anélkül, hogy kirekeszteni az illetőt. Szembesítsen az igazi önarcképpel, de egyértelműen a jobbítás szándékával. Itt mindig az a jó, ha ez közösségi megnyilvánulás, és nem a lelkész vagy a felügyelő lép fel a „nagy lerendező” és a „nagy helyreigazító” szerepében. A „túlságosan” világából meg lehet érkezni oda, hogy ezek a tulajdonságok egészséges légkört teremtsenek a lelkész körül. Meg lehet érkezni az „éppen annyi” világhoz. A normális, a megengedhető hangosság, lelkesedéshez, visszafogottsághoz, halkuláshoz, okossághoz, önelégültséghez, sértődékenységhöz, önzéshez, szerénységhez, zsugorisághoz, nyugtalansághoz, pletykássághoz, keveréshez, bonyolításhoz.

A lelkész is egy tagja a gyülekezetnek, de a civil tisztviselő is csak „egy tagja” a közösségnek. Nem több. Minőségi egyenlőségjelet szabad csak tennünk, illetve ehhez kell közeledni egész szolgálatunkban. Ez átirhatatlan egyensúlyi törvény a gyülekezetépítés evangélikus felfogásában. A normális viszonyulás többrétű és kölcsönös felismerése vezet oda, hogy egymást egyre jobban elfogadják és tiszteljék a gyülekezet tagjai. Ha nem ez történik, akkor csak konfliktusokat gerjesztenek és a feszültséget fokozzák.

A civil szolgálat szabadságának titka: konszenzus – harmónia – együttműködés

Ha tényleg ki tudunk törni a merevségünk, kilépni a saját zárt világunkból, a reménytelenségünk, egy felszabadult élet irányába, akkor elindulunk a másik ember élete felé. Lépéseket teszünk a Krisztust hirdető élet felé. A közösségvállalás bátorságának irányában is kezdeményezünk eredeti, kockázatot is vállaló lépéseket. A működő keresztény élet titka, hogy talál esélyt, területet, energiát a megegyezésre egymással, az összetartozás élményének felfedezésére, a közös cselekvés örömeinek felfedezésére, megélésére. Mert a legnagyobb gond, aminek ma foglalkoztatnia kellene bennünket, az, hogy miként válhatna Krisztus követőjévé az a sok ember, aki ma távolságot tart Istentől, a hittől és a gyülekezettől.

A gyülekezet sem „csoda” önmagában, de benne van a lehetőség egy speciális, megmentő szabadságra Krisztus erejével. Ennek a megtalálásáért küzdünk naponta. Ennek eléréséhez csiszol minket Isten keze lépésről lépésre. Hosszú, nem könnyű út ez. De maga a fejlődésünk és a változásunk lehet az életünk beteljesedése. A meg-

tapasztalt gyógyulás öröme. A vállalt és gyakorolt tisztesség alázatos betöltése ebben az értelemben egyszer csak eredményeket csillant fel. Változó, érlelődő presbiter és változó, érlelődő lelkész. Ez lehet az eredmény, ha komolyan vesszük a küldetésünket, és megszívleljük egy, a közelmúltban megjelent, nagyon jó gyülekezetépítési könyv alapvető tanácsait.

A mai gyülekezet öt alapfunkcióját így fogalmazta meg Robert SCHNASE *A gyümölcstermő gyülekezet* című könyvében (2012):

1. Radikális vendégszeretet
2. Szenvedélyes istentisztelet
3. Tudatos hitépítés
4. Kockázatvállaló misszió
5. Bőkezű nagylelkűség.

Ezek a szolgálatunk szabadságának reális színterei. Arra mutat rá ezzel a metodista püspök tanulmánya, hogy tényleg „a konszenzus, a harmónia és az egyetértés” az alaphang.

Konszenzus mint a tevékenységek alapvető munkamódszere.

Harmónia mint az egymáshoz csiszolódás célja.

Egyetértés mint a nyilvánosság előtti megjelenés képe és üzenete.

Ehhez jó muníciót ad Bonhoeffer egy mondata arról, hogy létezik egyetlen kötöttség, amelynek mindig szabadság lesz a következménye: „A meghívásodat az egyházban kaptad, nem neked szólt egyedül, keresztedet a meghívottak gyülekezetében hordod, ott harcolsz és imádkozol. Nem vagy egyedül haláloban, az ítélet napján is »csak egy tagja leszel« Jézus Krisztus gyülekezetének.” (BONHOEFFER 1997, 66. o.)

Mindig ez a cél lelkészek és civil szolgálatvállalók előtt: valóban ne legyen több, de kevesebb sem, mint „csak egy tagja” Krisztus gyülekezetének. Ettől ne távolodjon el.

Ez igazi és méltó „vállalkozás” a civil szolgálók életében. Ezért lehet a „vállalkozásért” úgy is imádkozni, ahogyan Niebuhr tette: „Istenem, adj nekem derűt, hogy elfogadjam azt, amit nem tudok megváltoztatni, bátorságot, hogy megváltoztassam azt, amit tudok, és bölcsességet, hogy ezeket meg is tudjam különböztetni egymástól.” (Reinhard Niebuhr: Ima derűért. In: CORNWALL–NAUGHTON 2010, 119. o.)

Hivatkozott művek

BONHOEFFER, Dietrich 1997. *Szentek közössége*. Harmat, Budapest.

CORNWALL, Jeffrey – NAUGHTON, Michael 2010: *Élni és vállalkozni*. Mária Rádió Kiadó, Budapest.

DOUGLASS, Klaus 2002. *Az új reformáció*. Kálvin Kiadó, Budapest.

SCHNASE, Robert 2012. *A gyümölcstermő gyülekezet*. MME–KIA–Harmat, Budapest.

SZABÓ Lajos (szerk.) 2012. *Tarts, Uram, a kezdedben! Személyes szavak presbiterekhez*. Luther Kiadó, Budapest.

Identitás és tolerancia

■ REUSS ANDRÁS

Az identitás vagy (ön)azonosság az egyes személyek esetében az önmagukkal, azaz személyiségükkel, többé vagy kevésbé tudatosan vállalt képességeikkel, tulajdonságaikkal, valamint célkitűzéseikkel és értékrendjükkel való azonosulást fejezi ki. Kisebb-nagyobb emberi közösségek tagjainak esetében egymással való hasonlóságukat és azonosulásukat fejezi ki bizonyos rajtuk kívül álló dolgok közös elfogadása alapján. Az identitás történeti jelenség, amelynek tartalma és irányultsága fokozatosan alakul ki és változhat az egyes ember és a közösség életében is. Alapulhat választáson, illetve döntésen, de éppen úgy lehet adottság is. Érettséget, belső tartást és öntudatot jelent, és ennek alapján összekapcsol embereket, ugyanakkor el is választ másoktól.

A tolerancia mai értelmezése a felekezeteknek a reformációt követő létrejötté és közjogi elismerése nyomán lett fokozatosan a pluralista társadalmak egyik alapvető etikai követelménye. A tolerancia posztmodern értelmezése nemcsak a különváltan élő és megszerveződő újabb közösségeknek kíván jogokat biztosítani, mint egykor az *Act of Tolerance* (1689) Angliában vagy II. József türelmi rendelete (*Toleranzpatent*, 1781) Magyarországon, hanem ma szinte az élet minden területén széles körben hangoztatott és megkövetelt norma, amelyet a plurális demokrácia, vagyis a közrend elengedhetetlen alapjának tekintenek.

Az identitás kérdése iránt elsősorban a pszichológia érdeklődik, és azt gondolnánk, hogy a toleranciát mint az emberi együttélés egyik normáját a szociológia kutatja, de valójában inkább az etika. Mindkét fogalomról tömör, világos és korszerű meghatározást és leírást ad az a társadalomtudományi szótár, amely Gabriela COLȚESCU szakmai vezetésével készült (2005).

Valójában azonban nem a fogalmak meghatározása a feladatunk, hanem a kettő lehetséges viszonyának elemzése és a következmények számbavétele. Ennek során a következő témák végiggondolását ajánlom:¹

1. Identitásunk és toleranciánk fogalma mennyiben egyeztethető össze a keresztyénséggel, vagy miben szorul evangéliumi-igei-hitvallásos mértékkel korrekcióra? Az identitás fogalmával kapcsolatban érdekes esettanulmány lehet a „télfa” (szürrealista karácsonyfa) felállítás Brüsszelben: a keresztyén karácsony megjelenítésének „átfogalmazása” vagy a keresztyén karácsony megtagadása? Miért az egyik vagy a másik, ha a fenyőfa csak az újkorban lett ka-

rácsonyi kellék? Segíthet-e megfontolásainkban a 16. századi adiaforonvita? A tolerancia fogalmával kapcsolatosan ilyen vitatott téma lehet az erkölcsait tekintve jobbulni nem akaró ember megtűrése: tehetjük-e a megváltozást a segítség feltételévé? Aki deviáns magatartást tanúsít, pusztuljon, hiszen megérdemli? (A toleranciát Luther is említi mint Isten toleranciáját, aki az emberek nem igaz cselekedeteit inkább eltűri azért, hogy elkerülje a még rosszabbat. Amint egy kelést, bicegést vagy gyógyíthatatlan betegséget is elszenvednek az emberek azért, hogy élhessenek.²) Teológiai megfogalmazással szólva az igazság kérdése és a szeretet parancsa feszül egymásnak. Ez konfliktusokkal is járhat.³

2. A mienkétől eltérő identitás tolerálása nem veszélyezteti-e a mi saját identitásunkat? A hagyományos felfogás, amelynek mindmáig sok képviselője van, az intoleráns magatartást azzal indokolja, hogy az igazság igénye és az erkölcsi jóhoz ragaszkodás nem tűrhet meg semmiféle toleranciát. Nyolc böjti prédikációjában Luther elvetette, hogy akár a helyesnek tartott két szín alatti úrvacsoravételt is ráerőltessék olyanokra, akiknek ez a hitével ellenkezik (LUTHER 1994). Korábban ezért nem tudták elképzelni, hogy egy országban két különböző keresztyén felekezet éljen. Az augsburgi vallásbéke (1555) jelentősége, hogy bár az egyes fejedelemségekben ragaszkodott az azonos hitvalláshoz, a Német-római Birodalmon belül teret engedett a többfeleségnek (római, lutheránus, kálvinista), vagyis a toleranciát ebben a vonatkozásban az állam alapelvévé tette. Identitás és tolerancia viszonya alapvető kérdés a modern pluralista és demokratikus társadalmakban. Itt nem írják elő senkinek az identitását, hanem annak megválasztását az emberi személyiség jogának tekintik, de megkövetelik, hogy mindenki toleranciát tanúsítson a közelében élő, bármilyen szempontból más identitású ember vagy közösség iránt. A tolerancia azt jelenti, hogy az identitások különbségéből fakadó ellentéteket nem szabad erőszakkal megoldani. Nem csak az állami erőszakra vonatkozik ez. A fogalom érvényét immár kiterjesztik minden keresztyén közösségre, a nem keresztyén vallásokra, a világnézeti meggyőződésre, a politikai nézetekre és táborokra, az erkölcsi nézetekre vagy éppen a különböző kul-

² Tolerantia Dei. WA 39 I:82–83; LDSta 2: 425–426.

³ Az EHE könyvtárának online katalógusát böngészve több tucat címet találhat az érdeklődő mindkét fogalom értelmezésére és a kettő viszonyára vonatkozóan. Sokoldalú, de elmélyült tanulmányozást igénylő előadások gyűjteménye még: MEHLHAUSEN 1995.

¹ Érdemes elolvasni és kiértékelni a 2013. évi *Evangélikus naptár* tematikus cikkeit is.

turális, nemzetiségi vagy szexuális identitásokra is. Ezeken túlmenően még a szülők és a felnövő vagy felnőtt gyermekek viszonyát is belefoglalják a problémába.⁴ A fogalomnak ez a szinte már túlzottnak érzett kiterjesztése azon a meggyőződésen alapul, hogy hitek, meggyőzések, kultúrák, de teljes mértékben még az erkölcs sem kényszeríthető az emberre, hanem az – amint a II. vatikáni zsinatnak a vallásszabadságról szóló nyilatkozata megállapítja⁵ – a személy méltósága alapján minden embernek joga. Ebben az értelmezésben az identitás szabadsága mellett a tolerancia mindenkitől elvárt norma. Akár erénynek is tekinthető, vagy a kultúra részének. Kérdés viszont, hogy intoleráns-e, aki identitásához ragaszkodik. És elveszíti-e identitását vagy veszélybe kerül-e identitása annak, aki toleráns másokkal szemben?

3. Mások identitása eltűrésének és tiszteletben tartásának van-e valamilyen határa vagy kritériuma? A tolerancia olyan formája vagy mértéke, ami sérti mások méltóságát vagy korlátozza szabadságát, ami árt egyeseknek vagy a társadalomnak, mindenképpen elutasítandó. Olyan kritérium ez, amelynek megállapítása rendkívül összetett feladat, mert a tolerancia nem lehet sem gettószerű elkülönülés, mert felelősek vagyunk egymásért, sem apartheidszerű elkülönítés, mert az sérti az emberi méltóságot és szabadságot. De nem lehet közömbösség sem. Pompás kis esszéjében a lengyel Leszek Kołakowski⁶ éppen a szélsőséges megnyilatkozásában bármiféle igazságot megvető közömbösséget jelöli meg olyan határként, amelynek átlépése megsemmisítően hat a civilizációra.

4. Külön kérdés az egyház közösségén belüli tolerancia.

⁴ Amint ezt a római katolikus és protestáns szerzők által készített *Handbuch der christlichen Ethik* is érinti (HERTZ–KORFF–RENDTORFF–RINGELING 1978, 2: 143. o.).

⁵ *Dignitatis Humanae*, 9, in: *A II. Vatikáni Zsinat tanítása*, 377. o.; *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, 500. o. A dokumentum az egész téma feldolgozásában ösztönző lehet.

⁶ KOŁAKOWSKI 1998, 40–47. o. Ebben olyan kérdésekre is, mint a homoszexualitás és a szabadság felszámolását célzó mozgalmak tolerálása, egészséges, keresztény szempontból is elfogadható választ kínál.

Nyilván nem lehet szó arról, hogy az egyház tagjainak szabadsága van a hitetlenségre vagy tetszésük szerint bármilyen életvitelre, erkölcsre, vagy hogy az ilyesmit tolerálni kellene. Van olyan határ, kell lennie olyan határnak, amelyen ha valaki túllép, nem tekinthető már egyháztagnak, de ez nem intolerancia. Meghatározandó természetesen, hogy hol van ez a határ, ki állapítja meg, és milyen módon kell és lehet érvényesíteni.

5. Érdemes lenne egy pillantást vetni azokra a jelenségekre is, amikor a tolerancia hirdetői vagy a magát toleránsnak tartó társadalom (esetleg egyházi szervezet) egyoldalúan csak saját magának igényli a toleranciát, de konkrét esetekben mégsem biztosítja másoknak.⁷

Hivatkozott művek

A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. Szerk. Diós István. Szent István Társulat, Budapest, 2000. /Szent István Kézikönyvek 2./
A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai. Szerk. Cserháti József et al. Szent István Társulat, Budapest, 1975.

COLȚESCU, Gabriela (főszerk.) 2005. *Szótár plurális társadalmaknak. Vocabular pentru societăți plurale*. Kétnyelvű kiadás. Polirom, Iași. <http://tarstudszotar.adatbank.transindex.ro/szotar.php?l=1>. (Letöltés: 2012. december 23.)

HERTZ, Anselm – KORFF, Wilhelm – RENDTORFF, Trutz – RINGELING, Hermann (szerk.) 1978. *Handbuch der christlichen Ethik*. 3 köt. Herder – Gütersloher Verlagshaus, Basel–Wien.

KOŁAKOWSKI, Leszek 1998. *Kis előadások nagy kérdésekről*. Ford. Pályi András. Európa Könyvkiadó, Budapest.

LUTHER Márton 1994. *Nyolc böjti prédikáció Wittenberg népének*. Ford. Szabik Zsófia. Budapest. /Magyar Luther Füzetek 3./

MEHLHAUSEN, Joachim (szerk.) 1995. *Pluralismus und Identität*. Chr. Kaiser – Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh. /Veröffentlichungen der Wissenschaftlichen Gesellschaft für Theologie 8./

⁷ A politikai arénában, társadalmi szervezetekben vagy a gazdasági életben számos esetben ellentmondás nélkül elfogadott érv egy munkatárs elbocsátására vagy áthelyezésére, ha valakit azzal a – közelebről nem részletezett – intoleráns megjegyzéssel illetnek, hogy nem tudnak vele együtt dolgozni.

A gyermekúrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati lehetőségei az evangélikus egyházban

■ ISÓ ZOLTÁN

Évek óta érezzük a gyermekek úrvacsorához bocsátásának sürgető szükségét, mivel a konfirmandusok az első úrvacsora vétele után igen ritkán jelennek meg a templomban. Korosztályi sajátosságuk is, hogy identitásuk

keresése közben mindent értelemmel, mégpedig kritikusan elemezzenek és vizsgáljanak meg. Mindeközben sok gyülekezetben, főleg városban rendszeresen jönnek szülők a kicsi, óvodáskorú gyermekeikkel, és együtt tér-

delnek az oltár elé. Jelenlegi gyakorlatunk alapján a gyermekek ilyenkor áldást kapnak. Fontos, hogy a gyermekek már kicsi koruktól fogva érezzék az Úr közelségét és áldását, mert így élük át Krisztus jelenlétének éltető és közösségformáló erejét. Az áldáson túl azonban magával az élet Urával, az örökké éltető táplálékkal is élniük kellene, hogy Krisztus testének tagjaiként részesei legyenek a *μυστήριον*-nak, amely a gyülekezet közösségében hálaadásra indítja a szíveket.

A Veszprém megyei LMK 2010-ben állásfoglalást fogalmazott meg, amelyben rögzítette, hogy a konfirmáció a keresztséggel és nem az úrvacsorával van kapcsolatban, és hogy „...nem azért oktatjuk a fiatalokat, hogy alkalmasak legyenek az úrvacsora vételére, hanem azért, mert meg vannak keresztelve, és meg kell ismerniük az evangéliumot, Jézus Krisztust. Nem az úrvacsorának, hanem a keresztségnek feltétele az oktatás.” A 2011–2012-es évre vonatkozó *Megerősödés* című munkaprogramban megjelent egy felmérés, amelyben a válaszadó lelkészek többsége szerint a jelenlegi helyzet megváltoztatandó, jobb lenne, ha az első úrvacsoravétel megelőzné a konfirmációt. Az idei országos lelkészkonferencián is téma volt a gyermekek úrvacsorához bocsátásának kérdése, és ott is megfogalmazódott, hogy a jelenlegi szokásrenden jó volna változtatni, meg kellene engedni bizonyos, jól kialakított rend alapján a gyermekek úrvacsoravételének lehetőségét.¹

Kérdések, amelyek e témában megválaszolandók lehetnek

Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Kell-e hozzá megértés, tudatos elfogadás és elhatározás? Nem teszünk-e ezzel éppen rosszat, esetleg nem kellően értékelve az oltár szentségét? Lehet bort adni ilyen kicsi gyermekeknek? Ha adható, mikor és hogyan adható az úrvacsora nekik: mindig, vagy csak ha a szüleikkel együtt jönnek, bemártással vagy külön-külön? Már pár hónapos kortól, a keresztségüktől kezdve, vagy 5-6 éves kortól részesülhessenek a szentségben? Van-e ennek teológiai, egyháztörténeti alapja és jelenlegi gyakorlata a világegyházban? Mi a háttere és oka, hogy a több évtizedes (évszázados) múltra visszatekintő jelenlegi gyakorlatunkban a konfirmációhoz kapcsolódik az első úrvacsoravétel? Így volt ez eredetileg is?

A bibliai, teológiai alapnál Jézus szavára érdemes figyelni: „Bizony, mondom néktek, ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermekek, nem mentek be a mennyek országába.” (Mt 18,3) És a következőre is: „Engedjétek hozzám jönni a kisgyermekeket, és ne tiltsátok el tőlem őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony, mondom nék-

tek: aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen sem megy be abba.” (Mk 10,14–15) Jézus tehát nem zárja ki, hanem éppen ellenkezőleg: közösségébe hívja és abba tartozónak veszi a gyermekeket.

Az ősi egyház tanítása és gyakorlata is ezt mutatja, amely megfogalmazódik az *Apostolok tanítása és rendelkezéseiben*,² az egyházatyáknál, Cyprianusnál,³ Augustinusnál.⁴ Luther maga is Jézus szavára és az egyházatyák véleményére hivatkozik ebben a kérdésben.⁵

Jelenleg az ortodox egyházakban van meg a gyermekúrvacsora gyakorlata, valamint arról van tudomásunk, hogy az Amerikai Evangélikus Egyházban (ELCA)⁶ és az Ausztriai Evangélikus Egyházban is van ezzel kapcsolatban kialakult rend és szokás. A *Keresztyén Igazság* folyóiratban egy rövid tanulmány foglalkozik a témával (Isó 2012, 8. o.).

Elgondolkodtató az a gyakorlati szempont is, hogy ha úrvacsorát adunk a gyermekeknek, akkor azt milyen minőségű borral tegyük. Őszintén meg kell vizsgálnunk, hogy a jelenlegi gyakorlatunkban az úrvacsora szentségének kiszolgáltatásában mindent a lehető legjobb, legkörültekintőbb módon készítünk-e elő (pl. edények, kehely, törülköző tisztasága), és az elérhető legjobb minőségű bort használjuk-e. Elkerülhetetlen, hogy szembenézzünk azzal, mi magunk mennyire becsüljük meg az Úr szent vacsoráját: az istentisztelet pótlékeként kezeljük-e, vagy az ünneplésünk középpontjaként tekintünk-e rá, annak legszentebb, legmagasztosabb és legmegbecsültebb részeként, amelyben maga az Úr Jézus lép velünk titokzatos, éltető közösségre! Ha nem így teszünk, akkor hogyan várjuk, hogyan hívjuk a felnőtteket és a gyermekeket, és hogyan ösztönözzük őket, hogy éljenek minél többször ezzel a szentséggel? Hiszen ez a krisztusi közösség életének legfőbb jellemzője és éltetője!

Hivatkozott művek

- Isó Zoltán 2012. Adható a gyermekeknek úrvacsora? *Keresztyén Igazság*, új folyam 93. sz. 8–14. o.
- LUTHER Márton 2005. *Az egyház babiloni fogságáról szóló könyvecske*. Aeternitas Irodalmi Műhely, Budapest.
- Megerősödés. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok, 2011–2012.* Luther Kiadó, Budapest, 2011.
- The Use of the Means of Grace. A Statement on the Practice of Word and Sacrament.* Evangelical Lutheran Church in America. <http://www.elca.org/Growing-In-Faith/Worship/Learning-Center/The-Use-of-the-Means-of-Grace.aspx>. (Letöltés: 2012. december 15.)

² *Apostolok tanítása és rendelkezései*, 8,2,12.

³ Cyprianus: *Az elesettekről* (De lapsis) 9,25.

⁴ Augustinus: *Prédikációk a pelagiánusok ellen*, 174,7.

⁵ Luther Márton: *Értekezés az Újtestamentumról, vagyis a szentmiséről*. WA 6: 377. o. Luther Márton: *Asztali beszélgetések*, 365. WA 2/1: 154. o. LUTHER 2005, 22. o. Luther Márton: *Predigt am 3. Sonntag nach Epiphania zu Matth. 8,1ff.* WA 17: 87. o.

⁶ Lásd: *The Use of the Means of Grace*.

¹ *Megerősödés. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok, 2011–2012,* 112–121. o.

A társkapcsolatok új formái és egyházunk válaszai

■ VETŐ ISTVÁN

Bevezetés

Terjed a házasság intézményével szinte megegyező értékűnek tartott élettársi viszony elfogadása. A házasságkötés törvénybe iktatott alternatívája lett a „regisztrált élettársi kapcsolat”. Felbukkant a szinglilét modern jelensége is.

A most önálló életet kezdő fiatalok próbálják kiválasztani a maguk számára elfogadható formát. Befolyásolja őket a tapasztalat: a házasság kapcsolat nehézségei, a válások gyakorisága.

Létezik-e Isten rendje szerint elfogadható élettársi kapcsolat a házasságon kívül? Mit mondhat a teológia, mit mondhat az egyház a megoldást kereső embereknek?

A házasságkötés megváltozott gyakorlata

A házasság „régimódi” képletté vált. A háború előtt elképzelhetetlen volt polgári házasságkötés egyházi megáldás nélkül. A diktatúra évtizedeiben sokak számára az egyházi esküvő kérdése fel sem vetődött. Ezt követően nem állt vissza a korábbi elvárás, hanem új személet alakult ki. A polgári házasságkötés és az egyházi esküvő két külön eseménnyé vált szét. A polgári a kötelező; az egyházi az igazán fontos, a boldogító „igen” ünnepélyes kimondásának alkalma és helyszíne. Olyanok is kérnek templomi esküvőt, akik számára az egyház egyébként nem sokat jelent. A polgári házasságkötés pedig néhány perces adminisztratív szükségszerűséggé zsugorodott.

Volt idő, amikor a 18. életévüket sem várták meg a fiatalok a házasságkötéssel, ma pedig 30-40 éves „fiatalokat” esketünk. Az életkori eltolódás okai: két-három diploma elérése, egzisztencia építése, anyagi biztonság, lakás, autó megszerzése stb. A gyermekvállalás szempontjai megváltoznak. Emelkedik a rizikófaktor. Már nem lehet családot tervezni. Dolgozó anya nem szívesen marad távol évekig a munkahelyétől. Ritkábban lehet nagyszülők, rokonok, barátok segítségét kérni. Egyre alacsonyabb az ingerküszöb – gyakoribbá válnak az érzelmi kilengések. Fokozódik a válás veszélye...

A válás és az újraházasodás kérdése

Tényként kell kezelni, hogy ma már nincs olyan társadalmi réteg, amely védettnek mondhatná magát a válás veszélyével szemben. Napjaink szakirodalmi gazdag ebben

a témakörben! Gary CHAPMAN (2009), John STOTT (2009), magyar részről Pálhegyi Ferenc¹ és Gyökössi Endre² is sok kérdésre választ ad.

Fontos a bibliai alapvetés. Bár az Ószövetség és az Újszövetség is állást foglal a házassági hűség mellett, mindkettő foglalkozik a válás, illetve az elváltak további sorsának kérdésével. Különböző okokra vezet vissza a kapcsolat megromlását, s ezek elemzését követően állapítja meg, hogy van-e létjogosultsága a válás kimondásának, illetve bűn-e a válás. Pál apostol bölcsen nyilatkozik ezekben a témákban. Egyértelmű választ viszont nem ad. Egyedi elbírálás alapján lehet egy-egy kapcsolatot megítélni.

Ha nincs házasság, nincs válás sem!

Nagymértékben ennek a véleménynek köszönhető, hogy későre csúszik az elhatározás, illetve sokakban megfogalmazódik a döntés: nem kívánok házasságban élni. A megkérdézettek azzal indokolják döntésüket, hogy félnek a szeretet megfakulásától, a válástól. Egyrészt az érzelmi törést érzik súlyos traumának, de nem elhanyagolható az anyagi veszteség sem. Ma már sok fiatal házassági szerződést köt. Aki így köt házasságot, borítékolja a válást! A „holtodiglan-holtomiglan” ígérete hazugsággá válik.

Ettől kíméli meg magát, aki úgy dönt, hogy elkerüli a házasság intézményét. Ez nem jelenti azt, hogy ezáltal minden kapcsolatot ellenez – beleértve a szexuális kapcsolatot is. Annál inkább hangsúlyozza, hogy neki is joga van Istentől kapott vágyainak beteljesítéséhez. A társadalmi konvenciók felszabadulása világra hozta az „élettársi együttélés” gyakorlatát.

Ha már együtt élünk, tegyük azt hivatalossá!

Egyre többen döbbennek rá arra, hogy a partnerek nem változathatók korlátlan mértékben. Aki odaszánta magát valakinek, érzi a másik iránti felelősséget. Az élettársak közül egyre többen fedezték fel a hűség erejét. Ezért fogalmazódott meg kapcsolatuk elismerésének az igénye is. Ennek

¹ Könyvei széles körben ismertek: *Emberkép és társkapcsolat; Házassági karambolok; Házunk népe; Keresztény házasság; Utak és útvesszők* stb.

² Könyvei: *Együtt a szeretetben; A szeretet szimfóniája; Bandi bácsi a szeretetről; Mi és mások*; és még nagyon sok más.

sok esetben anyagi okai is vannak. Az élettársi kapcsolat nem mindig feltételez érzelmi viszonyt. Ennek ellenére a „regisztrált élettársi kapcsolatban” élők szinte ugyanazokat a lehetőségeket vehetik igénybe, amelyeket a házások.

A probléma e kapcsolatok egyházi megítélésénél jelentkezik. Mint ahogy barátok összeköltözése, normális együttélése ellen nem emelhetünk szót, így az élettársak kapcsolatát sem ítéldjük el alapvetően. Gond akkor támad, amikor áldásunkat kéri erre a kapcsolatra. Isten áldása nyugodhat emberek különböző közösségein. Viszont kétségesnek tartom, hogy igent mondjunk arra az együttélésre, amelyhez Isten parancsa a házasság formáját rendeli. Az élettársi kapcsolat viszont éppen a tartós együttéléstől való potenciális tartózkodás jogának a fenntartása.

A gyermekvállalás újabb gondot jelent. Milyen helyzetbe kerül a gyermek, ha az élettársi kapcsolat megszűnik? Számára ez ugyanolyan válás, mint ha szülei házastársak lettek volna.

Nem minden élettársi kapcsolatnak kell törvényszerűen felbomlania. Sok esetben az áldást kérők így nyilatkoznak: „Mi vállaljuk az egymás iránti hűséget!” Erre kérdzem én: „Akkor miért nem köttök házasságot?”

Néhány szó a homoszexualitásról. . .

Bár a Biblia lapjain egyértelműen megfogalmazódik az egyneműek kapcsolatának elítélése, korunkban egyre több érv elhangzik amellest, hogy ennek az együttélési – sőt szexuális kapcsolattal is együtt járó – viszonynak van létjogosultsága a társadalomban.

Emberi ésszel érvelve akár el is ismerhetnénk ezeket a kapcsolatokat, és magunk is lelkipásztori szeretettel fordulhatnánk az ilyen párok felé. Nem zárhatjuk ki őket a lelkipásztori körből. A kérdés számomra az, hogy ezek a lelkipásztori alkalmak milyen irányban indulhatnak el. Támogathatjuk-e, erősíthetjük-e kettejük viszonyának elismerését, vagy inkább hangsúlyoznunk kell Isten rendjét, amelybe sehogyan sem illik bele ez a kapcsolat. Ebben a témakörben hasznos olvasmány lehet PÁLHEGYI Ferenc *Homoszexualitás keresztyén szemmel* című könyve (1999).

Egyházunk tanítása szerint mindenki megáldható. Eből a homoszexuális testvérek sem vonhatók ki. Rajtuk nyugodhat Isten áldása, de a kapcsolatukon nem.

Különösen érzékeny kérdésként kell kezelni azt az egyre gyakrabban megfogalmazott igényüket, hogy közösen neveljenek fel gyermeket (gyermekeket). Az örökbefogadás lehetősége már adott a számukra is (egyes országokban). Milyen minta áll majd az ilyen gyermek előtt? Hogy fog ő majd társat választani? Hat-e rá a homoszexuális példa, vagy éppen elborzasztja őt mindenféle kapcsolattól?

Szingli vagyok, tehát szabad!

Ez a legújabb jelenség. A <http://szingli.lap.hu> így értelmezi célközönségét: „Szinglinek lenni nem azt jelenti, hogy egyedül vagy, nincs társad...”

Több okból lehet valaki szingli. Fiatalok sok esetben több egyetemet párhuzamosan végeznek, vagy olyan felelősségteljes beosztást kapnak, amely nem engedi meg a magánélet kiteljesedését. Szingli az is, akinek rengeteg azonos nemű barátja van, akikkel rendszeresen eljár szórakozni – leginkább hasonló összetételű, másik nemű csapattal együtt. Lehet az is szingli, aki még nem tudja, vagy inkább nem is akarja kiválasztani a párját, hanem csupán ismerkedni szeretne, ki próbálva számtalan lehetőséget, mielőtt elkötelezi magát.

A szinglilét azt a szabadságot kínálja, amit a házasság korlátoz. A szingli valóban nincs egyedül, sőt arra törekszik, hogy legyen mindig valakivel – de mindig mással. Bátran lehet vele ismerkedni, mert nem kíván elkötelezettséget, bármikor megszakítható vele a kapcsolat.

Mit mond minderről a családjogi törvény?

A 2014-ben hatályba léptetni kívánt új *Polgári törvénykönyv* részét fogja képezni a családjoggal kapcsolatos szabályozás. Az új Ptk. új struktúrában szerkeszti a különböző jogi témákat. Így ennek a törvénynek a II. könyve szól majd a családjogról. Ez az anyag az interneten megtalálható.³

Dr. Boros Zsuzsa, az IRM vezető tanácsosa előadást tartott az új Ptk. tartalmáról. Ez az anyag is letölthető az internetről.⁴ Az előadás vázlata világosan bemutatja, hogy az 1952 óta (!) érvényben lévő családjogi törvény szabályozásához képest milyen változások várhatók. Az élettársi viszonyt is a családi életforma megítéléséhez hasonló módon kívánják kezelni. Ennek hatása van a vagyoni, az öröklési, sőt a gyermektartással és örökbefogadással kapcsolatos jogokra is.

Döbbsenten olvastam az *Index* internetes portálon a 2012. december 17-i hírt,⁵ miszerint az Alkotmánybíróság túl szűknek ítélte meg a 2011-ben elfogadott családvédelmi törvény⁶ családfogalmát. (A csvtv. ugyanis egy férfi és egy nő kizárólagos kapcsolatát, törvénnyel szabályozott együttélését tekinti házasságnak, és ezt ismeri el a család alapsejtjének.) Ezzel a kritikájával az élettársi viszonyban élőkre is ki akarja terjeszteni a törvény hatályát. Ennek következményei beláthatatlanok...

³ <http://www.jogalkotas.hu/files/ptk.csaladjog.pdf>. (Letöltés: 2012. január 3.)

⁴ www.szmm.gov.hu/download.php?ctag=download&docID=14606. (Letöltés: 2012. január 3.)

⁵ http://index.hu/belfold/2012/12/17/elmeszeltek_a_csaladvedelmi_torvenyt/. (Megtekintés: 2012. január 3.)

⁶ http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokument/Madjari/Jogszabalyok/CSALADJOGI_TORVENY.pdf. (Letöltés: 2012. január 3.)

Mit mond minderről a Biblia és az egyház?

Mi nem szokásjogra hivatkozó családképet hirdetünk, hanem a Biblia szereteten, hűségen, egymást segítő szolgálaton és megbocsátáson alapuló életközösségét!

A biblikus teológia nagyon intenzíven foglalkozik az Ó- és Újszövetség családképével, és bőven találhatunk szakirodalmat ebben a témakörben. Rainer KESSLER nemrég megjelent könyve (2011) éppen Izrael népének különböző korokban megnyilvánuló társadalmi képleteiben helyezi el a családot. Fabian VOGT népszerű könyve (2005) szinte belemeséli az olvasót az adott korba, s magunk is az ókori nagycsaládok tagjaként élhetjük át a történelem nagy eseményeit. *Az Ószövetség antropológiája* pedig egy egész fejezetet szán az emberi kapcsolatok biblikus bemutatására (WOLFF 2001, 197–234. o.).

Ha az Újszövetségbe lépünk, azt tapasztaljuk, hogy Jézus és Pál is az Ószövetségre építi családmódeljét (RÓZSA 2011). Az evangéliumok ugyan nem mondják ki a többnűség tiltását, de a válás tilalma mögött ez a meggyőződés húzódhat meg. Pál a leveleiben már vallásos és etikai elkötelezéssel is összekapcsolja a házasság, illetve a család fogalmát (uo. 7. o.). Rózsa Huba tanulmánya a keresztény házasság sajátosságait emeli ki, majd így zárja gondolatait: „Mi, keresztények, akik ragaszkodunk a bibliai kinyilatkoztatásban adott isteni tanításhoz, továbbra is érvényesnek tarjuk Isten szavát és akaratát a házasságról és a cs-

aldról, és saját emberi életünkkel igyekeznünk kell ennek értékét és gazdagságát tanúsítani.” (Uo. 9. o.)

Református oldalról is találunk olvasnivalót a jézusi családszemléletről (GYÖKÖSSY 2004). GYÖKÖSSY Endre érdekes fogalmat vezet be a keresztény etikába: „alkalmazott agapé-szeretet” (2000). Ez a Jézus-követő magatartás lehet a mi családképünk alapja és modellje is.

Felhasznált irodalom

- BUDA Béla 1972. *A szexualitás modern elmélete*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- CHAPMAN, Gary 2009. *Egymásra hangolva*. Harmat, Budapest.
- KESSLER, Rainer 2011. *Az ókori Izrael társadalma*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- PÁLHEGYI Ferenc 1999. *Homoszexualitás keresztyén szemmel. Bűn vagy betegség?* Éjféli Kiáltás Misszió, Budapest.
- RÓZSA Huba 2011. *Házasság és család a bibliai hagyományban*. Szent István Társulat, Budapest. <http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Rozsa%20Huba%20eloadas.pdf>. (Letöltés: 2012. január 3.)
- STOTT, John 2009. *Korunk égető kérdései*. Harmat – KIA, Budapest.
- SZILÁGYI Vilmos 1988. *Nyitott házasság – korszerűbb életstílus*. Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, Budapest.
- VOGT, Fabian 2005. *Isten hozott a Bibliában*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- WOLFF, Hans Walter 2001. *Az Ószövetség antropológiája*. 3. köt. *Az ember világa (szociológiai antropológia)*. Harmat – PRTA, Budapest.

Missio Dei – gyülekezet, egyház, világmisszió

A külmmisszió lehetőségei és kihívásai a 21. században

■ JÓ ANDRÁS

Missio Dei, Isten missziója, üdvtörténet – a lényeg ugyanaz: Isten egész történelmen átívelő embermentő törekvését jellemezzük e kifejezésekkel. Ezért választotta ki Izraelt, ezért küldte el a prófétákat. „Ezt mondta: Kevésnek tartom, hogy Jákób törzseinek helyreállításában és a megmentett Izrael visszatérítésében légy az én szolgám. A pogányok világosságává teszek, hogy eljusson szabadításom a föld határáig.” (Ézs 49,6) Végül ezért jött el Jézus, és ezért léptek túl Izrael határain az apostolok. „...Júdeában, Samáriában és a föld végső határáig...” Az egyház létének végső célja sem más, mint hogy a *missio Dei*t folytassa. A kérdés ma is: „Kit küldjek el, ki megy el követségünkben?” – a helyes válasz pedig: „Itt vagyok, engem küldj!” (Ézs 6,8)

Misszióról és gyülekezeti megújulásról együtt érdemes beszélni, mert a misszió krízise a gyülekezet krízisének az

indikátora. Mindig akkor tűzte zászlajára komolyan a missziót az egyház, amikor egy adott térségben ébredési hullám söpört végig. Vallom, hogy a megújulás Isten ajándéka, s bár nem lehet erőltetni, tenni azért lehet érte. Helyezzük a missziót – annak legtagabb értelmében – a gyülekezeti élet középpontjába, s az maga lesz a megújulás, mert meg fog telni a gyülekezet új lelkesedéssel, étellel.

Az első keresztények hitének alapja a személyes szabaddulás megélése és továbbadása. Jellemzője a transzformáció, az új ember felöltözése, amely új értékrendet és addig soha nem tapasztalt szoros testvéri közösséget hozott a hívők számára. A missziót nem kellett külön szervezni, az egyház életének szerves része volt: „...Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel.” (ApCsel 2,47) Ennek a modellnek néhány fontos jellemzőjét szeretném kiemelni:

a) Az egyház egységben és közösségben élt. A hangsúly Jézus személyes vezetésén, az apostoli igehirdetésen és a szentségekkel való élésen volt a Szentlélek vezetése által (ApCsel 4,32–34; Ef 4).

b) Az egyház egymástól távol lévő részei is tudtak egymásról, imádkoztak egymásért, segítették egymást (pl. gyűjtés a jeruzsálemi gyülekezet számára, Róm 15,26).

c) A gyülekezetek a Szentlélek vezetésére hallgatva küldötteket, azaz apostolokat küldtek ki, hogy a szabadulás híre terjedhessen (Antiókhia, ApCsel 13).

Csakúgy, mint az 1. században, a missziói lelkesedés ma is elemi erővel tör fel az úgynevezett harmadik világ gyülekezeteiben. Tudjuk-e, hogy Nepálban, Vietnámban vagy Indiában micsoda ébredés zajlik? El tudjuk képzelni, hogy becslések szerint több mint egymillió Krisztus-hívó van az arab világban, és küszöbön áll egy nagy arab ébredés is? Közép-Ázsia, Afrika és Dél-Amerika fiatal evangéliumi egyházai az óvilág egyházait megszégyenítő erővel, pénz nélkül, de hatalmas lelkesedéssel mennek előre az Úrért.

Új paradigma kezd megfogalmazódni azoknak az egyházi és missziós vezetőknek a körében, akiknek az ujsza a világmisszió pulzusán van. Korábban a missziós törekvéseket egyoldalú folyamatként fogták föl főleg a küldő egyházak és szervezetek. Mi adunk, ők kapnak. Mi megosztjuk hitünket, ők befogadják. Egyfajta ki nem mondott sajnálat és felsőbbrendűségi tudat vezérelte a megmozdulásokat, még akkor is, ha látszólag jó ügyet szolgáltak. A legjobb szándékú, de átgondolatlan misszió hosszú távon függést, korrupciót és a felelősségvállalás hiányát eredményezheti. Ezzel szemben a következő alapelvekre építve Isten országát valóban előrevivő missziót lehet és kell is végezni:

1. Egyenrangú partneri viszony a misszióban részt vevő felek között. A már meglévő egyház igényeit figyelembe kell venni, új gyülekezetek plántálása esetén a kezdetektől fogva elkötelezett, elhívott, helyi vezetőket kell kinevelni.

2. *Discipleship*-mentalitás, azaz a Jézus-követés közös megélése. Ez alatt azt értjük, hogy bár a misszionárius törekszik a hiteles, megszentelt életre, mégsem gondolja magát többnek, mint a helyi lakosok. A tanítványi úton együtt haladnak, olvassák az ígét és tanulnak a Mestertől. Ehhez kapcsolódik a holisztikus misszió elve – azaz az egész ember missziója az egész ember felé.

3. Cél az önfenntartó finanszírozási rendszerek kialakítása, amelyek nem a függést erősítik, hanem közös látás alapján mindenkit teherviselésre sarkallnak.

Az angolszász szakirodalomban újabban elterjedt a *missional* jelző, amelyet talán *missziócentrikusként* lehet a legjobban lefordítani. Van missziócentrikus életmód, igehirdetés, és van ilyen gyülekezet és egyház. Hozzátehetjük, hogy reménység szerint van ilyen szeretetotthon, óvoda és iskola is. Az új szóhasználat önmagában nem csodaszer, de a mögötte rejlő gondolat arra sarkallhatja a gyülekezeteket, hogy átgondolják céljukat, lényegüket. Talán kijelenthetem, hogy

az egyház posztmodern kríziséből a kiutat éppen az identitás ilyen szellemű újradefiniálása és megerősítése jelentheti.

Az egyház hagyományosan három fő funkció köré épül: Isten dicsőítése, testvéri közösség, misszió. Ezek közül a mai nyugati egyházban a misszió teljesen háttérbe szorult. Tudatosan vissza kell hoznunk az egyház életének előtérbe. Byron Knell angol missziológus egészen odáig megy írásában, hogy a három közül a missziót kell az egyház szervező funkciójaként értelmezni (*organising function*). Ez nem fontosságbeli rangsort jelent, hanem kiemelt céltudatosságot, hivatástudatot, a másik ember felé nyitott egyházat. Az ilyen missziócentrikus modell kialakításához a következő gondolatokat ajánlom a testvérek figyelmébe:

1. Minden egyes gyülekezeti alkalmat missziói szempontokat szem előtt tartva kell megtartani. Különösen igaz ez az igehirdetésre, amely a gyülekezeti szemléletformálás legfőbb eszköze.

2. A rendelkezésre álló erőforrásokat missziós szempontoknak kell alárendelni.

3. A missziós szemléletet kell az intézményrendszer működtetésének fő alapelvevé tenni az óvodától az iskolákon át a lelkészképzésig, a lelkészi hivataloktól a szociális intézményekig, mindenütt.

A világmisszió kora nem zárult le. Ma is szükség van az evangélium továbbadására közel és távol. Sok helyen nincs még egyház, és az emberiség körülbelül egyharmada (!) egyáltalán nem ismeri Krisztus szabadítását, és nincs a közelében elérhető gyülekezet. Az jól látszik, hogy a magyar egyház világmissziós részvétele messze elmarad lehetőségeitől. Az okok taglalása messze túlmutat e dolgozat keretein. De szó sincs arról, hogy ne lehetne ezen Istenre figyelve, Lelke segítségül hívásával változtatni.

Végül összefoglalásképpen hadd soroljak fel tizenhárom olyan állítást, amelyek véleményem szerint egy jól működő, missziócentrikus gyülekezetet jellemezhetnek:

1. Vannak olyan alkalmaink, amelyek célzottan keresőknek, kívülállóknak szólnak.

2. Keressük a módját, hogy elérjük a gyülekezet környezetében élő kitalizottakat, a kisebbséget, a bevándorlókat stb.

3. Célzottan törekszünk a különböző generációk számára vonzó alkalmakat szervezni.

4. Fiataljainkra jellemző, hogy nem járnak több gyülekezetbe, mert nálunk megkapják, amit keresnek.

5. Istentisztelet előtt van, aki köszönti és fogadja az újonnan érkezőket.

6. Vannak elkötelezett, aktív szolgáló presbiterek, laikusok a gyülekezetben.

7. A gyülekezet tagjai és előljárói hiteles, erkölcsös életet élnek, jellemző, hogy életükkel és szavaikkal bizonyosságot tesznek.

8. A gyülekezeti tagok civil hivatását is missziós lehetőségként élik meg.

9. A gyülekezet anyagilag független, kitűzött céljait önállóan meg tudja valósítani.
10. A gyülekezet költségvetésének egy részét rendszeresen valamilyen missziós célra fordítja.
11. Igehirdetési gyakorlatunkban rendszeresen teret szentelünk a misszióknak.
12. Vannak világmisszióhoz kapcsolódó gyülekezeti alkalmaink.
13. Gyülekezetünk több tagja is rendszeresen támogat anyagilag és imádságban is misszionáriusokat, missziós szervezeteket.

Ajánlott irodalom

- A föld végső határáig. DVD és munkafüzet. Interserve, 2010.
- BOSCH, David 2005. *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Harmat-PMTI, Budapest.
- GÁNC S PÉTER 2000. A misszionáló gyülekezet. *Missziói Magazin*, 6. sz. <http://church.lutheran.hu/mm/mm0006/index.html>. (Megtekintés: 2012. december 20.)
- KNELL, Bryan: *Encouraging World Missions*. Global Connections, UK. <http://www.globalconnections.co.uk/Shop/resources/encouragingworldmission>. (Megtekintés: 2012. december 20.)

- KOOL, Anne-Marie 1999. Kihívások az ezredfordulón a Magyarországi Evangélikus Egyház missziói életében. *Missziói Magazin*, 3. sz. <http://church.lutheran.hu/mm/mm9903/mmtanuljukamissziot.htm>. (Megtekintés: 2012. december 20.)
- Misszió és egység – Ekkleziológia és misszió*. http://www.meot.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=128:ekkleziologia&catid=5:misszio&Itemid=7. (Megtekintés: 2012. december 20.)
- NEWBIGIN, Lesslie 2006. *Evangélium a pluralista társadalomban*. Harmat, Budapest.
- Missziós „egészségfelmérő” űrlap gyülekezeteknek (angolul): <http://www.inet-trust.org/public/Global%20Mission%20Clinic%20%20Health%20Check%20for%20the%20Local%20Church.pdf>. (Letöltés: 2012. december 20.)
- Nagyon gazdag cikkgyűjtemény a témában (angol): <http://www.tyndale.ca/seminary/inministry/missional/papers>.
- Néhány missziós szervezet honlapja:
Interserve: www.interserve.org (www.interserve.eu/magyar_NEW)
Wycliffe bibliafordítók: www.wycliffe.org (www.wycliffe.hu)
Operation Mobilisation: www.om.org (www.h.om.org)
Liebenzelli Misszió: www.liebenzell.org
Lepramisszió: www.mk.hu/lepramisszio

A megtérés kívánalma és az újjászületés lehetősége hitvallásaink alapján

■ DEME DÁVID

Urunk megtérésre hívó szava először választott népét célozta meg prófétái által. Jézus Krisztus által kötött új szövetsége azonban azt is magában foglalta, hogy a megtérésre hívó szó az egész emberiséget, benne a mi személyes életünket is érintő szóvá lett.

Jézus így kezd hívogatni Isten országába: „*Betelt az idő, és elközelített már az Isten országa: térjete meg, és higgyetek az evangéliumban.*” (Mk 1,15) Majd pedig mennybemenetele előtt ezt a parancsot adja tanítványainak: „*hirdetni kell az ő nevében a megtérést és a bűnbocsánatot minden nép között*” (Lk 24,47).

Mindenekelőtt tisztáznunk kell, mit rejt magában a „megtérés” fogalma. Vegyük figyelembe mind az ó-, mind az újszövetségi jelentést. Mitől való elfordulást vár el az Úr szinte parancsszerűen mindazoktól, akiket megszólít? Miként döbbenhetünk rá arra, hogy a magunk választotta úton önmagunk, de a másik ember életének vesztét is okozzuk? S a legizgalmasabb kérdés: hogyan térhetek vissza ahhoz, akitől elfordultam, az élő Istenhez? Hogyan történik a megtérés? Hogyan vehet Isten akarata szerinti új irányt

az életem? Ezzel párhuzamosan gondoljuk végig, mit rejt magában az, amikor a Szentírás újjászületésről beszél. Jézus Nikodémusnak mondott parancsa mindnyájunkra érvényes, ám hogyan teljesezhet be? Miként indulhat el egy ilyen gyökeres fordulat, homlokegyenest ellenkező irányváltás? Ki a kezdeményezője és véghezvivője mindennek? Vajon egyszeri történésről vagy egész életen át tartó folyamatról van szó? Gondoljunk át mindazt, amit Luther a *Nagy káté* harmadik hitágazatának magyarázata kapcsán fogalmaz meg, valamint a 95 tétele kezdetén!

Mivel az újjászületés és a megtérés is nyilvánvalóan ugyanarra a személyes fordulatra vonatkozik, nem kísért-e bennünket is az a vélekedés, hogy ez a fordulat egyfelől a Szentlélek műve: újjászületés, másfelől az emberi akarat döntése: megtérés? Valljuk-e teljes meggyőződéssel, hogy Istenhez való viszonyunk egyedül Jézus Krisztus megváltói küldetése révén, mennyei Atyánk bűnbocsátó kegyelméből, irgalmas szeretetéből, a Szentlélek újjáteremtő hatalma révén rendeződhet? Nem kísért-e bennünket is a szünergizmus? Gondoljuk végig, amit Luther a *Nagy káté*

második hitágazatának magyarázata során tár fel emberi természetünk, akaratunk kapcsán. Tudjuk-e vallani Pál apostollal: „Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok”? (1Kor 15,10) Vajon képes-e betölteni az ember saját erejéből Isten akaratát? Eleget tudunk-e tenni mindannak, amire Urunk törvénye kötelez bennünket? Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a Fil 2,12–13-ban elhangzó apostoli hitvallást sem!

Teljesítményközpontú, sikerorientált világunkban egyfelől teljes vallási közömbösséggel, sőt ellenségességgel is találkozunk mint keresztények. Másrészt azzal a kísértéssel, hogy bizonyos lépcsőfokokon felküzdhethetjük magunkat Istenhez, mintha minden csak a mi erőfeszítéseinken múlna.

Néhány szentírási igehely a téma bibliai alapvetéséhez: elfordulás a bűntől, visszatérés Istenhez, Krisztushoz: ApCsel 26,18; 1Pt 2,25. A megtérés Isten munkája: Jer 24,7; Jn 6,44. Isten fenyítése, ítélő szava által is megtérésünket munkálja: Jel 3,19; Lk 13,2–3. Követeinek igehirdetése révén hangzik megtérésre hívó szava: Ézs 49,5; Mt 12,41. Imádkoznunk kell érte: Jer 31,18. A megtérés jelei, gyümölcsei: őszinte megbánás, Isten szerint való megszorodás bűneink felett: Zsolt 51,5.6.19; a bűnbocsánatban részesült ember felszabadító öröme, a mennyei Atya öröme a megtért bűnös fölött: Lk 7,48; Lk 15,7. Isten időt enged a megtérésre: 2Pt 3,9.

Ajánlott irodalom

A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai. 2. köt. *Ágostai hitvallás.* Szerk. Reuss András. Luther Kiadó, Budapest, 2008.

- BALLA Bálint et al. 1976. *A megújulás útján.* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern.
- BARCLAY, William 1966. *Bekehrung im Neuen Testament.* Wuppertal.
- FABINY Tibor – TÓTH Sára (szerk.) 2009. *Irányváltás. Humán értelmiségiak megtérése.* Luther Kiadó, Budapest.
- FARKAS János 1989. Az egyéni és egyházi megújulás a Szentírás fényében. *Lelkipásztor*, 7–8. sz. 411. o.
- FARKAS János 1999. *Tudod-e, hiszed-e, éled-e, amiről a Biblia tanít? Megtérés és újjászületés.* Bethánia, Budapest.
- FARKASFALVY Dénes 1980. *A lelki élet teológiája.* Róma.
- FELDMEIER, Reinhard (szerk.) 2005. *Wiedergeburt.* Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- GIERTZ, Bo 1981. *Evangelisch glauben.* Martin Luther-Verlag, Erlangen.
- GIERTZ, Bo 1988. *Mit der Kirche leben. Christlicher Glaube in der Praxis.* Martin Luther-Verlag, Erlangen.
- Luther Márton négy hitvallása.* Szerk. Pröhle Károly. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1996.
- MURRAY, Iain 2000. *Evangelizáció és újjászületés.* Koinónia, Kolozsvár.
- PRINCE, Derek 1988. *A kereszténység hat alaptanítása.* 1. köt. *A hit alapjai. Megtérés és hit.* Polygon Kiadó.
- SÍPOS Ete Álmos 1998. *Megtérés és újjászületés.* Ébredés Alapítvány, Pécel. http://www.bibliaszov.hu/letolt/eba_konyvek/SEA_Megteres_ujjaszuletes.pdf
- TAEGER, Jens-Wilhelm 1982. *Der Mensch und sein Heil.* Gerd Mohn, Gütersloh.
- TILICH, Paul 2002. *Rendszeres teológia.* Osiris, Budapest. 524–542. o.

„A szépség mágikus megmutatója” – Weöres Sándor

■ KOROMPAYNÉ SEBESTYÉN NÓRA

A magyar költészet talán legszínesebb, legvillódzóbb költője Weöres Sándor. Filozófiai és zenei műveltsége, nyelvi gazdagsága, virtuóz ritmikája, különösen élénk és asszociatív fantáziája mindig meglepi olvasóját (és hallgatóját, hiszen Weöres sokszor hangsúlyozta, hogy a költészet auditív élmény is!), akár felnőtt, akár gyermek befogadóról van is szó. Mind ő maga, mind a szakirodalom kiemeli a játék fontosságát a költészetben; Weöres a játszó gyermeket tartja az ösztönös költőnek, hiszen „szellemiségük többet mozog úttalan-járatlan területeken, mint a sablonok között; és a költő is ide tartozik” (Weöres Sándor: *A vers születése*).

Kedves humorral, öniróniával definiálja költő-gyermek önmagát:

„Hárman vagyunk, ha egymagam vagyok. A háromságomat ki érti meg?”

Egyikünk bölcs, mint a kő és éppoly rideg, hideg. Másikunk nyárspolgár és langyos-meleg, akár a szörp a nyári napon. Harmadikunk dilinós kicsit és költő is és gyerek nagyon.” (*Önkarrikatura*)

Sokirányú érdeklődése egészen Indiáig, majd Kínáig vitte: a hosszú utak számos vers ihletforrásai lettek. Weöres vallotta, hogy az életben mindent élményként kapunk, s az egyik élmény szüli a következőt. Költészetének egyik puzzle-darabja így lett az egzotikus, olykor csak a fantáziában élő keleti mítosz- és mesevilág, amelyről így ír egyik méltatója, Szajbély Mihály: „a keze nyomán születő mitológia mindenféle program és erőltetés nélkül magyarrá lett, magyarrá asszimilált tücsköt és bogarat, Homéroszt és Mahabharatát – egyszerűen azért, mert a Weöres Sándor

lényében megőrzött gyermek magyarul álmodott.” (*Aranyt idéző Weöres Sándor az Álmodók című kötetben.*)

A „tücsök és bogár”: Uruk város mitikus királya, Gilgames; a termékenység és a pusztulás istennője, a pokolra szálló Istar; Orpheus; az istenek harcában küzdők („Theomachia”), vagy akár a Pindarosz óta súlyosan zengő kardalok, olykor Gulácsy Lajos megrendült fantáziájának képzelt országa, Naconxypan... E sokféleséget mégis egységesíti „a szépség mágikus megmutatása”, ahogyan a Jékely Zoltántól kölcsönözött meghatározás definiálja a definiálhatatlan Weörest.

Ki hát ez az elvárásolt, mesékből táplálkozó, gyermeken gazdag fantáziájú, de a filozófiában is magasan képzett költő-kobold?

Weöres Sándor 1913. június 22-én született Szombathelyen, ahonnan a család előbb Pápára, majd Csöngére költözött; a gyöngye egészségű gyerek először mindkét helyen evangélikus iskolába járt, majd magántanuló lett. A középiskolát Szombathelyen kezdte, Győrben folytatta, végül a soproni líceumban érettségizett. Már diákként is publikált: először a szombathelyi *Hír* című lapban jelent meg írása (tizenöt éves volt ekkor!), három évvel később pedig már a *Nyugat* közölte egyik versét (*Cselédlányok*), de a *Napkelet* című folyóirat is felfigyelt az ifjú tehetségre. Két csodált „mesterét”, Babitsot és Kosztolányit is felkereste, költészetüket – Adyval és Arany Jánoséval együtt – egész pályáján a legnagyobbra tartotta:

„Szememnek Ady nyitott új mezőt,
Babits tanított izére a dalnak,
és Kosztolányi, hogy meg ne hajoljak
ezt-azt kívánó kordivat előtt.

(...) három költő előtt borul le hálám.
Bár a homokban lábnyomuk lehetnék.” (*Hála-áldozat*)

S noha ebben a versben Aranyt nem említi, több műve van, melyben a nagy előd is megjelenik:

„Alszik az ősz bajnok, piheg, mint a gyermek,
álmának habjai zengőn feleselnek
és palota épül a pusztá beszédből,
ráfészkel a napfény, tornya égig ér föl...”
(*Negyedik szimfónia*)

Így szólal meg a *Toldi* ritmusa, rímei, egész verselése, s ismerősek a szavak is, amelyekből egy nagyszerű Weöres-vers született: főhajtás a nagy mester előtt.

Ha tovább követjük Weöres életpályáját, a pécsi esztendők következik: az Erzsébet Tudományegyetemen filozófia-esztétika szakos diplomát szerzett, folyóiratot alapított (*Órtorony*), s egyre több műve látott napvilágot. Barátai között volt Csorba Győző, Jékely Zoltán, Vass István és a kor ismert költői, festői, muzsikusi.

1939-ben Halasy-Nagy Józsefnél doktorált; disszertációja, *A vers születése ars poeticaként* is teljes. Ebben foglalta össze mindazt, amit a költészetéről, az ihletről és az alkotás folyamatáról, a hatásról és a befogadóról fontosnak gondolt. A művészetről azt tartotta, hogy „szépséggé rögzített emberi megnyilvánulás”; a vers egyszerre fogalmi és auditív élmény; a költő csak akkor hiteles, ha a mesterségbeli érzékéhez képzelőerő társul, s a költészet fő értéke a humánum, amely sokféle lehet (...), csak méltóképpen legyen.”

Weöres 1943-tól Budapesten élt, s az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa lett. Hatodik kötete, *A teljesség felé*, 1945-ben jelent meg. A háború befejezése után három verseskötete született, 1947-ben pedig *A fogak tornáca* és a *Testtelen nyáj*, amelyek után Weöres nyolc évig nem publikálhatott, csupán műfordításait adhatta ki 1958-ban. A fordítást is nagyon szerette: csodálatos érzékkel talált bele a szerepekbe, akár csak a nagy képzeletműben, a *Psyché*ben a költőnő Lónyay Erzsébet alakjába (e művéből Bódy Gábor alkotott emlékezetes filmet).

1955-ben megjelenhetett a Hincz Gyula illusztrálta *Bóbita*, Weöres új, friss gyermekverseinek gyűjteménye. A költő különösen fontosnak ítélte a gyermek befogadókat, akik még mernek látni és átélni meglepő képzettársításokat, csodás alakokat és eseményeket. Weöres műélvező gyerekeket akart, nem pedig lebutított gagyogáson felnövő nemzedékeket, ezért gyermekversei is a legmagasabb esztétikai-gondolati értékek hordozói. Művei közül legismertebb a százhatvan darabból álló *Rongyszőnyeg*-ciklus és a *Magyar etüdök*, amelyeken gyerekek nőttek fel, és felnőttek váltak elvárásolt olvasóivá. E művek egyik fontos jellemzője a zeneiség, amely nélkül nem vers a vers – vallotta Weöres. Csodálta Kodályt, aki segítette és elismerte a költőt; kettejük kapcsolata nagy ajándéka a magyar kultúrának. Weöres bejárta a *Jézus és a kufárok* című Kodály-oratórium próbáira is, mert a Biblia és a zene találkozása számára különösen fontos volt.

Gondoljunk a *Tizenegy szimfóniára*, amelyek közül a második így épül fel: *Ének a teremtésről, Ábrahám áldozása, Dávid tánca, Mária siralma, Újszövetségi apokrif-level*. De a *Kereszt-árnykép*, a *Jajgatás*, a *Zsoltár* és még sok mű a Bibliát felidézve mutatja meg az olvasónak Weöres olykor fájdalmas, olykor örömtől felzengő hitét. *A teljesség felé* című filozófiai-teológiai-poétikai írásában így fogalmaz: „Az önvizsgálat legegyszerűbb módja az imádság...” (*Ne várj csodát*) A mű rövid maximáiból néhány cím: *A teljesség; Az Isten; A vallásosságról; Menny, pokol, tisztítóttűz; Ki vagy te?; Felekezetiesség; Az erkölcs; Nő és férfi; Idő*. Nagyon jellemző Weöresre, hogy a mű befejezésében ezt írja: „Az itt-mondottaknak nem az a rendeltetésük, hogy elhidd őket, hanem hogy igazi lényedre, igazi világodra eszméltesselek.”

A kísérletező költőt megragadta a neoavantgarde szellemessége és újítása is, de *Tűzkút* című kötete csak azért

jelenhetett meg a hatvanas évek Magyarországon, mert Párizsban előbb kiadta a Magyar Műhely. Érdekes olvasni a *Dob és tánc*, a *Keresztöltés*, az *Ablak az égre* vagy az *Egér-rágta mese* című verseket, de izgalmasak Weöres képversei is (*Tapéta és árnyék*, *A néma zene*). Feleségével, a szintén költő Károlyi Amyval sok közös játékos-kísérletező költeményük született.

1970-ben Weöres Sándor Kossuth-díjat kapott, s egyre-másra jelentek meg újabb és gyűjteményes kötetei. Sok utazás és sok külföldi kitüntetés birtokosaként 1989. január 22-én halt meg a „kis test nagy lelke”, a költő-kobold, a nagy álmodó, a káprázatok és csodák poétája, „a szépség mágikus megmutatója”.

„Kis test nagy lelke, mely világba árad
s a zengő csillagok közé dagad:

finom mérőszere a nagy világnak,
világgá válva méred önmagad.”
(Jékely Zoltán: *Weöres Sándornak*)

Ajánlott irodalom

BARTAL Mária 2009. Mítosztöredékek újrajrása. *Irodalomtörténet*, 2. sz. 200–242. o.

CSÁSZÁR Csilla 2004. Weöres Sándor ars poeticája. *Árgus*, 10. sz. 67–73. o.

DOMOKOS Máttyás 1997. Weöres Sándorról. In: uő: *Hajnali józan-ság. Esszék, viták, elemzések*. Kortárs, Budapest.

JÉKELY Zoltán 1939. A teremtés dicsérete. Weöres Sándor versei. *Nyugat*, 2. sz.

SZAJBÉLY Mihály 1997. Aranyt idéző Weöres Sándor. In: *Álmok álmodói*. Magvető, Budapest. 67–82. o.

VALACZKA András 2003. Témák és variációk Weöres Sándor szimfóniáiban. *Magyar Napló*, 5. sz.

A lelkesz lehetőségei krízisbe jutott családok körében

Lelkigondozás, kezek evangéliuma, anyagi, lelki krízis, családon belüli erőszak

■ VANCSAI JÓZSEF

Aktualitás

Nem véletlenül került a téma a munkaközösségek számára feldolgozásra ajánlottak közé, hiszen a lelkipásztoroknak nemcsak a tágabb környezetben, de a gyülekezetben belül is napi tapasztalatuk a krízis. Az a krízis, amelyet a ma már közhelyesnek számító, mégis sokakat nyomorba döntő hitelválság hoz magával, valamint a lelki és így erkölcsi válság hozadékaként mindennaposá vált családon belüli erőszak. Mennyire szabad ezt magánügyként kezelni, hol lehet és kell beavatkozni, s van-e szerepe a beavatkozási mechanizmusban a lelkesznek? Többek között ezekre a kérdésekre kell megtalálni a választ a téma feldolgozása közben.

Krízis és krízisintervenció

Krízisnek nevezünk minden olyan állapotot, amelyben az egyén egy új helyzet vagy állapot következtében lelki egyensúlyának megbillenésével kényszerül szembesülni, és ez annyira leköti a figyelmét, hogy a hagyományos, tanult problémamegoldási mintákat nem tudja alkalmazni. A pszichológia két típust különböztet meg: a normatív krízist, amely a személyiségfejlődés és a normál életfolyamatok változásai következtében alakul ki, és a nem normatív

krízist, amely egy váratlan, hirtelen esemény következménye. Nekünk a téma kapcsán ez utóbbira kell inkább koncentrálnunk, habár a kettő együtt is jelentkezhethet, lásd családon belüli erőszak stb.

A krízisintervenció olyan beavatkozás, amely a krízis oldásán túl a háttérrel igyekszik feltárni s továbbsegíteni az egyént egy későbbi hasonló helyzet sikeres leküzdésére. A módszer elsajátítható, így fontos beszélni az esetleges továbbképzés lehetőségéről, mert erre égető szüksége van az új kihívásokkal küzdő lelkipásztornak. Az alapelvek feldolgozásához érdemes elolvasni Szabó Lajos *Krízisintervenció a szociális esettanulmányokban* című, mindössze kétoldalas összefoglalását (lásd SZABÓ 1994).

Ezenkívül a családon belüli erőszak fajtáinak, jeleinek, valamint pszichológiájának általános ismerete és ismertetése szintén segítség a jobb megértésben.

Az egyén krízise a család krízise is.

Bibliai alapok és a maslow-i szükséglet-hierarchia

Nem kell sokáig lapozgatnunk a Bibliát, hogy egyéni vagy közösségi krízishelyzetet találjunk benne. Én itt most csupán a pusztai vándorlás pár momentumát venném elő, amikor Izrael népe kerül krízisbe, s ezek fő oka a kielégítetlen szükségleteikben található meg. A sziklából vizet fakasztó

Mózes vagy a manna és a fürjek két alapvető szükséglet, a szomjúság és az éhség (a maslow-i piramis legajánlatosabb) kielégítéséről tesznek bizonyosságot. De a Jézushoz odalépő vak is azt a választ adja a kérdésre, hogy mit kíván: „Mester, hogy újra lássak.” (Mk 10,51) Ezekből azt kell meglatnunk és megtanulnunk, hogy a lehetőségekhez mérten konkrét segítségre van szükség ahhoz, hogy az üzenet, a mögöttes tartalom is elérje a krízisben lévőket.

Jogszabályok tükrében

A magyarországi jogrend lehetőségként és egyes esetekben kötelezettségként előírja a lelkészek számára a jelzőrendszertagságot, vagyis támaszkodik azoknak a véleményére és tapasztalataira, akik emberekkel-családokkal foglalkoznak (például esetmegbeszéléseken való részvétel lehetősége a gyermekjóléti szolgálatnál).

A 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról értelmező rendelkezései, valamint a jelzési kötelezettség leírása számunkra is támpontot adhat, hogy mit is jelent a bántalmazás maga, s hol és mikor lehet vagy kell cselekednünk.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 17. §-a szerint az egyház is köteles jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál vagy hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

Az 1993. évi III-as törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 64. §-ának 2. bekezdése szintén az egyházak krízisjelzési lehetőségét taglalja.

Nagy kérdés, hogy felvállaljuk-e mindezt, de fontos tudnunk, hogy gyermekvédelmi kérdésben a jog nem biztosít számunkra mérlegelési lehetőséget!

Itt be lehet hozni a magángyónás kérdését is, hogy meddig köt a titoktartás.

Kompetenciahatárok

Komoly dilemma lehet a lelkipásztor számára, hogy hol a határ. Van, aki minden helyzettől menekül, s van, aki túlzott önbizalommal próbál kezelni olyan helyzeteket, amelyekben adott esetben pszichiáterre, gyermekvédelmi szakemberre, esetleg rendőrré lenne szükség. Ezt mindenképpen érdemes tisztázni.

A szükségletpiramis rámutat arra, hogy az elsődleges, ami minden keresztény ember kötelessége, a konkrét segítségnyújtás. Vagyis az éhezőnek enni adni, a szomjazónak pedig inni adni. Persze nem tudunk mindenkit etetni s mindenkinek kifizetni az adósságát s lefogni a lendülő kezeket, viszont rengeteg a lehetőség. Csak egy példa: jelenleg egy pályázat segítségével családtámogatást végzünk, amiben a klasszikus családsegítési feladatok is megtalálhatóak. A funkcionális analfabetizmus világában erre óriási szükség van, lásd felelőtlenül és értelmezés nélkül aláírt hitelszerződések, amelyek most fizetésektelenséget, így krízist hoztak. A lelkész szerepe ebben a bizalom kiépítése és a kapcsolattartás, ami már önmagában pásztori feladat.

Alapelv, hogy minden kérdéssel fordulhatnak hozzánk, csak mi is tudjuk, hogy esetlegesen hová kell továbbirányítani a kérdezőt. Még a lelkész sem ért mindenhez!

Ajánlott irodalom

HAJDUSKA Marianna 2008. *Krízislélektan*. Eötvös Kiadó, Budapest.
SZABÓ Lajos 1994. *Krízisintervenció a szociális eszmunkában*.

A krízisintervenció alapelvei. In: Tánczos Éva (szerk.): *A szociális munka elmélete és gyakorlata*. 2. köt. Semmelweis Kiadó, Budapest. 48–65. o. Összefoglalva: http://users.atw.hu/deszocpol/kozmaszocmunkagyermekvedelem/SzaboLajos_krizisintervencio.doc.

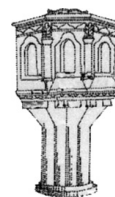
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Krízis>.

<http://www.leleknavigator.hu/temakorok/lelkizavarok/83-krizis>.

<http://www.onlinepszichologia.hu/mindennapok/rossz-csaladba-szulettem-a-csaladon-beluli-eroszakrol>.

http://www.sorsunk-jovonk.hu/csaladon_beluli_eroszak_felismerese.html.

<https://kereses.magyarorszag.hu/jogszabalykereso>.

Böjt 1. vasárnapja (Invocavit)

► Jób 1,6–22

Igehirdetési előkészítő

Rövid magyarázat

6–7. vers: *Isten udvartartása* – Az „istenfiak”, a *böné elóhim* az Isten láthatatlan világához tartozó lények, a görög fordításban „angyalok”. A „sátán” itt nem tulajdonnév, hanem az „istenfiak” egyike, akik Isten királyi trónusa előtt állnak. Szerepe azonban ügyészi, ő képviseli a vádat. Nagyon fontos, hogy hatalma alá van rendelve az Isten hatalmának. Az Ószövetség csak néhány helyen szól mennyei államtanácsról (1Kir 22,19; Zsolt 82,1), amelyre az Úr hívja össze alárendeltjeit, akik a teremtett világ láthatatlan részéhez tartozó mennyei lények. Közéjük tartozik a Sátán is, akinek az a feladata, hogy kipellengérezze a földön tapasztalt visszasságokat (Zak 3,1; 1Pt 5,8).

8. vers: *Az istenfélő Jób* – Jób jellemzése négy kifejezésben olvasható: feddhetetlen, becsületes, istenfélő, kerüli a rosszat. Ezek a jellemvonások a bölcsességteológia szakki-fejezései voltak, amelyek gyakran fordulnak elő a Zsoltárok könyvében és a Példabeszédek könyvében. Jób a „bölcs”, azaz kegyes ember mintapéldája. Még a saját és fiai titkos, gondolati bűneiért is áldozatot mutat be (1,5). Döntő, hogy ez az Úr véleménye Jóbról.

9–11. vers: *A Sátán vádja* – A Sátán vádja a „bölcsességteológia” logikáján alapul, az úgynevezett „viszonzás törvényén”, amely az istenféelmet összekapcsolja az áldással, a jutalommal; aki kegyes, azt az Úr megjutalmazza. Ezért Jób gazdag és tekintélyes ember, mindene megvan ahhoz, hogy boldog legyen. Jób nem ok nélkül istenfélő, hanem

azért kegyes, mert ezért jutalom jár; ha elveszik a jutalmát, nem lesz többé istenfélő.

12. vers: *Az Úr hatalma* – Az Úr mindenek feletti hatalma döntő ebben az elbeszélésben. Ő tartja kezében és intézi Jób sorsát, akit név szerint ismer, és akiről ő maga állapítja meg azt, hogy istenfélő, kegyes szolgájáról van szó. Nem emberi vélemény ez, hanem az Úré. Az Úr véleménye a döntő! Isten igazsága és Jób igazsága itt egymás mellé kerül. Ezért a Sátán vádja egyben Isten állítását, igazságát is kétségbe vonja, és minden kegyes ember hitének valóságát megkérdőjelezi; de azt a biztos teológiát is vizsgálat alá veszi, amelyet bölcsességteológiának nevezünk. Az Úr próbára teszi Jóbot, de Jób maga továbbra is az Úr kezében és óvó hatalma alatt marad! Ez a próba lényege. Ennek bizonyossága a hit lényege, amely mindig a próbákban vizsgázik.

13–19. vers: *A próbák sora* – Ezután következik a felfoghatatlan próbák sora. Egyik hírnök követi a másikat; az egyik még beszél, amikor már megérkezett a másik az újabb rossz hírekkel. Jób mindenét elveszíti, az elbeszélés szerint egyetlen nap alatt: állatai, szolgálói, háza, gyermekei odavesznek. A Sátán véghezviszi azt, amit az Úr megengedett neki. A szálak azonban az Úr kezében futnak össze.

20–22. vers: *Jób reakciója* – Jób nem tud semmit arról, ami a mennyben történt. Jóbna most már nem fűződik érdeke ahhoz, hogy istenfélő legyen. Összeroskad, de nem fordul Isten ellen. Szenved. Nem emberfeletti lény ő. Gyászol, megszagatja ruháit, földre roskad, de megmarad hitében, és nem vétkezik az Úr ellen. Megvallja, hogy mindenét az Úrtól kapta, és az Úr azokat most visszavette. Fontos kijelentés, felismerés, hogy az Úr vette el azokat! Az Úrnál vannak azok. Ott pedig jó helyen vannak. Jób tehát nem a gazdagságát, a jutalmat szereti, hanem az Urat magát, és az Úr kezéből fogadta el a csapásokat.

Az igehirdetés felé

Növeld a mi hitünket!

Ez az ige bennünket is arra készítet, hogy megálljunk az Úr színe előtt. A böjti időszaknak is ez a lényege. Ha ezt teszünk, bármilyen helyzetben vagyunk is, áldásokat tapasztalunk. Mindig ez a megoldás, megállni az Úr színe előtt.

Böjt első vasárnapján Isten ígéje az élő hitről tanít bennünket, ugyanakkor mindjárt a böjti időszak kezdetén önvizsgálatra hív bennünket a leglényegesebbet illetően: van-e hitünk, milyen a mi hitünk, minden körülmények között kipróbált-e az Istenbe vetett bizonyosságunk (2Kor 13,5)?

Az élő hit alanya és tárgya: az Úr

Az ember őszinte pillanataiban belátja, hogy ebben a világban sok és sokféle szenvedés van. Ez a világ „hasadt” világ (Pannenberg). Ez a világ már nem (és még nem) az Isten eredeti gondolata szerinti világ. Ne csak azokra a felfoghatatlan és „látványos” szenvedésekre gondoljunk, amelyeket Jóbnak el kellett hordozni, hanem azokra a folyamatos terhekre, amelyek ebben a világban osztályrészünk lettek, egészen odáig, hogy a létezés maga szenvedésé lett. Ez is az „Eredetétől” elszakadt ember nyomorúsága (Bonhoeffer). Vannak olyan „szenvedések”, amelyeket soha nem tematizálunk – talán jobb is –, de amelyeket mindnyájan folyamatosan átélünk. Ez persze csak hangsúlyossá teszi Jób konkrét szenvedéseit, és még jogosabb a kérdés: ki képes ekkora csapásokat elhordozni? Létezik-e ekkora hit? Ez a kérdés azért is legitim, mert hit nélkül alázuhanunk. Az egyetlen megtartó erő: az élő hit. Nem akármilyen hit ez, az élő Istenbe, az Úrba vetett hit, abba az Úrba, aki – mi már mondhatjuk – Jézus Krisztusban kinyilvánította megtartó szeretetét. Nem véletlen, hogy Jób könyve első fejezetében annyiszor szerepel az Úr neve.

Ez az Úr mindenek Ura. Úr élet és halál felett, múlt, jelen és jövő felett, ő a történelem, az egyház, a világ és a mindenség Ura, ő minden egyes ember Ura. Erre odaát mindenki rádöbben, és kénytelen lesz leborulva elismerni ezt a tényt (Fil 2,10–11). Isten Úr volta erre a történetre nézve azt alábbiakat jelenti:

– Isten Úr az övéi felett, akik erre ebben a világban rádöbrentek. Isten Úr Jób felett, ezért Jób az Úr szolgája (7. vers). Ez a szolgaság és „iga” egyben a legnagyobb védelmet és szabadságot jelenti.

– Isten Úr minden kegyes teológia felett is, minden „tan” felett, amit az Úrról megfogalmaznak. Ezeket a tanokat az ígére figyelve meg kell fogalmazni, és az ígét mindig jobban megértve újra kell fogalmazni, de Isten mindig több, mint az, amit magáról kijelentett, és amit ennek alapján róla megfogalmazhatunk. Jób könyvében az úgynevezett bölcsességtológia gyarló emberi logikája, miszerint a hitnek megvan a maga jutalma, ma a sikerkereszténységben fedezhető fel, és jelen van ezer területén a mindenna-

pi kegyességnek. Számos elszólás mutatja, hogy ma is úgy gondolkozunk, mint akkor Jób barátai: ha valakit baj ér, mindig piszkáljuk, mi lehet mögötte. Isten Úr minden teológia felett, ezzel kihúzza a lábunk alól a biztos teológia piedesztálját, hogy csak űrá hagyatkozzunk.

– Isten azonban Úr a Sátán felett is! Ez az alapvető üzenete Jób könyve első fejezetének. Az Úr kezében vannak végig a történesek szálai. A Sátán nem garázdálkodhat szabadon (12. vers).

Az élő hit tárgya az Úr. Az Úr pedig mindenek felett Úr. Jób könyve első fejezetének és az egész könyvnek ez a meghatározó üzenete. Ezt a hitet azonban ő támasztja bennünk, ezért ő az élő hit alanya, forrása, kútfeje is. Csak akkor értelmezhető minden ebben a világban, csak akkor hordozható el, csak hit által adatik reménység, erő, értelem (Péld 4,7).

Az élő hitből fakadó bizonyosság: mi az Úr tulajdonai vagyunk

Az élő hitből a legáldottabb bizonyosság fakad: mindenkor az Úr tulajdonai vagyunk, minden körülmények között. A hívó ember számára a legnagyobb szenvedés is próbatétel, nem kísértés, hanem próbatétel, mert a szálak nem a Sátán, hanem az Úr kezében vannak, annak az Úrnak a kezében, aki feltámasztotta Jézus Krisztust a halálból. Ezért ügyünk minden helyzetben győztes ügy. Ezt a győzelmet hatalmasan mutatta meg Krisztusban. Az élő hitből, az Úrba vetett hitből mindig ez a bizonyosság fakad.

Ehhez mindjárt hadd tegyem hozzá, hogy ez a bizonyosság azzal teljes, hogy tudjuk, az ő szeretetétől senki és semmi el nem választhat bennünket. Még akkor sem, ha úgy tűnik, mi nem vagyunk olyan erősek, mint Jób, és megtörtünk, feladtuk, elbuktunk. Isten akkor sem adott fel bennünket. Ez a hitből fakadó bizonyosság lényege. Személyes bizonyoságtételként mondom, hogy ez a tény engem mindig megvigasztal, erőt ad fölkelni és jobban újrakezdeni. Nem tőlünk függ a lényeg. A kegyességünk már ennek a bizonyosságnak a következménye. Tehát pont fordított a helyzet, mint ahogy az akkori bölcsességtológia tanította: nem a kegyességünk jutalma a megtartás és annak földi jelei, a látható áldások, hanem pont fordítva: Isten tőlünk független megtartó kegyelméből következik a kegyesség, az élő hit látható jelei. Először cselekszik az Úr értünk, ebből következhet a mi cselekvésünk, amely, ha töredékes is, akkor is azzal a hitel történik, hogy mi mindenkor az Úr tulajdonai vagyunk.

Mondok egy példát a fentiekre, miszerint az élő hitből fakadó bizonyosság azt jelenti, hogy tudjuk, az ő szeretetétől senki és semmi el nem választhat bennünket. Még akkor sem, ha úgy tűnik, mi nem vagyunk olyan erősek, mint Jób, és megtörtünk, feladtuk, elbuktunk. Isten akkor sem adott fel bennünket.

Egy neves teológiai professzor súlyos beteg lett; agytumort diagnosztizáltak nála. Ezt közölték vele is, jelezve a várható perspektívát, amikor is az utolsó stádiumban félre fog beszélni, és nem lesz ura önmagának. Amikor ezt

a szeretteivel is megbeszélte, hangsúlyozta nekik, hogy az utolsó napokban lehet, hogy nem lesz magánál, félre fog beszélni, talán még az Urat is csalódvá veszi a szájára – de ha ez történné is, mondta hozzátartozóinak, ti akkor is tudjátok, hogy ő az én Uram, akkor is, ott is, a legnagyobb nyomorúságban is, amikor én már „tudatosan” nem tudhatom, még akkor is, ha úgy tűnne, hogy megtörtem és elhagytam őt; ő nem hagyott el engem! Az Úr azonban megkímélte ettől, nem próbálta meg szolgálját erő felett; a férfi csendesen elaludt, nem beszélt félre.

Mit jelentene ez a bizonyosság az egyház itteni szolgálatára nézve? Bizony megszabadítana minden görcstől, aggódástól, statisztikától, mert azzal a bizonyossággal véghezjuthatunk dolgunkat, hogy eleve győztes ügyet szolgálunk. Jób, az Úr szolgálja végig így tesz, ezzel a bizonyossággal „szolgál” a legvégletesebb nyomorúságban is, ezzel pedig Isten mindenkori szolgálójának, azok közösségének, az egyház szolgálatának paradigmájává is lett.

Csak pár szót még arról, hogy ez a bizonyosság a sikerekben alázatra int: úgy kaptad, amid van; a szenvedésekben pedig mindenek felett megerősít, mert ezek „csak” próbatételek. Jób a próbatételekben is az Úr tulajdona maradt. Az Úr cselekedett vele végig, az Úr kezében volt folyamatosan, az övéit is az Úr vette el, és nem valaki más! Akit pedig az Úr vett el, az az Úrnál van.

Az élő hit kegyelmi állapot, amely könyörgésre készítet:
növelj a mi hitünket!

Böjt önvizsgálatra indít, hogy van-e hitünk, milyen a hitünk, kipróbált-e a hitünk.

A tanítványokkal együtt csak könyöröghetünk: „*Urunk, növelj a mi hitünket!*” (Lk 17,5) Ugyanakkor ott feszül a bátorítás is, hogy nem próbál meg bennünket jobban, mint aminek az elhordozásához erőt ad (1Kor 10,13). Ekkora szenvedéseket elhordozni ugyanis kegyelmi állapot. Böjt idején mindkét terület imatémánk is lehet: növelj a mi hitünket, és csak annyira próbálj meg, amennyihez erőt adsz.

Növelj a mi hitünket, mert ez a hit minden körülmények között tudja, hogy Isten kimondta rólunk Krisztus érdeméért, hogy feddhetetlenek vagyunk! Olyanok vagyunk, mint Jób. Amit Isten mond, az igaz. Ez a megigazítás. Ez azonban kötelez: Urunk, tégy bennünket feddhetlenné, növelj a mi hitünket! Ez a megszentelődés.

Növelj a mi hitünket! Mert mit is jelent tulajdonképpen hinni? A mai igéből egyértelműen kiderül: hinni annyira, mint minden körülmények között ráhagyatkozni az Úrra. Nincs más lehetőség. Ez a hit nem is tőlünk van. Az Úr ajándéka. Jób minden körülmények között, veszteségei, szenvedései, a kegyes barátok „tant” védő embertelensége ellenére is bízott az Úrban. Nem is tehetett mást. Olyan ez, mint amikor a könyv súlyával ráhagyatkozik az őt tartó polcra, egyébként alázuhán. Isten Lelkének nehézségi ereje a hit, ráhagyatkozás a megtartó Úrra. Akkor különö-

sen, amikor nagy a súly rajtunk, amikor a tények, helyzetek, mindaz, amit tapasztalunk, átélünk és testi szemünkkel látunk, ellentmondani látszanak az Isten szeretetének, mi akkor is benne remélünk (2Kor 1,10), mint Ábrahám, aki remény híján is remélt (Róm 4,18), bízott a halottakat is megeleveníteni képes Istenben.

December közepén egyszer már befagyott a Balaton. Akkor a következő gondolattörödékek jutottak eszembe az Úrra való ráhagyatkozás kapcsán. (Ezek csak gondolattörödékek, teológiaiilag nem tökéletesek, mégis segítenek megérteni az ige üzenetét erről az élő hitről.) Úgy kell nekünk az Úrra hagyatkozni, ahogy a jég az alatta lévő vízre, amelyből lett, és ahová visszatér. A hideg pedig szükséges, hogy fel ne olvadjunk. Ezt a hideget biztosítja a mindennapok ügymenete, a próbatételek sora a világban. De eljön majd az olvadás Úrtól rendelt ideje is. Akkor azonban tudjuk, hová megyünk. Ott már nem kell jegesnek lenni. Itt azonban kegyelmi állapot a „hideg”, a próbák sora: életben tart, edzi a hitet. A karácsonykor született, nagypénteken meghalt és húsvétkor feltámadott Jézus Krisztus megváltásának lényege éppen ezért nem e világi paradicsom vagy valamiféle társadalmi reform, itt „látszólag” minden marad a régiben, marad a bűn, a betegség, a szenvedés, a halál, a rossz uralma, mert kell a hideg. A megváltás azonban a hit báránygyapja, hogy bírjuk a hideget, és ráhagyatkozzunk az Úrra, az élet vizére az olvadásig. Az ő igéje közelében azonban itt is olvad a jég.

Felhasznált irodalom

- ATKINSON, David 2005. *Jób könyve*. Harmat Kiadó, Budapest.
Biblia magyarázó jegyzetekkel. Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
 BRUNNER, Robert 1939. *Der Gottesknecht. Eine Auslegung des Buches Hiob*. Reinhardt, Basel.
 FOHRER, Georg 1988. *Das Buch Hiob*. Evangelische Verlaganstalt, Berlin.
Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata. Budapest, 1981.
 MUNTAG Andor 2003. *Jób könyve*. Luther Kiadó, Budapest.
 SZABÓ Andor 1988. *Lábam előtt mécses a te igéd*. A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
 WALVOORD, John F. – ZUCK, Roy B. 1999. *A Biblia ismerete. Kommentársorozat*. 3. köt. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest. 103. o.

■ STEINBACH JÓZSEF

Tallózó

„Azt állította, hogy Jób abbahagyja majd az istenimádat érdemének bedobálását, ha semmi nem jön ki az automatából. (...) Ez a vád Isten becsületessége ellen is irányult, mivel arra engedett következtetni, hogy Isten csak úgy tudja rávenni az embereket az ő imádatára, ha gazdagságot ígér nekik.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Jób érdekében Isten megengedi a Sátánnak, hogy bizonyos mértékig megvalósítsa akaratát, mert így Jób megismerheti saját szívét, és mélyebbre juthat az Istennel való kapcsolatban.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése*. Evangéliumi Kiadó)

„Az Úr »dicsekvése« ez: a fő vádló végre láthat valakit, aki ellen semmi vádat nem emelhet. (...) A Sátán nem hiszi, hogy Jób igazán istenfélő. (...) Jób tulajdonképpen azt a jólétet, gazdagságot, boldogságot, megbecsülést, hírnevet szereti, amit kegyessége jutalmaként kapott (...). Ha kiderül hogy a Sátánnak van igaza, (...) akkor az Úrnak nincs igaza (...) ha kiderül, hogy ebben a perben az Úrnak van igaza, akkor ezzel együtt Jób igazsága is kiderül (...). Mivel pedig ilyen nagy kérdésnek kell eldölnie a mennyben, nagy dolgok történnek a földön is.” (Muntag Andor: *Jób könyve*. Luther Kiadó)

„A gonosz léte letagadhatatlan, dualizmusról azonban szó sincs (...). Isten jóságával nem áll szemben egyenlő nagyságú gonosz erő (...). Megdöbentő, de nagyon fontos tény, hogy ösztönösen Isten felé fordul, mégpedig dicséretben – ez az első reakciója.” (David Atkinson: *Jób könyve*. Harmat Kiadó)

„...páratlan az a mód, ahogyan ez a könyv különbség nélkül szól *mindenkihez*, aki szenved. (...) Az első, ami itt szemünk elé tárul, az a fontos igazság, hogy a földi események kezdete mindig a mennyben van. (...) semmiféle próbatétel, legyen az mégoly hatalmas is, sohasem a Sától ered, hanem Istentől magától. Isten az, aki elsőként irányítja a figyelmet Jóra, és éppen általa éled fel a Sátán gonoszsága (...) ha Isten a kezdete és oka a próbatételnek, akkor bizonyosan ő fog annak végén is állani. És ő határozza meg közben is, hogy meddig tarthat a szenvedés.” (E. Dennett: *Ezsdrás könyve* – W. Kelly: *Jób könyve*. Isten keze a szenvedésben. Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„De mi a rossz, amit az Örökkévaló – áldassék – teremtett? Az arra való erő, hogy megcselekedjék azt, amiről úgy akarja, hogy ne történjék meg. Ha nem teremtette volna meg ezt az erőt, semmilyen teremtmény nem lett volna képes az Ő szándéka ellen tenni, márpedig azt akarta, hogy a teremtmények képesek legyenek az Ő szándékával szemben is cselekedni. Olyan cselekvési erőt adott számukra, mintha, Isten őrizzen, nem létezne a mindenható hatalma, áldassék ereje és dicsősége, mert összébb húzta magát a Teremtő (...) amikor a világ teremtését elhatározta, és összébb húzta magát az ember teremtésével is, így maradt hely az ember erejének.”

Martin Buber (1878–1965)
izraeli-osztrák vallásfilozófus, író

„Úgynevezett létezés minősítetlenül nincs. Vagy alkotok, vagy rombolok, vagy adok, vagy elveszek.”

Hamvas Béla (1897–1968) magyar író,
filozófus, esztéta és könyvtáros

DRÁMARÉSZLET

„Hát mikor pászol össze már a külső a belsővel? Miért volna ez tilos? Miért mutatja Isten nagy keze, már akár hátát, akár tenyerét, de mindig csak az egyik oldalát? Ha kint van, nem tudod, mi van belül. Ha bent van, nem tudod, miben vagy benne. Lehetséges ugye, hogy éppen azt firtattad akkor kintről, amiben most benne vagy?”

Székely János (1929–1992) magyar költő, drámaíró

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Fontos üzenet

– Az Úr bízik Jóban. Sohasem gondolunk erre! El vagyunk foglalva magunkkal, azzal, hogy tudunk-e mi bízni az Istennel, azzal, hogy elég erős-e a hitünk. Közben nem figyelünk arra, hogy az Úr bízik bennünk, mint ahogyan bízott abban, hogy Jób kiállja majd a próbát. Bátorító, erőt adó ez az üzenet!

– Ma az Istennel való kapcsolatunk egészen különböző, más istenkép él bennünk, mint Jób könyvének szereplőiben. Jób mindent az Istentől fogad el. Isten ajándékának tart mindent, amit elért az életében: a gazdagságát, a családját, az egészségét. Ma mindezt inkább tekintjük a saját érdemünknek, inkább gondolunk ezekre úgy, mint amiért mi tettünk le valamit az asztalra. Ezért nehezebben viseljük el azt, ha elveszítünk valamit, amit a sajátunknak gondolunk, a saját elért eredményünként értelmezünk.

– Jób példát ad az embernek. A hit, a kitartás példaképe, aki minden csapás ellenére megmarad Istennél. Szükségünk van ilyen pozitív példákra. Érdemes azt is átgondolnunk, hogy a családukbán, a gyülekezetünkben látunk-e, találunk-e ilyen példaértékű életeteket.

Kérdések a textussal kapcsolatban

– Vajon mit jelenthet, mit takarhat Jób tökéletessége? Zavarba ejtő, hogy Jób kimagaslik a többi ember közül.

– Érthetetlen és az istenképünkkel nehezen összeegyeztethető ez a jelenet, ahol az Úr egyezkedik a Sátánnal! Jób végső soron egy fogadás tárgya lesz. Isten jóságát kérdőjelezi meg bennünk az, hogy Isten kiszolgáltatja Jóbot a Sátánnak.

– Még nehezebb értelmezni azt, hogy a mennyben kötött fogadás kedvéért hogyan engedhet meg Isten ekkora pusztulást.

Ahol vitatkoznánk a textussal

– Ha Istentről Jób története alapján kell képet alkotnunk, akkor ijesztő, sokkoló ez a kiszolgáltatottság. Még akkor is,

ha tudom, hogy Isten kezében vagyok, ha tudom, hogy ő velem is jót cselekszik, akkor is félelmetes belegondolni abba, hogy mi mindenre kell keresztülmennie Jóbnak ahhoz, hogy Isten akaratának jóságát megértse, megtapasztalja.

Gondolatok a textushoz

– A ma embere önmagát helyezi középpontba, és ezért nem tud Isten tetteiről sem másként gondolkodni. Fontos lenne elismernünk Isten istenségét, hatalmát az életünkben. Csak így érthetnénk meg őt és önmagunkat.

– Nagyon távol vagyunk Jób hitétől, igazából fel sem fogjuk azt!

– Jób alázata a leginkább érthetetlen. Ahogyan minden bajban, tragédiában is tudja végig a helyét. Ő a teremtmény, az Úr pedig az Isten!

– Megrendülne a hitünk, ha ennek a sok tragédiának akár csak a töredéke is megtörténne velünk. Azonnal számon kérnénk Istenen: Hol vagy? Miért engedted?

Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere)

▶ Ézs 42,1–4

Igehirdetési előkészítő

A textusról

Az Isten szenvedő szolgájáról szóló énekek sok kérdést vetnek fel, és szinte áttekinthetetlenül sok a magyarázatki-sérletek száma. Az ember mégis két nagy csoportba foglalhatja őket össze, annak megfelelően, hogy a szolga egy személyt vagy pedig egy közösséget jelöl-e az értelmezés szerint. A két felfogás sokáig kölcsönösen kizárta egymást. Az újabb időkben (Pedersen, Wheeler Robinson és mások magyarázatai óta) az individuális és kollektív jelentőség nem egymást kizáró, hanem sokkal inkább egymást kiegészítő szemléletmóddal keresi az üzenetet. Egy ilyen lelkipásztori munkát segítő anyag keretei és terjedelme között lehetetlen belemenni a legrövidebb bizonyítékfelvezetésbe is és a kutatástörténet felvázolásába is.

Pákozdy László Márton szerint: „Ez a textus Isten népe létének olyan vonulatait jelöli, amely Isten szolgája által, Krisztus által az Ő egyházával kapcsolódik össze. Szabad és kell is tudnia, hogy ő, az Ő kiválasztott népe, megújított szövetsége, szolgája, szolgálólánya, nem a maga egocentrikus üdvösségtanításával ügyeskedő, amelynek a világgal semmi tennivalója nem lenne, hanem az Ő Lelkével ruháztatott fel (Jn 14,16k.26; Jn 16,33), hogy a világnak a kinyilatkoztatást (tóra) tulajdonképpen: Isten üdvözítő akaratára Izrael és Izraelen keresztül a világ felé) és a helyes rendet (*mispát* tulajdonképpen: egy, a kinyilatkoztatás hitének megfelelő, is-

teni rendezettsége minden dolgoknak az emberiség körében) hirdesse a világ végső határáig (a „szigetekig”). Isten népe nem e világ barázdáin szánt, és nem e világ módján. Van megértése, könyörületessége az emberi gyengeségek és összetörettetés láttán. A törvény (*mispát*) Isten rendje, valóságként hirdeti ezt. Ő maga is gyenge, de az ő Ura kegyelmesen megkíméli. Így szolgálhat, bár nem a világ módján, de mégis a világban, a világért és a világot a legnagyobb: a bemutatott üdvözítő üzenettel megajándékozva (a világosság ezt is jelenti: Mt 5,14k).” (PÁKOZDY 1958/59, 73. o.)

Az első Ebed-Jhvh-ének teljes egészében az isteni beszéd stílusában íródott. *Jahve bemutatja szolgáját*, méghozzá feltehetőleg az udvari életből kölcsönzött formában. Valószínűleg így zajlott le az is, amikor a nagykirály népe nagyjainak ünnepélyes keretek között bemutatott egy neki fölesküdtött vazalluskirályt vagy egy helytartót, valamint amikor jogerőre emelte az új tisztség viselőjére ruházott feladatokat és jogszíványokat. Magát a bemutatást követi a *fegyverzet megnevezése*, amelyet a hivatal viselője kapott, hogy a rá kiszabott, nagy horderejű feladatokat el tudja végezni, fegyverzete pedig nem más, mint karizmája; majd a *feladat körvonalazása* következik: vigye el az „igazságot” a nemzetekhez, akik már várják tanítását. Végül utalás történik *működésére*: nem erőszakos, hanem inkább kímélő, megmentő vonások jellemzik.

A Deutero-Ézsaiásnál szereplő „Isten szolgája” személyében összetalálkoznak a tettek végrehajtói (a bírák és a királyok) és az ige közvetítői. Istennek népével kapcsolatos akaratát megvalósítója ismét egyetlen személy, és őt újra, miként annak idején Mózes, „Isten szolgájának” nevezik. Az ének kifejezései a királyok felkenésének mozzanataira emlékeztetnek (Zsolt 2). A szolga munkastílusát tudatosan szembeállítja a királyi hatalmaskodással. A *szolga küldetése az igazság érvényre juttatása*. Az igazság érvényre juttatása tulajdonképpen Isten küldöttének, a prófétának a tiszte. A szolga áll tehát a próféták hosszú sorának a végén (Westermann).

A Szolga karizmatikus személyiség. Arra hivatott, hogy Isten igazságos rendelkezését közzétegye (*mispát*). A nyilvánosságra hozás láthatárát kiterjeszti a népek világára. Habitusára gyöngédség, kímélet, alázat és szelídség a jellemző. Nem elveszteni, hanem megtartani akar. Folyamatosan arra összpontosít, hogy hogyan tudja elvégezni az üzenet demonstratív meghirdetését.

Az egész perikópa *mispát*-refrénjeit komolyan véve és a 3. vers képi világának konkrét értelmét keresve érdemes Jean Koenig magyarázatát felidézni, amelyre Karasszon Dezső professzor hívta fel a figyelmet: „...Babilóniában, ahol az egyik főisten Nabu, az istenek írnoke. Őt írótablettával és írónáddal a kezében ábrázolták, derekán övvel, melyről tegezszerű tok lóg. Ebben néhány írónád látható, mellette kis tömlőben tinta... A nehéz és fárasztó munka ellenére is folyt a foglyok között a megmentett szent iratok tanulmányozása, másolása, rendezése. Hiszen a nép legjobbjai, lelki vezetői éppen Isten írott kijelentését tanulmá-

nyozva ismerték fel azt, hogy 1. a népet ért ítélet igazságos volt, hiszen Isten a próféták által évszázadokon át hirdette, hogy ha folytatja a nép Isten parancsolatainak a megszegését, akkor elveszi tőlük az ígéret földjét; 2. de Isten ígéretei mégis igazak. Nem hiúsulnak meg azok az ígéretek, amelyeket az Úr az ősatyáknak adott. 3. Bűnbánatot és megtérést vár az Úr, Ő most is tud szabadulást adni (...). Az Istenhez és Isten Igéjéhez való hűség ötvöződik itt a nemzet legnemesebb értelemben vett szolgálatával. Isten ebben az időben egy Igét tanulmányozó névtelen embercsoport hite által tartotta meg népét.” (KARASSZON 1999, 199. o.)

Az igehirdetés felé

A szolga megbecsülést és védettséget élvező személy Isten Szolgája az ő jó tetszését élvezi. Páratlanul érzelmgazdag és információdús bemutatás ez: „az én szolgám”, „támogatom”, „választottam”, „gyönyörködöm benne”, „lelkemmel ajándékoztam meg”, „útmutatásadásra képes”. Ez a bemutatás duzzad a megbecsültségtől, a büszkeségtől, a tudatos jó választás örömétől. Mintha nem is Úr és szolga, hanem szülő és gyermek viszonya lenne a háttérben. Itt nem lehet kétség a háttértámogatás, a bizalom, az elfogadottság, a tetszés, a megajándékozottság, a tóratudás és a bensőséges kapcsolat megléte fölül. (Milyen szépen egybecsendül ez Mt 3,17-tel!)

Pártfogónkról, a teremtő és szabadító Istenről is árulkodó leírás ez. Micsoda istenkép, micsoda atyakép bontakozik ki ebből a bemutatásból! A küldő Úr, miközben különleges szolgáját ajánlja figyelmünkbe, aközben magáról is vall, ő is bemutatkozik.

A védett szolgálattevő, Isten küldetésében járó ember bátran indulhat veszélyeztetett helyzetekbe, kilátástalan szituációkba, veszélyes övezetekbe, védtelen emberekhez, sőt veszélyes ellenségek közé is. Ez az isteni háttértámogatás, megbecsültség és védettség, ez a hordozó erő minden körülmények között az övé, egészen addig, amíg az igazság érvényre juttatásáért munkálkodik.

A szolga megbecsülést és védettséget ad tovább „Nem kiált, nem lármáz, és nem hallatja szavát az utcán. A megrepedt nádszál nem töri össze, a füstölgő méceszt nem oltja el, igazán hirdeti a törvényt.” Mintha csak azt mondaná az ige: kegyelmet gyakorolt. Nem magában biztos, hanem Istenben biztos, ezért tud ő, a szolga rangsorfeltés nélkül helyállni a szolgálatban, ellenszolgálatás nélkül lemondva cselekedni és számolatlanul megbocsátani.

Az artikulálatlan kiáltás, a zavargásos lármázás, az agresszív propaganda a nyomásgyakorlás és az erőfitogtatás eszköztárához tartozik. Az összezúzás, a kínzás, az elfojtás, az életkedv kioltása, a megalázás és az ehhez hasonló a kegyetlenkedés eszközei.

Aki nem kiált fenyegetően, az lehetőséget ad a másinak a választásra, és hagy elegendő időt valaminek az elfogadására vagy elvetésére. Aki nem kiált sürgetően, az időt hagy arra, hogy a másik kellőképpen megvizsgáljon valamit, illetve időt ad arra, hogy tudjon a maga tempója szerint növekedni. Az ilyen fajta megbecsülés és védettség teremtő és alkotó, gyógyító és élesztő folyamatokat képes elindítani. Ami veszni látszott, az megmenekül.

A védett szolgálattevő az Isten akaratát tartja legnagyobb becsben, s a sokféle akaratérvényesítés világában igazán hirdeti, azaz helyesen adja tovább Isten rendelkezéseit. Reformatori örökségünk az igaz tanítás (*recte docetur*) és a szentségek helyes kiszolgáltatása (*recte administrantur Sacramenta*). Ennek a feladatnak eleget tenni szolgálatunk és küldetésünk betöltése, megbecsülése és értelme. Az isteni háttértámogatással, megbecsültséggel és védettséggel hordozott szolga csupán azt adja tovább, ami őt is kegyelembe fogadta, élteti és hordozza.

A megbecsülés és védettség világméretű kiterjesztése a cél

„Nem alszik ki, és nem törik össze, míg a törvénynek érvényt nem szerez a földön; tanítására várnak a szigetek.” Mint felhatalmazott követ lankadatlanul, töretlenül végzi univerzális kitekintésű szolgálatát, mert az Isten megbecsülése és védettséget adó akarat nem maradhat meg szűk körben. A *mispát* világperspektívájú! Erre várnak sokan tudva és tudatlanul. Istennek azt a rendjét várják, amely utat mutat az istenkapcsolat és az emberi kapcsolatok helyreállításában.

A Szolga „...maga is méces és nádszál. Ezért képes megérteni a gyöngéket. Mire érvényt szerez tanításának, kialszik és összetörik ő maga is, de addig nem. Méltó párijai e gondolatnak a Fil 2,6–9 versek a szolgálai formát, velünk sorsközösséget vállaló, mindhaláláig engedelmes Krisztusról.” (Szabó Andor) *A szolga addig tudja továbbadni a megbecsülést és a védettséget a reá bízottaknak, amíg az igazság érvényre juttatásáért munkálkodik.*

Felhasznált irodalom

- ELLIGER, Karl 1978. *Deuterocesaja*. 1. köt. *Jesaja 40,1–45,7*. Neukirchener Verlag, Neukirchen. (Biblischer Kommentar Altes Testament XI/1.) 198–221. o.
- KARASSZON Dezső 1999. *Megrepedt nádszál, füstölgő méces. Református Egyház*, 8. sz. 199. o.
- PÁKOZDY László Márton 1958/59. *Reminiscere, Jes 42,1–8*. In: *Göttlinger Predigt-Meditationen*. 69–75. o.
- PÁKOZDY László Márton 1989. *Az Ebed Jahweh Deuterocesaja teológiájában. Az Úr Szenvedő Szolgája Ésaías könyve 40–55. fejezetében*. 2. kiad. Ráday Kollégium, Budapest.
- VARGA Gyöngyi 2001. *Böjt 2. vasárnapja – Ézs 42,1–4*. In: Hausmann, Jutta (szerk.): *Az Ószövetség a szószéken*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest. 33–37. o.

WESTERMANN, Claus 1981. *Das Buch Jesaja. Kapitel 40–66*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. (ATD 19.)
 XERAVITS Géza (szerk.) 2009. *A vigasztaló örömhírnök. Válogatott tanulmányok (Izajás 40–55)*. L'Harmattan – GKHF – PRTA, Budapest. (Studia Biblica Athanasiana 9.)

■ FEKETE KÁROLY

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2006-ban vízkereszt utáni 1. vasárnap is az alapige része volt, és a Lelkipásztor 2005/12. számának 441–442. oldalán már olvasható egy tallózó az 1–9. versekről, az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„...én formáltalak: mint az első ember testét a Ter 2,7 leírása szerint. A Szolga Isten eszköze lesz.” (A Szent István társulati Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„A szolga módszere a kímélet, a halk szó. De munkájához a szenvedés is hozzátartozik.” (Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Ézsaiás a »szolga« megnevezést a Messiásra, Izrael egész népére, a nép Istenhez hűséges maradékára (43,10) és Círusra alkalmazza. (...) Az 1–4. versben egyértelműen az Úr Jézusról van szó.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Nem tör pálcat, nem olt mécses – ahogy régi korok bírái tették, ha ügyeket tárgyalva az elmarasztaló ítéletet e jelképes mozdulatokkal is közhírré tették. Ő a reménytelen esetek felől is táplál reménységet.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Isten azt tervezi, felnyitja az egész világ szemét, és megváltásban részesíti az emberiséget. Első pillanattól kezdve ezt a szerepet szánta Izraelnek (Ter 22,18).” (Pat és David Alexander [szerk.]: *Kézikönyv a Bibliához*. Scolar Kiadó)

„Az 1–4. versben a kulcsszó a törvény (...) Ézsaiás könyvében a *mispát* szó jóval tágabb értelemben szerepel, mint amit mi »törvény« alatt értünk. A 40,14-ben arra a rendre vonatkozik, amelyet Isten a teremtéskor az egész világegyetemre nézve eltervezett. (...) a 41,1-ben pedig azzal kerül összefüggésbe, hogy a nemzetek hamis követelései és istenei elnémulnak, és az az igazság érvényesül, hogy Isten a történelem korlátlan ura.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

„...jó néha ez a megrepedt nádállapot, ez a füstölgő gyertyabél állapot, ha keserves is! (...) ilyenkor érzi át az ember szíve (...), mennyire rá van utalva Istenre! (...) azt ad éppen, amire olyan nagy szükség van ma: erőt! Lelki erőt! (...) erőt tud adni (...) a halállal szemben. (...) ha a legfélelmetesebb hatalommal szemben ennyire reálisan erőt ad Krisztus jelenléte, szava, közelsége: nem sokkal inkább így kell-e lennie ennek az élettel szemben is!” (Joó Sándor: *Ne félj, csak higgy!* Ajtony Artúr)

„A Szolga-Krisztus ezt a gyógyítást nem látványosan végzi. Nem televíziós és nem rádiós téma. (...) Elmondhatja igéjét, kiszolgáltatja szentségeit, és ezeken keresztül feltűnés nélkül, de valóságosan végzi gyógyító munkáját.” (Káldy Zoltán: *Hanem hogy ő szolgáljon*. Evangélikus Sajtóosztály)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike; de gondolkodó nádszál. Nem kell az egész világmindenségnek összefognia ellene, hogy összezúzza: egy kis pára, egyetlen csepp víz elegendő hozzá, hogy megölje. De még ha eltaposná a mindenség, akkor is nemesebb lenne, mint a gyilkosa, mert ő tudja, hogy meghal; a mindenség azonban nem is sejt, hogy mennyivel erősebb nála.”

Blaise Pascal (1623–1662) francia matematikus, fizikus, vallásfilozófus

„...A szájalom rácáfol minden logikára. A szájalmat valamilyen fájdalom váltja ki belőlünk, de a két érzelem nagysága nem áll egymással arányban: egyetlen Anna Frank nagyobb felindulást vált ki belőlünk, mint az olyan emberek milliárdjai, akik ugyanúgy szenvedtek, mint ő, csak éppen árnyékban maradt az arcuk.”

Primo Levi (1919–1987) olasz vegyész, író

TÖRTÉNET

„A koldusok általában az adomány értékéhez szokták szabni, hogy kinek mennyi jót kívánnak hálából. Az a koldus azonban, akiről itt most szó van, alapjaiban elhibázottnak tartja ezt a gyakorlatot. Aki sokat ad, annak ő azt szokta kívánni, hogy a Jóisten fizesse meg százszorosán. aki keveset ad, annak is ugyanezt kívánja, csak éppen ezerszeresen, ha meg még kevesebbet ad valaki, akkor azt, hogy százezerszeresen. Mert mint mondja: »Mindenki részéről ugyanazt a jó szándékot kell feltételeznem. Aki keveset ad, annak nyilván kevés a pénze. Azt kell hát kívánnom, hogy legyen neki több. Vagy még én is járuljak hozzá ahhoz, hogy végül minden a gazdagoké legyen.«”

Johann Peter Hebel (1760–1826) német költő

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

– Valami irigylésre méltó szeretetet, összetartozást érzek ki ezekből a sorokból. Ha valaki ilyenben részesül, azzal történjen bármi az életében, soha nem fog magányt érezni, erőt kap. A szeretetet pedig, amelyben részesül, tovább szórja maga körül, nyílt szívvel fordul mindenki felé.

– Engem az a rész ragadott meg, hogy „nem lármáz”,

mert annyira sokan lármáznak manapság. De hallható-e a halk hang egy olyan világban, ahol mindenhol valamilyen zaj van? Magunk is alig tudunk csendben lenni. Kétséges, hogy egy halk hang ma bármit el tudna érni.

– Vajon az, hogy „újakat mondok”, ma is igaz? Ha azt mondjuk, hogy ez az ige ma szól hozzánk, abban a majd megszólaló vasárnapi igehirdetésben, akkor ez azt is jelenti, hogy Isten most mond új szavakat a mi korunk számára és a mi életünk, éppen most zajló életünk számára.

– Az a gondolat, hogy aki Isten szándékát képviseli, nem töri el a megrepedt nádszalat, és nem oltja el a füstöl-gő mécses, egyszerűen szívmengető örömmel töltött el.

Mitől is ez a nagy öröm? Aki lelki alkatánál fogva a repedt nádszálakhoz sorolja magát, ezt személyes biztatásnak érezheti. Aki meg erősnek érzi magát, annak megmozdulhat a lelkiismerete a gyengék irányában. Valójában azonban valamennyien törött nádszálak vagyunk, bár nem mindenki tudja ezt. Valamennyiünk hite, reménye, jó szándéka többé-kevésbé füstöl-gő mécses. Ez érvényes az egyénekre, de még fokozottabban a közösségeinkre. Jó tudni, hogy az isteni szándék nem akarja összetörni összevissza repedezett közösségeinket sem. Sőt bízunk abban, hogy valaha kialakul belőlünk, valamennyiünkben az ő népe. Így jogosan fordíthatjuk Isten királyságát magyarrá Isten országának, ahol nemcsak ő uralkodik, hanem mi is valóban a népe leszünk. Végső soron Isten országa ragyog fel hát az ígéretből.

Böjt 3. vasárnapja (Oculi)

▶▶ 1Móz 4,1–13

Igehirdetési előkészítő

Kain, a földműves

„Eltűnt még egy ember.
A jó fiú a mezőre megy.
Földműves, kezei kérgesek,
de szíve is kérges,
mélyen ott forgatja rettenetes terveit
testvére ellen, családja ellen.”
(Nick Cave: *The Good Son*)

Bevezetés

A zsidó-keresztény kultúrában Kain és Ábel hatástörténete nagyon gazdag és fantáziadús. Néhány kiragadott példa következik.

Pszichológia: Szondi Lipót az önérvényesítés és az arról való etikus lemondás megtestesítőjeként látja Kaint és Ábelt (Szondi-teszt).

Irodalom: A *Beowulf*-ban a félelmetes Grendel Kain le-származottja. Hermann Hesse *Demian* című regényében a Kain-bélyeg annak az embernek az ismertetőjegye, aki a valódi önmagát keresi. John Steinbeck az *Édentől keletre* című regényében példázatként használja a testvérek történetét a Trask fiúk sorsához. Baudelaire *Ábel és Káin* című költeményében Kain a küzdő lázadó.

Festészet: Középkori falfestmény (Kelmescott, 1280); *Ádám és Éva megtalálja Ábel holttestét* (W. Blake, 1826); *Kain és Ábel* (G. Doré, 1866); *Ádám és Ábel* (L. Bonnat, 1900); *Kain és Ábel* (M. Chagall, 1931); *Kain és Ábel* (J. Reilly, 1958).

Zene: *Kain* – oratórium (G. Stolzel); *Ábel halála* – oratórium (F. Morlacchi); *Kain és Ábel* – oratórium (F. Weingartner); *Ábel meggyilkolása* – kantáta (L. Benoit); *The Good Son* (Nick Cave & the Bad Seeds).

Úgy fogjuk fel most a történetet, mint Ádám nemzetségtáblázatának kezdetét (17–26). A két fiúval indul az emberiség története Édentől keletre.

A szövegről

A gazdag és sokrétű kommentárokból, teológusok értelmezéseiből néhány fontos pontot emelek ki, különösen abból a nézőpontból, hogy mit jelent *Kain mint földműves kudarca*. Nem tudható biztosan, honnan ered Kain neve. 1. Származhat a *qānā* ('kap', 'szerez') gyökből, amire az 1. vers utal: „akit megkaptam”, így Kain a „birtoklás”, aki mindent megkaphat (Augustinus). 2. 'Lakatos', 'kovács' – az arab *qaynun* szóból, illetve Túbal-kain (22. vers) a kovácsok ősapja. 2Sám 21,16-ban a *qayin* lándzsa, valami, ami fémből készült. 3. Jelentheti, hogy 'teremtett' ('valami elkészült').

Ábel neve a *hbl* gyökből „lehelet”, „hiábavalóság” vagy „szomorúság”, „semmiség” (Préd 1,2; Jób 7,16). A 8. versben, amikor „rátámadt Kain” (*wayyāqom qayin*), a héberben a két szó hasonló hangzású. Az első vers befejezése nehezen érthető: „Férfit kaptam az Úrtól.” Ennek a rövid mondatnak minden szava problémás (von Rad). Mi az, hogy „kaptam” vagy „teremttem”? Hogyan lehet egy csecsemőre férfiként utalni? Az *ēt* elöljárósó inkább azt jelenti: „Istennel”. A gnosztikus (Fülöp evangéliuma), illetve rabbinikus szövegekben is megjelenik az a vélekedés, hogy Kain nem Ádámtól származik, hanem Éva a gonosszal (Sátán, Sammael) volt együtt, és Kain az ő leszármazottja. Lehetséges az is, hogy ez visszautalás 2,23-ra, ahol Éva férfiből vétetett, most pedig egy férfinak ad ő életet, így „férfit teremttem, csakúgy, mint az Úr”. Luther úgy értette, hogy „egy férfit kaptam az Úrral”, azaz az Úr segítségével (1Móz 3,15). Az Úr segítségére való hivatkozás valószínűbb, mint az, hogy Éva magát Istenhez hasonlítja a teremtésben. A két fiú története mintája Ézsau és Jákób történetének: a két fiú megszületik (4,1.2a ~ 25,24–26), a két fiút elnevezik (4,1b ~ 25,15b.26b), a két fiúnak hivatása lesz (4,2b

~ 25,27). A fiatalabb fiú kiválasztása is tipikus (Izsák, nem Izmael; Jákób, nem Ézsau; Efraim, nem Manassé; Dávid és nem a bátyái). Kain földműves, mint Ádám, de a kiválasztott ősatyák foglalkozása a pásztorság (1Móz 47,3). Ha valaki földműveléssel kezdett komolyan foglalkozni, annak gyakran tragikus vége lett: Kain gyilkos lett, Nőé részeg lett (1Móz 9,20kk), Uzzijjá pedig leprás (2Krón 26,10kk).

A gyilkosság helye a „mező” (*sādeh*), amely a vad, műveletlen pusztaságot jelenti, szemben a termőfölddel (*’ādāmā*). Az Úr kérdése („*Hol van Ábel, a testvéred?*”) hasonlít ahhoz, ahogyan Ádámot számon kéri (3,9kk) – de amíg Ádám igazat mond, Kain hazudik: „*Talán őrzője vagyok én a testvéremnek?*”, kegyetlen szarkazmussal: *Őrizője vagyok-e én az őrzőnek* (a pásztornak)? Kain ezzel nyíltan lemond arról a felelősségről, amellyel az Úr megbízta az embert (2,15). Rasi szerint Kain átkozottabb lett, mint a föld (4,11 ~ 3,17). Kain büntetése az, hogy „bujdosó és kóborló” lesz, ami nem azt jelenti, hogy nomád életet él, hanem azt, hogy kitaszított lesz, elűzetik a családtól. „*Ha a földet műveled, nem adja többé neked termőerejét*” (12. vers) – itt a föld a jó termőföldet jelenti (*’ādāmā*).

Igehirdetési vázlat

Bevezetés: fogolydilemma. Fogságban vagyunk. Olyan helyzetben, mint a két rabló, akiket elfogtak egy kisebb bűncselekményért, de a nagyobb, amiről szintén tud a rendőrség, nem tudják rájuk bizonyítani. Ezért külön-külön, egymástól elválasztva bezárják őket, és vádalkut kínálnak nekik. Ha az egyik vall a másik ellen, akkor a tanúskodó büntetését elengedik, a másik nagyon súlyos büntetést kap. Ha mindketten vallanak, akkor mindkettő közepesen súlyos büntetést kap. Ha egyik sem vall, akkor mindketten enyhe büntetést kapnak. Az ő szempontjukból tehát az lenne a legjobb megoldás, ha együttműködnének, és egyik sem vallana a másikra, így enyhe büntetéssel mindketten megúsznák. De vajon hallgat vagy beszél a másik? Ha nem bíznak egymásban, mindegyik beszél, és egyikük sem nyer a játékban. Ebben a fogolydilemmában van most az emberiség is: mindenki a másikra vár, senki nem vállalja, hogy a pillanatnyi érdekein túl, akár áldozatokat is vállalva, felelősséggel tekintsen a jövő felé, és bízson abban, hogy a másik is ugyanígy fog cselekedni. A mérhetetlen önzés a mai bizalmi, társadalmi és ökológiai válságunk egyik legalapvetőbb oka.

Kain birtoklásvágya

Kain neve utal a birtoklásra, valaminek a megszerzésére. Olyan kisajátításról van szó, amelyben az ember saját maga akarja uralni sorsát és környezetét. Kain az első, aki lemond a „környezettudatos” létről. Az Ószövetségben a pásztorkodás, a nomád életmód a természetre és az állatokra való teljes ráutaltságot jelenti, Isten akaratának

azonnali teljesítését (mobilitás, vándorlás), ez a vándorló ősatyák foglalkozása (1Móz 47,3; 5Móz 26,5). Nem véletlen, hogy Kain földművelő lesz, noha az önmagában nem istentelen cselekedet. Mégis itt egyfajta röghöz kötöttséggel párosul. A föld megművelése olyan kisajátítás is lehet, amelyben az ember maga akarja biztosítani élelmét, megélhetését, jelenét és jövőjét. A föld gyümölcséből való evés kezdetben az ember kiváltsága (1Móz 1,29–30), mintha a továbbélés, a csíra, a szaporodás az ember akaratához kötődne. A legfontosabb, hogy ilyen mandátumot, megbízatást nem lehet irigyen, gyűlölettel végezni, hiszen oly sok múlik a földműves gazdán. Kainban nő a harag, gyűlik a gyűlölet, amely lassan-lassan (egykes magyarázókat szerint egy év múlva) torz gyilkossági szándékká növi ki magát. Azt hiszi, van olyan hely – a mező –, ahol nem tudódik ki, mit csinál, ami csak az övé. és amire Isten sem lát. Vannak-e olyan zugai az életünknek, amelyekről azt hisszük, csak a mieink? Van-e bennünk gyűlölet, amelyet magunkba fordulva hordozunk? Merünk-e Istenre hagynakozni, vagy mi akarunk saját sorsunk kovácsa lenni (Kain ~ kovács)?

Kain kudarca

Az ember felelős lény, Kaint is kérdezi Isten: „*Hol van Ábel, a te testvéred?*” – nem azért, mintha nem tudná, hanem azért, mert az ember felelős (antwortet – Verantwortung, response – responsibility). Őrizői vagyunk a teremtett világnak (1Móz 2,15), beleértve embertársainkat is. Az ember Kain szavaival mondd le arról a partnerségről, hogy Istennel együtt vigyázzon a világra. Ez ökológiai és társadalmi, bizalmi válságunk rákfeneje. Mindezt irgalmatlan szarkazmussal tesszük, ahogyan Kain is. Azt gondoljuk, majd más vigyázz arra, ami ránk van bízva. „Kain megművelte a földet. Áldozatot mutatott be a föld gyümölcséből, és megitta a földet testvére vérével, de a földről a vér ellene kiáltott, és a föld megtagadta tőle termését, így átkozta őt meg a föld.” (Gunkel) Vegyük észre, hogy ráhull Kainra az, ami miatt Ábelre haragszik. Kain, a földműves, aki egy kietlen földön végzett a pásztorral, azt tapasztalja, hogy átokká lett keze alatt a föld! Hányszor hull ránk vissza az, amikor gonoszul cselekszünk!

Kain bélyege

Kain lemondott arról, hogy testvére, társa legyen, le kell mondania arról az áldásról, amelyet a föld adhat neki, gyökértelen csavargóvá lesz. Mégis, akinek elhordozhatatlan büntetése lett (13. vers), azt tapasztalja meg, hogy Isten jelet tesz rá, aminek jelentéséről számos elképzelés él. Számunkra mégis az a csodálatos, hogy az a Kain, aki nem volt őrzője az őrzőnek, őrizve lesz Istentől, aki nem mond le róla. Így tapasztaljuk meg Isten gondoskodását mi is: felelőtlenségünk, kizsákmányolásunk, kisajátításunk ellenére Isten nem mond le rólunk Jézus Krisztusban, Édentől keletre sem.

■ KODÁCSY TAMÁS

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a *textus 2008-ban Szentháromság ünnepe utáni 13. vasárnapon is részben alapige volt, és a Lelkipásztor 2008/7. számának 280. oldalán már olvasható egy tallózó az 1–16. versekről, az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)*

„vére. A héber szó többes számban áll: Kain azáltal, hogy megölte Ábelt, megölte az ő születendő utódait is. (...) A héber szó אָוֶן (avón) a bűnt is és a bűn következményét is jelenti, azaz a büntetést. A Targum így fordítja: »Nagyon nagy az én bűnöm, semhogy megbocsáttassék.« (...) A Midrás kérdésnek fogja fel: »Nagyon nagy az én vétkem, ahhoz, hogy megbocsáttassék?« (Hertz Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Ábel hitt az isteni határozatban, és megölt állatokat áldozott, így bizonyítva hitét és Isten általi megigazítását (Zsid 11,4). (...) Ábel áldozata előre mutat az Isten Bárányának helyettes halálára, Aki elveszi a világ bűnét.

Mivel Káin féltékeny haragja már a gyilkosság csírája volt, Isten szerető szóval figyelmeztette. (...) Bár Ábel meghalt, mégis tanúskodik nekünk arról, hogy a hit élete az az élet, amely számít (Zsid 11,4).” (William MacDonald: *Ó/Új-szövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Kain (...) [v]allásossága nélkülözi a bűntudatot és a kien-gesztelés szükségességét. (...) Ábel (...) beismerte bűnös voltát, de kifejezte hitét is a helyettesítő áldozat erejében (Zsid 11,4). (...) már itt, az emberiség bölcsőjénél hirdeti azt az alapvető igazságot, hogy »vérontás nélkül nincs bűnbocsánat« (Zsid 9,22; 11,4). (...) »A bűnáldozat az ajtó előtt van.« A héberben »bűn« és »bűnáldozat« ugyanaz a szó, és ez különös módon kifejezi azt a teljes azonosságot, amely a hívő ember bűne és a bűnért való áldozat között fennáll (vö. Jn 3,14; 2Kor 5,21). (...) Ábel áldozata megelőző tanítást föltételez (vö. 1Móz 3,21), mert »hit által« történt (Zsid 11,4), a hit pedig szaván fogja Istent; ezért volt Kain vértelen áldozata az isteni út visszautasítása. Az Úr azonban még egyszer utoljára figyelmeztette, hogy milyen áldozatot kell hoznia (1Móz 4,7).” (C. I. Scofield D. D.: *Magyarázó jegyzetek a Bibliához*. Evangéliumi Kiadó)

„Azok az áldozatok tehát, amelyeket hit nélkül ajánlunk fel Istennek, mit sem érnek. (...) Isten azért kérdez, hogy megnyílhasunk előtte, hogy ha kell, akár még bűneinket is megvallhassuk neki.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre*. The Word for Today)

Illusztrációk

TÖRTÉNET

„...legtöbben úgy olvassák a történetet, mintha egy seholsincs országban játszódna, mint Ezópusz egyik fabulája. Tudom, hogy ez mindig is rejtély volt abban a tekintetben, hogy miért fogadta el Isten Ábelt és az áldozatát, és miért

utasította vissza Káint és az áldozatát. Ez megmagyarázza, hogy miért. Ennek a történetnek a segítségével a szemiták azt mesélték a gyermekeiknek, hogy: »Isten a mi oldalunkon van. Minket, pásztorokat szeret, azokat a vérengző északi földműveseket viszont gyűlöli.« – Így van. Ha ezt olyan történetként értelmezik, mely saját kultúrák ősei között keletkezett, akkor megfoghatatlan. Csak akkor kezd érthetővé válni, ha felismeritek, hogy kultúrák őseinek ellenségei között keletkezett. – Igen. – Pislogva üldögéltem néhány pillanatig, aztán ismét megnéztem Izmael térképét. – Ha az északi földművesek kaukázusiak voltak – mondtam –, akkor Káin jele ez. – Saját világos arcbőrömre mutattam.”

Daniel Quinn (1935–) amerikai író, ökológus

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Két testvér: a testvérek lehetnek nagyon jó és nagyon rossz viszonyban is. Gyülekezeten belül is ismertek ilyenek. Van olyan testvérek, akiket a templomban sosem látni együtt.

Nagyon emberi ez a történet – rólunk szól, talán még inkább, mint Ádám és Éva története. Második bűnbeesés? Örök meghatározottság?

Az Ábel divatos név lett – talán a kevésbé erőszakos korszak eljövételének jele?

Hol van Isten ebben a történetben: az elutasításban?

Egyiket elfogadja, másikat nem – van, aki még emlékezik a felfelé és lefelé szálló füstre egy régi hittankönyvből.

Isten figyelmezteti Kaint a bűncselekmény előtt, de az nem tudja a jót választani: a jóra való képtelenségre tanít ez a történet? Talán a kegyelemre tanít, a kegyelem felismerésére?

Ha ez az emberiség történelmének példázata, különösen fontos, hogy a bűn nem tüntethető el: a földből kiáltó vér szava – mint Katyn: a szörnyű mézszárlás kitudódott.

Isten számon kér: „Hol van a te testvéred?” Isten büntet, de lelki módon: a gyilkos nem lel sehohol nyugalmat. A nyugalom és béke hiányával büntet. Ezt a büntetést mi is ismerjük.

Kain fellebbez, és Isten helyet ad a fellebbezésnek.

Kain-bélyeg (vagy billog): ma divatos a tetoválás. Kaini hajlamunk újabb térnyerése?

Böjt 4. vasárnapja (Laetare)

▶ Ézs 58,6–12

Igehirdetési előkészítő

Homiletikai exegézis

A kijelölt perikópa egy szélesebb összefüggés része: míg az 57. rész azzal zárul, hogy Isten cselekszik, vagyis ítél a bűnös felett, de irgalmaz is, gyógyulást és békességet szerez, addig

az 58. fejezet az ember lehetséges reakciójáról szól. Ezen belül előbb a próféta kritikát gyakorol a hamis böjt felett (3–5. vers), és nyilvánvalóvá teszi, milyen az igazi, az Istennek tetsző böjt (6–7. vers). Ugyan nem kétséges, hogy a nép igyekezze az Úr útján járni, törvényét megtartani – a szociális kapcsolatok rendezetlensége viszont beárnyékolja ennek a törekvésnek az őszinteségét és lehetséges erkölcsi hasznát. Az Úr viszont, aki üdvösséget szerez, elvárja, hogy választottai rendezzék szociális kapcsolataikat, s az együttélés struktúrái ennek megfelelően az egyéni és közösségi élet gyógyulását segítsék elő.

Az írásmagyarázók által Tritó-Ézsaiásnak vagy az *ismeretlen prófétának* (H.-J. Kraus) tulajdonított rész mondanivalója az Istennek tetsző böjt, keletkezésének ideje pedig a babiloni fogság. Az ószövetségi gyülekezetben böjtöt nagy katasztrófák után hirdettek meg a papok. A nép ekkor összegyűlt a szentély körül, megalázta magát hamuval és zsákruhával, és Istenhez fordult panaszával, hogy segítséget kérje sorsa jobbra fordulásáért. Jeruzsálem lerombolása után egyre gyakoribbá vált az ilyen böjti rítus (Jer 36,9; Zak 7,3), sőt a babiloni fogság utáni korban minden nagyobb ünnephez hozzátartozott. A böjt tulajdonképpen egy rítussal megerősített imádság volt, amely Istent akarta beavatkozásra ösztönözni. A probléma azonban abban állt, hogy a rítusok megüresedtek, odaszánás és elköteleződés nélküli ceremóniákká váltak, profanizálódtak (3b). Az emberek minden formális vallásgyakorlás és böjttartás mellett sem hagytak fel hétköznapi üzemeikkel. Jóllehet a fejezet bevezetése azt a látszatot kelti, hogy a nép kereste Jahve útját, jogi döntésekhez kérték és keresték az Istennel való találkozás lehetőségét, azonban e törekvések mellett nem változtattak semmit életstílusukon, a felebaráttal és az embertárssal szemben tanúsított viselkedési szokásaikon. Feltűnő módon egybecseng ez a prófétai intelem Ám 2,4-gyel és 5,21–27-tel, ahol újból a színből történő istentisztelet, a böjt és ünnep, valamint a szociális bűnök összefüggése a fő vádpont a nép ellen. Ez viszont mind Isten, mind pedig az emberek előtt hiteltelenné teszi a vallás gyakorlását. Ahhoz, hogy Isten meghallja hangjukat a magasságban (4. vers), valami másnak kellene történnie.

A 6. verstől kezdődően a próféta az Istennek tetsző böjt és istentisztelet ismérveit sorolja fel: ez a szociálisan hátrányos helyzetűek iránti szolidaritásban, materiális segítségnyújtásban, a jogfosztottak felé való odafordulásban mutatkozik meg. Ez az odafordulás viszont a legszorosabb összefüggésben van az ember üdvösségével és jólétével. Úgy tűnik, a szociális igazságosság és könyörület gyakorlása a legszorosabb ok-okozati összefüggésben van a nép jövő sorsával. A segítségnyújtás jutalma egészen immanens módon konkretizálódik, és idői-történeti távlatokat nyit meg a nép számára, amely társadalmi-politikai-gazdasági értelemben is kézzelfogható lesz (és nemcsak a végső üdvödre vonatkozik). Erre utal a világhosszág (*ór*) fogalma, amelynek több szimbolikus értelme is van az Ószövetségben: jelentheti az Isten ál-

tali megmentést *katonai* (2Móz 14,24; 2Kir 19,35; Ézs 17,14), *jogi* (Zsolt 37,6; Zof 3,5) vagy *orvosi* értelemben (Zsolt 56,14). Az ígéret egyrészt továbbviszi a deuteronomista szemléletet, miszerint a szociális kapcsolatok rendezettsége az élet kiteljesedését hozza magával (5Móz 5,16); másrészt előremutat a jézusi etika követelményére: aki megtapasztalja a kegyelemből való élés felszabadító erejét, az nem tud nem jót cselekedni a rászorulókkal, amely cselekedetnek újból csak az ember üdvösségéhez van és lesz köze (Mt 25,34–46).

Igehirdetési vázlat

A böjt fogalma a mai ember számára nem ismeretlen. Sőt a „szekuláris böjt” kifinomult és tökéletesített technikai igen keresettek. Fogyókúrás receptek, dietetikai tanácsok, karcsúsító technikák és étrend-kiegészítő készítmények rövid időn belül garantálják a „slank” és „fitt” formát. Böjt idején, hús-vét előtt a gasztronómia terén is fantáziadús kínálatokkal van dolgunk. Piacképes lett a böjt! De mi kíséri és mi nem ezt a gyakorlatot? Az önmagunkra figyelés talán igen – önmagában nem probléma az egészséges életmód, s az sem, ha ez együtt jár egyfajta belső lelki harmóniával, egészséges önértékeléssel és önbizalommal. De mi kell ahhoz, hogy emberi kapcsolatainkra és Isten előtti helyünkre is ráeszméljünk az ünnep előtt?

Az ige közel hozza az élet realitásait

A babiloni fogságból hazatérőknek szól ez a prófécia. Kik ők? Az egykor elhurcoltak és azok, akik már idegenben születtek. Az út hazafelé nem egyszerű – konfliktusok, egzisztenciális félelmek, elnyomás, önzés telepszik rá a mindennapokra. Ez a nemzedék jól ismeri – akárcsak a mai idősebb igehallgató gyülekezet is –, milyen az éhség, a kiszolgáltatottság, mit jelent menekülni, idegennek, bujdosónak lenni... De tartja bennük a reményt a terv és az ígéret: újból felépül a templom és a város.

Olyan szemléletes ez a prófétai szakasz, hogy képeket és emlékeket hív életre, amelyek közel hozzák a textus valóságát. Nem absztrakt módon, hanem egészen kézzelfoghatóan szemléli az emberi nyomorúságot. Ézsaiás próféta olyan arcokat fest elénk, amelyek nemcsak a Biblia világában, hanem a mi világunkban is fellelhetőek: *áldozatok!* Áldozatai az emberi önzésnek, a társadalmi igazságtalanságnak, a természeti csapásoknak. Vagy pedig az áldozat mi magunk vagyunk, és saját erőből e helyzetből kijönni nem tudunk!

A kérdés ma felénk hangzik: mit teszünk a nyomor és szenvedés megszüntetésére? Hány mezítelent ruháztatok fel, hány jövevényt fogadtatok be, hány éhezőnek adtatok enni? – kérdi Jézus is (Mt 25). A lehetséges válasz zavart hümmögés, vagy a következők: a GDP x százalékát humanitárius célokra fordítjuk, állami normatívából szeretetint-

tézményeket tartunk fenn. Mégis, ha a közvetlen közelünkben változatlanul marad a nyomor, *hitünkben, keresztény önazonosságunkban csődöt mondunk.*

Az élet felülírja a hagyományokat

A próféta a böjtről beszél, arról, hogy milyen az igazi böjt és milyen a látszólagos; ha a másik ember magára marad nyomorúságában, az azért van, mert a vallásos szokások és hagyományok kiüresedtek!

Ézsaiás kertelés nélkül felállítja a diagnózist kortársai számára: az Istennel való kapcsolat nem működik. A böjtölés külsőséggé, formalitássá vált: böjtöltök, s lehet, hogy már szédelegtek a kimerültségtől, de Istent mégsem bírjátok meghatni. Viszont hajszojlatok robotosaitokat, veszedtek, ökölrel verekedtek, egymásra bilincseket és jármot aggattok. Közben mégis fenntartjátok a látszatot, de Istent nem lehet megvezetni.

Nekünk is vannak szép hagyományaink, vagy újakat teremtünk. Nem jelentéktelen dolog ez, mert az életből ki kell ragadni azt, ami értékes, maradandó, arra emlékezni és ebben az emlékezésben megújulni... De itt van a veszély: könnyen üresjáratúvá válik.

Ézsaiásnak is egy olyan gyakorlattal volt dolga, amely kegyes szokás vagy kényelmetlen teher volt. Nagy valószínűséggel derék módon gyakorolták ezt a zsidók: éheztek, szomjaztak az előírt módon, zsákba öltöztek és hamuba ültek. Nem lehetett számukra egyszerű egy olyan gyakorlat, amely végül semmit nem hozott. Semmit? Igen, semmit, mert ezáltal nem kerültek közelebb Istenhez. De a másik emberhez sem!

És ezen a ponton lép be a próféta, s itt derül ki, hogy mi köze van az igének a mi világunkhoz. Mert van olyan hagyomány és vallásos gyakorlat, amely semmit nem ér – és van olyan keresztény, teológiai-egyházi rutin (vagy rutintalanság), amely üresjárat lett, amely semmivel sem visz közelebb Istenhez – és ami tragikusabb, semmivel sem hozza közelebb az embereket Jézushoz, az egyházhoz. Kísérletezhetünk a végtelenségig a külső formákkal – az nem pótolja a lényegét, a belső tartalmát. A hagyomány, a rítus, a szertartás csak addig jó, amíg abban segít, hogy Istenre és egymásra találjunk. Ha ez nem történik meg, minden öncélú marad. De az élet mindig felülírja hagyományainkat. A kereszténység legszebb és legevangéliumibb hagyománya: a szegények élethez való jogának elismerése!

Milyen az igazi böjt?

A tíz vers egy összefüggést tár elénk: ha kenyeret adsz az éhezőnek, akkor fölragyog világosságod! Protestáns meggyőződésünk azonnal tiltakozik: mi ez a feltétel? Nem ingyen kegyelemből, érdemek nélkül nyerjük el az üdvös-

séget és leszünk polgárai az örök világosságnak? Ézsaiást látszólag ez a teológiai kérdés nem izgatta – egyet tudott és hirdetett, de azt jól! Azt, hogy ahol az ember könyörületet gyakorol (terápia), és nem hagyja üresen a feléje kinyújtott kezét, ott az Isten világosságának készíti az utat. Ebben az isteni irgalom ölt testet. Ahol a mi könyörületünk nyomán enyhül a nyomor és a fájdalom, ott felragyog a világosság. Nem az ember világossága – hanem Isten világossága!

A próféta programot ad, ellenprogramot a gyakorlattal szemben, és azt mondja: tedd rendbe az embertársaidal való kapcsolatot – és akkor rendbe jön az Istennel való kapcsolatot is. Ez az igazi böjt!

Az igazi böjt

– tud *megosztani* – azt, amit ajándékba kaptam;

– tud *lemondani* a másik ember felett való hatalmaskodásról;

– tud *oldozni* a harag, a féltékenység, a bizalmatlanság és a félelem kötelekei alól;

– tud *időt szakítani* a másik emberre való odafigyelésre.

Ahol mindez megtörténhet, ott egymásba kapcsolódnak a kezek, ott felépülnek a romok, a templom és a gyülekezet – s ott az emberi együttélés is kölcsönösen gazdagító lehet, egymás javára és Isten dicsőségére!

Felhasznált irodalom

KOVÁCS Krisztián 2011. Igetanulmány. Ézs 58,7–12. *Igazság és Élet*, 3. sz. 459–467. o.

KRAUS, Hans-Joachim 1990. *Das Evangelium der unbekanntenen Propheten*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn.

FOHRER, Georg 1986. *Jesaja 40–66*. Theologischer Verlag, Zürich. (Zürcher Bibelkommentare 19/3.)

■ FAZAKASNÉ BARTHA ZSUZSANNA

Tallózó

„A népet Isten Egyiptomból is, Babilóniából is megszabadította. Ebből az következik, hogy minden ember szabad (*hofsi*) legyen, Deut 15,15; 24,18; minden igát »törjenek szét«. Nemcsak törvényhozás útján kell ennek megvalósulnia, hanem önkéntesen is. (...) Nemcsak azt mondja, hogy az ország felépítéséhez belső összetartás is szükséges. Túlmegy ezen: az ország felépülését Istentől jövő ajándéknak mondja.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„TrIz törvényszéki beszédét két kulcsszó tartja össze, mindegyikének két értelme van: 1) *hāpēs*, 2a.2c.3c. versek – Izrael *vágyával*, hogy együttérzést tanúsítsanak a szegények iránt; 2) *’ānāh* – nagyon komolyan törekszenek arra, hogy böjttel *sanyargassák* magukat (3. v.), de elhanyagolják a közöttük levő, *sanyarú* sorsban élő éhezőket és mezíteleket (...) A böjt lehetővé teszi a jómódú emberek számára, hogy osztozzanak a szegények sorsában, és az így vállalt

éhség által úgy tekintsenek Istenre, mint az élet és a táplálék forrására. (...) Amikor a böjt a gazdagokat lélekben szegényre teszi, és amikor a szegények megtanítják a jó módúakat az Úrra való alázatos várakozásra, akkor Isten számukra dicsőséggé, fényé, vízforrássá lesz.” (*Jeromos-bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Igazi böjt az, ha egy cél érdekében vállalnak lemondást és a munkának nekilátnak.

Még fontosabb lenne azonban, hogy belsőképpen épülne meg a gyülekezet. (...) »tested elől ne rejtsd el magad« (...) vedd olybá, mintha tulajdon tested látna szükségét.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Nem pusztán az ételtől való tartózkodást jelenti az előírt böjti napokon, hanem egy olyan életstílus kialakítását, amely teljesen mentes minden önzéstől és kapzsiságtól, s a szegények iránti bőkezűség jellemzi (...) Éppen ebben áll a hívő élet nagy paradoxona: az áldáshoz az önmegtagadáson keresztül vezet az út; azáltal kapunk, hogy adunk, s azáltal nyerjük el életünket, hogy lemondunk róla.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLAT

(...igazságod jár előtted)

„A keresztyén hit egyszerűségének lényege, hogy azzal indul, amit ismerünk, azzal a fajta tudással, amit szellemi-lelki bizonyosságnak nevezhetünk, és nem azzal, amit hinnünk kell.”

Palfrey Perkins (1883–1976) amerikai teológus

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Aggodalommal tölt el, hogy mind Európában, mind Magyarországon a böjt egocentrikussá vált. Az emberek többsége azért böjtöl, hogy testének kedvezzen. Igénk szerint az Úristennek az olyan böjtölő tetszik, aki magára nem is gondol, hanem a böjtölést követően ráadásaként kapja meg a vele való kapcsolatot. Mellbevágó, hogy az a böjt, amely formális, nem lehet más, mint öncélú. Hiába tartott be Isten népe ezernyi törvényt, ő elfordult tőlük, ahogyan most is elfordul attól az embertől, aki érdekből böjtöl.

Érdekelne, hogy milyen összefüggés van a böjt és a szegények és rászorulóknak megsegítése között. Nem Ézsaiás korának böjtre vonatkozó kortörténeti hátterét, hanem a mai evangélikus ember számára hasznos tanácsot hallanék szívesen.

A böjtnek nem az a lényege, hogy az étkezési szokásainkon változtassunk, hanem a belső elcsendesedés. Ha az étkezés korlátozásától várjuk cserébe Isten segítségét, üzletelünk vele. Miért böjtöljünk, vagy miért ne böjtöljünk?

Az igazi böjt permanens böjt, amikor az életünk átítatódik Isten kegyelmével. Hogyan valósítható meg, hogy egész életünk böjt legyen?

A böjt ne csak az ételtől való megtartóztatásról szóljon, hanem egy életstílus legyen, ami lelki értelemben azt jelenti számomra, hogy elhagyom rossz szokásaimat.

Olyan jó hallani az ige első sorát: „*Nekem az olyan böjt tetszik...*” Isten pozitív kicsengésű gondolatát hallhatjuk, amelyben segíteni akar nekünk a neki tetsző böjtben. Szívesen időznék ennél a gondolatnál.

Az éhezőkéről és mezítelenekéről olvasva Jézus szavai jutnak eszembe, amikor saját magát azonosította velük (Mt 25,31kk). Kérdésem, hogy lehet-e párhuzam a böjt és Jézus utolsó ítéletről szóló tanítása között.

Mikor lett a keresztyéknél szokás a böjt?

Böjt 5. vasárnapja (Judica)

▶ 1Móz 18,20–33

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

Amikor Ábrahám megkapta elhívását Istentől, 75 évesen szó nélkül engedelmessé vált (1Móz 12,1–4). Szó nélkül engedte, hogy unokaöccse, Lót válasszon bőséges termőföldet magának. A sodomai férfiak már akkor romlottak és vétkesek voltak Isten előtt, a kiválasztott Sodoma és Gomora vidéke azonban olyan volt, „*mint az Úr kertje, mint Egyiptom földje*” (1Móz 13,8–13). Ábrahámnak elég volt az ígéret, hogy azt a földet, amelyet lát, neki és utódainak adja Isten (1Móz 13,15). Később szavát tette ugyan, hogy nincs utóda, de amikor Isten a csillagokra utalva megnyugtatta, kérdés nélkül hitt az ígéretben (1Móz 15,6). Elfogadta Isten megújított szövetségét 99 évesen (1Móz 17,1–8). Amikor azonban Isten azt mondta neki, hogy Sára fiút fog szülni, akiből népek fognak támadni, nevetni kezdett: „*Százesztendős embernek lehet-e gyermeke?*” – kérdezte akkor magában (1Móz 17,17).

Ábrahám igaz voltát azonban nevetése, pillanatnyi hitetlenkedése nem törte össze. Őt az Úr nyilvánította igaznak (צדק) (1Móz 15,6), amit később sem vont vissza. Ábrahám életútja igazolja, hogy az igazhoz méltó élet nagyon is emberi élet. Az Isten iránti engedelmisséget és hűséget nem teszi semmissé a helyzetből adódó természetes kétség. Az lenne álságos, ha Ábrahám vagy Sára öreg koruk dacára még csak meg sem rezdültek volna az Úr ígéretére.

A találkozás után a három követ elindul Sodoma felé, Ábrahám pedig velük tart. Két követ elmegy Sodomába, egy pedig Ábrahámmal marad.

Az Úr bevezető mondata a beszélgetésben: „*Sok a jajki-*

áltás (זעקת) Sodoma és Gomora miatt, és vétük (חטא) igen súlyossá vált.” (1Móz 18,20) Nem tudjuk meg, hogy valójában ki kiált Istenhez, a bekövetkező eseményekből az derül ki, hogy nem a sodomaiak voltak. Ábrahám ekkor beavatást kap Isten szándékaiiba. Így kezdődik el az alku a városért, az igazakért. Az alkuban az igazakra ugyanaz a kifejezés hangzik el, mint ami Ábrahám jelzője is: צדק. Az alku egyszerre provokatív és bizonyágtévő. Itt is titok vezet be a párbeszédet, Ábrahám indokai rejtettek maradnak. Nem lehet tudni, hogy miért vállalja ezt a provokatívnak érezhető alkut: ötven, negyvenöt, negyven, harminc, húsz, végül tíz igaz embert említ. Azért nem említ még kevesebbet, mert a tíz a legkisebb csoportlétszám. Egy városnyi emberhez képest ötven igaz is kevés, Ábrahám mégis folyamatosan csökkenti az igazak számát. Isten válaszára kíváncsi, vagy – talán Lót miatt is – csak a városért aggódik? Alkuja ugyanakkor bizonyágtétel is: igaz emberként van benne felelősség és szánalom is. Ahol igazak élnek, ott közbenjáróknak is lenni kell!

Isten megígéri a tíz igaz miatti megmenekülést, Ábrahámnak azonban meg kell tanulnia, hogy Istennel lehet ugyan alkudni, ő elfogadja a közbenjárást, döntését azonban alázatosan kell elfogadni. Most a város nem menekülhet meg, csak a benne élő igazak, az üdvtervben azonban bekövetkezett, hogy az egy Igaznak kellett áldozattá válnia minden ember megmeneküléseért.

Bőjti időben a koncentrált Istenre figyelésben fontos üzenet lehet: húzódjunk minél közelebb Istenhez, ne féljünk vágyaink szerint beszélgetni vele, de épp a bőjti idő figyelmeztet a megtisztuló alázat fontosságára.

Igehirdetési vázlat

„Hogy egyesek mit meg nem engednek maguknak?! Hogy képzelet Ábrahám, hogy Istennel lehet ilyen hangon beszélni?! Alkudozik, hogy Isten milyen feltételek mellett tartaná meg Sodomát” – morfondírozhatunk magunkban. A másik pillanatban talán Istene csodálkozunk. „Ennyire határozatlan lenne, ilyen döntésképtelen? Leáll alkudni egy idő emberrel, aki szemére hányja, hogy képes lenne-e a bűnösökkel együtt az igazakat is megbüntetni?”

Isten és Ábrahám története tele van titkokkal, lehetlenségekkel, különleges beszélgetésekkel. Amibe a Szentírás mégis betekintést ad, az talán oldja csodálkozásunkat.

1. Ábrahám engedelmes ember, akit Isten minden hibája és vétke ellenére igaznak fogad el

Isten hívására otthagya földjét, mert hitt az ígéletnek, hogy nagy néppé lesz (1Móz 12,1–9). Amikor Isten utódot ígért, és a csillagokra mutatott, Ábrahám nem kérdezett, hanem hitt. Ekkor fogadta el őt Isten igaznak (1Móz 15,1–6). Elfogadta Hágárt, és tudott könyörögni a szolgálótól született gyermekekért (1Móz 17,18). Igaz, amikor Isten Izsák születését ígerte

neki, arcra borult engedelmesen, de magában nevetett (1Móz 17,17). De most, amikor a Biblia leírása szerint megjelennek az Úr követői, újra tiszta engedelmességgel sűrög-forog körülöttük, s amikor Izsák születésének ígérete hallatán Sára kezd nevetni, már nem nevet vele (1Móz 18,12). Idősen képes megtanulni, hogy Isten szava különleges szó: életbe hatoló, életet felemelő szó. Elég sok mindent tudhat már az életről, mégis képes megnyitni önmagát a megszólító Úr előtt.

Amikor a három követ eltávozik Ábrahámától és Sárától, és Sodoma felé indulnak, Ábrahám elkíséri őket. Megfejtethetetlen, hogy miért teszi: Lótra gondol, az unokaöccsére, aki azon a vidéken sátorozik? Kíváncsi, hogy mi fog történni? Esetleg az ígéletet adó Isten hatalma izgatja? Miért nem marad otthon Sára mellett? A válaszokat nem tudhatjuk. Legfeljebb csak annyit, hogy valami vezérli. Valamiért mennie kell: a követeket, az Urat nem hagyhatja el. Az engedelmesség mozgása ez: egyre közelebb az Úrhoz.

Bőjt 5. vasárnapján az engedelmesség mozgása ugyanaz: nemcsak megüresíteni magunkat, nemcsak eltávolodni valamitől, hanem közelebb vágyódnunk az Úrhoz. Vágyakozni a jelenlétére, vágyakozni az el nem szakadásra, bármilyen állapotban vagyunk is. Rilke szavai különös erővel mutatják ezt az Isten utáni vágyat:

„Kiolthatod szemem te: látlak,
tömd be fülem, hallom szavad,
láb nélkül is kúszom utánad,
száj nélkül hívlak hallgatag.
Törd le karom, én átölellek
szívemmel mint egy csoda-kézzel,
fogd le szívem, lázas velőm ver,
s ha agyamat zúzod te széjjel,
véremre veszlek új erővel.” (Az *áhítat* könyve – részlet)¹

2. Ábrahám Sodomáért könyörög, Isten pedig elfogadja az alkut. Az Isten melletti lét nemcsak titokzatos, hanem titkokba is belátást enged. Az Úr beavatja Ábrahámot Sodoma elpusztításának tervébe, mondván, annyi jajkiáltás jutott már fel hozzá a sodomaiak gonoszsága miatt, hogy meg kell vizsgálnia bűnösségük mértékét. A három követből kettő elindul Sodoma felé, egy Ábrahámval marad: az Úr követe, aki az Úr hangján beszélget Ábrahámval.

Az engedelmes és igaz Ábrahám szaván fogja az Urat: az ígéreteket adó vajon tud-e engedni elhatározásából? S különleges merészséggel érvelni kezd: „*elpusztítod-e az igazakat is a bűnössel együtt? ... Távol legyen tőled, hogy ilyet tégy!*” Szinte oktatja az Urat. Mintha a kérdése egy kicsit önmagáról is szólna: ha Isten a bűnösökkel együtt az igazakat is bünteti, akkor neki mint igaznak valóban van reménysége? Ez a kicsi kérdés tele van kíváncsisággal, felelősséggel és talán egy kis félelemmel is. Mert ha Isten az igazakat a bűnösökkel

¹ RILKE, Rainer Maria 1995. *Versek*. Ictus Kiadó, h. n. 27. o.

együtt – a bűnösök vétke miatt – elpusztítja, akkor mi értelme az ígéreteknek? Még engedelmes, hívó emberekben is felmerül olykor a kérdés: ha ilyen sok a bűn, ha mindennek ellenére a gonoszság olyan erős, ha a bűnösökkel együtt az igazak is elpusztulnak, érdemes az ígéreteknek hinni? Érdemes engedelmesnek lenni? Érdemes reménykedni?

Isten ajándéka, hogy engedi Ábrahámot kérdezni, sőt alkudni. Hány igazért menekülhet meg a város? Ötvenért, negyvenötért, negyvenért, harmincért, húszért, tízért? – kérdezi Ábrahám. Isten pedig ugyanazt mondja: „*ha talállok ötven igazat, megkegyelmezek értük az egész helynek*”, s végül „*nem pusztítom el a tízért*”.

Milyen kevés egy város megmeneküléséért ötven igaz ember jelenléte! S nincs ötven ember, aki legalább nemet mondana a tobzódó gonoszságra. Nemhogy ötven igaz nincs, még tíz sincs.

Ábrahám alkuszik, és Isten engedi, hogy alkudjon. Lehet közbenjárni, de Ábrahámnak látnia kell azt is, hogy milyen világ az, amelyben befogadhatta Isten ígését utódról, népről, áldásról. Isten utáni vágyában is szembesülnie kell a valósággal. Isten így várja engedelmességét.

Nem élhetünk mi sem idilli álmokképekben, kisajátítva Isten közelségének átélhetőségét. A böjti csendesség ajándéka lehet, hogy kinyithatjuk szemünket önmagunk hiteles meglátására, és kinyithatjuk szemünket a körülöttünk élőkre. Ne csak a sodomai egészet akarjuk látni, hanem a mellettünk lévő magukra hagyottak sorsát, a betegek fájdalmát, a gonoszok látott gyermekek riadalmát, a fásult idősök reménytelenségét.

Ne csak Sodomát lássuk, hanem Isten „alkuképességét” is. Sodomának pusztulnia kellett, de eljött az egy Közbenjáró, Jézus Krisztus, aki egyetlen igazként nem menekülhetett meg a haláltól és kárhozattól, hogy megmeneküljön az ember, s vele minden élet!

■ BODÓ SÁRA

Tallózó

„Az egyedülálló párbeszéd Isten és Ábrahám között két alapvető tételt rejt magában; először az igazságosság kiváló értékét, másodsor Isten készségét a könyörületességre (...), de csak ha összhangba hozhatja ezt az igazsággal.” (*Hertz Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Isten választottainak keserves kiváltsága az, hogy látják az események menetéből azt, ha ítélet következik. (...) Ebből következik feladatuk, amit mindegyik prófétának (...): az utolsó percig megjobbulásra hívni és ugyanakkor könyörögni az ítélet elfordításáért. (...) Isten kegyelmére apellál Ábrahám, szinte a végsőkig feszítve a húrt (...). Ennek a közbenjáró alkudozásnak végeredményben az a nagy tanulsága, hogy Isten hagyja magát megkérlelni; az imádság merész dolog, de Isten nem zárkózik el előle, kész a meghallgatásra, és nem az ő irgalmán múlik, ha a kérés

nem teljesíthető.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Isten két dolog is terve kinyilvánítására készítette: (1) Ábrahám által nyer áldást a föld minden népe; ezért Isten megmondta neki, hogy egy várost (Sodomát) el kell távolítania, mielőtt lehetőség adódna arra, hogy Ábrahámom keresztül áldást kapjon. (2) Ábrahámnak igazságot és jogosságot kell tanítania utódainak.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„A befejezetlenség tehát az, hogy nem mennek el az egy igazig, valami teljesebb igazságra vár, amely majd elegendő lesz. Végére is az egy Ábrahám küzd Sodomáért, de nem mondhatta, hogy reám tekintettel ne tedd meg, hiszen ő por és hamu (27). (...) Az »egy Jézus Krisztus által« kaptuk a kegyelem és igazság ajándékát. Annak az »egynek igazsága minden ember számára az élet megigazulásává lett« (Róm 5,12k).” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Ábrahám arra a következtetésre jut, hogy az ítélet elkerülhetetlen, azonban tudja, Isten nem akarja elpusztítani az ártatlanokat.” (Pat és David Alexander [szerk.]: *Kézikönyv a Bibliához. Scolar Kiadó*)

„Isten nem gyönyörködik az ítéletben – Isten az irgalomban leli örömét, és akár néhány igaz ember is megmenthet egy bűnös közösséget Isten ítéletétől.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. The Word for Today*)

Illusztrációk

GONDOLAT

„...az igazat mondd, ne csak a valódit, a fényt, amelytől világlik agyunk, hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.”

József Attila (1905–1937) magyar költő

TÖRTÉNET

„Amikor a lámed vovok egyike meghal, s lelke a mennybe száll, a Mindenható tízezer éven át melengeti kezében, hogy a szenvedés jege leolvadjon róla.”

(*Lámed-váv cádikim* héberül 'harminchat igaz ember'. A szó magában is harminchatot jelent, lévén a héber írásjegyek mindegyike egy-egy számnak is megfelel. A Zohár szerint ez azon igaz emberek száma, akik vállán nyugszik a világ: e tan szerint minden nemzedékben él harminchat olyan ember, akiknek érdemei miatt Isten fenntartja a világot. Ők mind roppant szegény, sanyarú sorsú, észrevétlenül élő emberek, akik a többiek közül mindössze jámborságukkal tűnnek ki. Egyes Talmud-magyarázók szerint ők azok, akik a világ bűneiért még életükben szenvednek.)

Judah Löw ben Bezael (1512–1604) rabbi, a legendás Gólem megalkotója

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Istennel lehet beszélni, beszélgetni, sőt alkudozni. Ő meghallgatja a hozzá imádkozókat, irgalmas. Figyel az ember szavára, figyel ránk, elmondhatjuk neki kéréseinket, aggodalmainkat, érzéseinket. Az is világos ebből az igéből, hogy a bűn nem marad büntetés nélkül. De ha az arányokat nézzük, hogy akár tíz igaz emberért kész eltekinteni a város elpusztításától, szemben a sok száz vagy ezer bűnösrel, mégiscsak Isten kegyelmén van a hangsúly. Egészen egyedi értelmet kap ezen a helyen Isten türelme, mert még ha nagyon is emberi a szituáció, ahogy Ábrahám és a Mindenható alkudoznak egymással, nincs olyan földi hatalmasság, aki eltúrte volna hasonló helyzetben az alattvalója merészségét, arcátlanságát.

Isten miért nem csak a bűnösöket pusztítja el? Létezik kollektív bűnösség az ő szemében is? Kik az igazak, hogyan kell érteni ezt a kifejezést ezen a helyen? Miért alkudozik Ábrahám az Úrral? Tényleg lehet vele alkudozni, ráadásul ennyit? Tudunk-e ilyen közvetlenül szólani hozzá, tudjuk-e befolyásolni az akaratát? Miért akarta elpusztítani az Úr Sodomát? Vajon nem lehetett volna jobb útra téríteni őket, mint például Ninive népét? Ha egy közösségben vannak igazak, hívők, értük megkegyelmezhet a környezetüknek Isten?

Túlzottan antropomorf az egész történet, ami néhol már zavaró. Például Isten lemegy a két városba, hogy megnézzze, valóban igazak-e a hozzá feljutott jalkiáltások; Isten alkudozik Ábrahámmal, mintha maga sem tudná, mit akar, vagy hogy hol a határ. Nehéz összeegyeztetni a mi istenképünkkel az Ábrahámmal vitatkozó Urat, akit mi mindenható Úrként tisztelünk, aki ismeri a szív legrejtettebb gondolatait, aki ennek az egész világnak az életét kezében tartja. Isten emberi vonásai ebben a történetben inkább nehézséget jelentenek.

A piac mint szituáció sokakban előjött. De volt, aki a meghallgatott imádság élményét hozta ide, amikor el tudta mondani az Úrnak mindazt, ami benne volt, akivel lehetett az imádságon keresztül beszélgetni. A másokért való aggodás érzése is ott van Ábrahámban, s talán ez az őszinte érzés befolyásolja az Urat is tervében. Nincs reménytelen helyzet, nem szabad feladni. Isten olyan, mint egy szerető atya, aki ha látja gyermekén a jó szándékot, megenyhül.

Böjt 6. vasárnapja (Palmarum)

▶▶ Jn 10,17–18(19–21)

Igehirdetési előkészítő

Homiletikai exegézis

A kijelölt igeversek a jó pásztorról szóló példázat (Jn 10,7–18) részét képezik, de míg a megelőző versekben metaforikus értelemben veszünk tudomást Jézus áldozatáról, itt kifeje-

zetten krisztologikus formában és direkt módon van szó életének odaszánásáról. A hangsúly Jézus művéről Krisztus személyére tevődik át; a metaforikus beszéd abban éri el határát, hogy a hűséges pásztor valóban kockázatot vállal a rá bízott életéért, amely elmehet akár az önfeláldozásig. Viszont Jézus küldetéséhez egyenesen hozzátartozik az, hogy ő „leteszi” (τίθησιν) életét értük; több ez, mint odaadni (δίδωσιν), ami megfelel ugyan az igazságnak, de az előbbi kifejezésben (letenni) benne van a készség, az eleve elhatározás (lásd 11. vers). Ez a különbség igazán a 17–18. versekben domborodik ki, lényege pedig az Atya és a Fiú közötti kapcsolat, viszonyulás és szeretet által érthető meg. Ugyanakkor könnyen félreérthető és félremagyarázható ez a vers. Az Atya szeretete Jézus iránt nem azért alakul ki, mert Jézus kész engedelmesen magára vállalni a szenvedést és a kereszthalált, s ezzel végrehajtja az Atya tervét. Ez a szeretet már adott a világ kezdete előtt (17,24), az Ige testet öltése (1,1) és Jézus nyilvános földi működése előtt – vagyis nem eredménye a fiú engedelmességének, hanem alapja és legvégző oka. Ha nem így lenne, akkor Jézusnak hatalma lenne nem odaadni az életét, azaz megkímélni magát ekkora szenvedéstől. Tehát nem azért szereti az Atya a Fiút, mert az végrehajtja akaratát – hanem azért hajtja végre a Fiú küldetését, mert az Atya akaratát és Jézus akaratát lényegében egy. S azzal, hogy leteszi, majd újból felveszi az ő életét, isteni hatalmát és szuverenitását juttatja kifejezésre. Innen nézve valóban csak „ironikus” lehet a kérdés, hogy zsidó vallási vezetők vagy a római hatóság okolhatók-e Jézus haláláért. A megállapítás inkább így hangzik: mindkettő, a zsidó és a római elhatározás Isten akaratának eszköze!

A jánosi krisztológia sajátosságával találkozunk itt, amely arról szól, hogy Jézus már húsvét előtt (azaz feltámadása előtt) nyilvánvalóvá teszi: ő korlátlanul rendelkezik az isteni hatalommal. Ebben az összefüggésben érthető meg a 19–21. versekben olvasható meghasonlás és botránkozás a zsidók sorában. Nem a jó pásztorról szóló metaforikus beszéd igénybevétele, hanem az isteni hatalom közvetlen kinyilvánítása veri ki a biztosítékot az őszivetségi vallási vezetők vagy írástudók körében. Ilyen értelemben a 19–21. vers inkább az előző fejezet, a 9,39–41 folytatása, ahol a farizeusok vakságáról szól Jézus. A jánosi szándék még egy további lépésben is tetten érhető itt: a Jézus haláláról és feltámadásáról, életének odaadásáról, majd újbóli visszavételéről szóló szavak egyértelműen szembemennek a Jézus haláláról szóló korabeli, zsinagógai értelmezésekkel: ezek szerint Jézus halálában tényleg beigazolódott az, hogy ő nem volt a messiás; ha az lett volna, akkor ez nem történhetett volna meg. Halála bizonyíték arra, hogy ő nemcsak képtelen volt ellenállni a zsidó és római hatóság akaratának, de lám, maga Isten is megbüntette azért, amiért istenkáromló módon magára vonatkoztatta a messiási ígéreket. János ezzel szemben hangsúlyozza, hogy az Atya és a Fiú akaratát lényegében egy, hogy nincs külön-

ség Jézus szabad döntése, hatalma (ἐξουσία), szuverenitása és Isten parancsolata között. Engedelmsége sokkal inkább az ő szabadságának megélése, s azzal, hogy életét újból visszaveszi (még ha nem is önfeltámasztásról van itt szó), bizonyítja, hogy halála nem küldetésének kudarca vagy megszakítása, hanem ennek a küldetésnek központi eseménye.

Prédikációvázlat

Virágvasárnap! Vajon mennyiben szólt akkor a hozsánna és a dicsőítés a csodatevő Messiásnak, s mennyiben az isteni hatalommal bíró Fiúnak? Félő, hogy inkább csak az elsőnek.

S mennyiben szól ma az emlékezés az ember Jézusról, aki tanításával megelőzte korát, akit nem értettek meg kortársai, pedig jót akart, végül életével fizetett eszméiért, s mennyiben annak a Krisztusnak, aki mind halálával, mind pedig feltámadásával isteni hatalmát bizonyította? Félő, hogy inkább az elsőről!

Pedig nem a virágvasárnapi események, sem a jó pásztor példázata nem a szabadtéri partik és ártalmatlan bukolikus pásztorjátékok hangulatát idézi.

Egy lehetetlen küldetés?

Nem volt rizikómentes ez a bevonulás. Az eddigi konfliktusok rosszat sejtettek (például Jn 6,41; 7,25 és további példák az evangéliumokból). A tanítványok közül már többen elpártoltak tőle (6,66). A nagytanács már elhatározta, hogy megölik őt (11,53–57). Mégsem lehetett feltartóztatni.

Nyilván az élet kockáztatása nem volt ismeretlen ebben a világban. Pásztorként a nyáj mellett, ragadozókkal és tolvajokkal szemben vagy éppen a hadszíntéren könnyen utolérte a halál az embert. A hatalom szigora is könnyen osztotta a halálos ítéleteket. Előfordult olyan is, hogy valaki egy nemes ügyért, vélt igazáért életével fizetett, sőt a prófétákat is sokat zaklatták. Az erőszakos halál hozzátartozott a mindennapokhoz – de hogy valaki küldetésének tartsa a meghalást? Ez hallatlan!

Mégsem példa nélküli! Az önfeláldozás végigkíséri az emberi kultúra történetét, főleg kilátástalan helyzetekben választja ezt az utat az ember, hogy ezáltal másokat megmentsen. De számtalan extrém esetről tudósítanak mai híradások. Autóbuszon, mozitermekben, iskolában, családokban – csak itt nem barátaiért hal meg valaki, hanem előbb vélt ellenségeivel végez, ítéletet hajt végre, megbüntet vagy éppen megkímél későbbi szenvedésektől, majd (s csak ez után) magával is végez.

De hogyan értsük Jézus szavait arról, hogy ő készül odaadni az életét, csak hogy elnyerje az Atya szeretetét? Pedig emberileg nézve éppen virágvasárnap – leszámítva a konfliktusokat – mégiscsak sikertörténetnek indult fellépése (lásd a példákat az evangéliumokból). Az, hogy

valaki kockázatot vállal, még érthető – de hogy szándékosan feláldozza az életét? Ez sem pásztorról, sem hadvezértől, sem katonától nem várható el, legkevésbé az emberek jótévedésétől!

Az Atyával a halálba...

Jézus szavait valóban értetlenség kíséri, ha csak emberi oldalról közelítünk hozzá, ha csak a királyt, a (politikai) messiást, a pásztor vagy a tanítót látjuk benne. Itt most nem az ő munkájáról, nem is személyes példájáról van szó, hanem az ő személyéről!

S bár tudjuk – nemsokára tanúi lehetünk a passió hetében – hogy ő szenvedésében és halálában egészen ember (félelemmel, könnyekkel, kiáltással), ebben az igében az lesz nyilvánvaló, hogy ő egészen Isten is. Ő és az Atya egészen egyek. Az Atya akarata (az ember megmentésére) az ő akarata is. Nem azért teszi le életét, hogy megfeleljen egy felsőbb parancsnak vagy elnyerje a rettegett Atya szeretetét, hanem azért képes odaadni életét, mert őt az Atya már előbb szerette, s ők ketten együtt úgy szerették a világot, hogy ezt az áldozatot is vállalták (Jn 3,16).

Jézus tudja, hogy halála nem baleset és nem csúfos vég lesz csupán, hanem ennek a mennyei akaratnak a része. Ezzel nem azt mondjuk, hogy számára könnyebb lesz a halál, mint a földi halandó ember számára (ezzel tagadnánk egészen ember mivoltát). Sőt tudjuk, hogy számára ugyanolyan borzalmas és rettegett hatalom, mint a mi számunkra – de Jézus az Atyával indul a halálba, a halálon túl pedig az Isten dicsősége várja. S az életet tőle visszakapja.

Szokták mondani, hogy nincs két egyforma halál (erre vannak tudományos tapasztalatok is), mindenkinek egyedül kell a halált átélnie. De ott, ahol emberileg nézve a totális „kapcsolatnélküliség” uralkodik, vagyis a halálban, ott még mindig Isten az úr, aki nem enged el (E. Jünger). Egy bizonyos reménységre feljogosít a mai ige: még a halál sem választ el Istentől, s a halálon túl ő vár reám!

Krisztus akaratát cselekedni

A virágvasárnapi és húsvéti gyülekezet ünneplése akkor hiteles, ha igyekszik megfelelni Krisztus akaratának. Nem önfeláldozásról és értelmetlen halálkeresésről van szó! De arról igen, hogy a keresztény ember és gyülekezet minden erejével álljon ellen a halálos erőknél ebben a világban: erőszaknak, gyűlölködésnek, korrupciónak, önzésnek stb. Lehet, sőt biztos, hogy ezáltal az árral szemben úszunk s botránkozást is okozunk (lásd 19–21. vers), s az is lehet, hogy kevesebben leszünk (tovább erodálódik a kereszténység). De a küldetés lényege és eredményessége nem e világi mércével mérhető. Ezt a lehetőséget senki el nem veheti tőlünk – olyan küldetés ez, amelyre Krisztus hatalma jogosít fel, s immár mint mennyei Király, ő is kérheti számon!

Felhasznált irodalom

BOLYKI János 2001. „*Igaz tanúvallomás*”. *Kommentár János evangéliumához*. Osiris, Budapest.

BULTMANN, Rudolf 1964. *Das Evangelium des Johannes*. 14. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Dietzfelbinger, Christian 2004. *Das Evangelium des Johannes*. 2. kiad. Theologischer Verlag, Zürich.

GEENSE, Adriaan 1973. Predigtmeditation über Joh 10,11–16. *Göttinger Predigtmeditationen*, 27. évf. 229–235. o.

■ FAZAKAS SÁNDOR

Tallózó

„A legnagyobb kiváltság Jézus esetében a legnagyobb áldozat vállalásával párosul: önkéntes engedelmisség az Atya iránt a teljes bizalom jegyében. (...) Jézus nem elvesztette a maga életét, hanem önként adta oda. (...) Az igazi engedelmisség, amely a teremtett világ javát szolgálja, szeretetből születik. A szeretet indítására működő hatalom életet jelent minden embernek.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Bár a pásztor és a nyáj metaforája jól ismert az ószövetségi írásokból (Ez 34), de hogy a pásztor odaadja életét, ez új vonás. Ez csak Jézus jellemzője.” (*Szegedi bibliakommentár – Újszövetség*. Korda-Bencés)

„Schlatter (...) »Jézus küldetése nem arra irányult, hogy elfogadtassa magát a nyájjal, hanem, hogy megmentse a nyáját.«” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„...mindkettő, az élet odaadása és visszavétele egyúttal egy *küldetésnek* felel meg, azaz az Atya megbízásának, így az engedelmisség cselekedete, és mint ilyen, csak a Fiú által teljesíthető.” (*Biblia magyarázó jegyzetekkel*. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó)

„Halála nem lesz sem véletlen, sem ellenfeleitől elszenvedett vereség. Életét (...) maga adja oda (...), részben azért, mert van hatalma majd visszavenni, részben azért, mert az Atya így kívánta tőle. (...) senki nem maradt sem semleges, sem közömbös a hallgatóságból: ez a magatartás lehetetlen Jézus igehirdetésével szemben (...) Az ellenfelek a többieket is rá akarják venni, hogy ne hallgassák őt. Az utóbbiak viszont a vakon született meggyógyításából indulnak ki, s abból következtetnek.” (Bolyki János: *Igaz tanúvallomás*. Osiris)

„A meghasonlott emberek első csoportjába (20. v.) számszerűen a többség tartozik. Ezek az emberek a »józan ész« ítélete alapján arra a meggyőződésre jutnak, hogy Jézus szellemi fogyatékos. Az Ószövetségben hasonló dolog történt: azok, »akiket nem világított meg az igazság fénye«, »örültségnek« tartották a hitből élő igazak életét

(Bölcs 5,4.6). (...) A második csoport (21. v.) vallási téren nem az emberi észtekinté végső mércének, és nem csupán orvosi szempontból veszi figyelembe a testi gyógyulást.” (Benedikt Schwank: *János*. Agapé)

Illusztrációk

GONDOLAT

„A jellem olyan, mint a fa, a hírnév pedig, mint az árnyéka. Az árnyékra gondolunk, pedig a fa a lényeg.”

Abraham Lincoln (1909–1865) amerikai elnök

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

„Azért szeret engem az Atya, mert én odaadom az életemet, hogy aztán újra visszavegyem.” Csak akkor szeret az Atya, ha teszem az akaratát? Mi Isten akaratát? A Bibliában azt olvastam, hogy az az Isten akaratát, hogy minden ember megtérjen. Jézus ezért megy utána minden elveszettnek. Jó tudni, hogy nem én keresem Istent, hanem ő keres engem. Az én keresésem már következmény. Jézus úgy tölti be az Atya akaratát, hogy meghalt értünk a kereszten. Ha engedem, hogy Jézus szeressen engem, akkor tudom én is Isten akaratát cselekedni.

Jézus azt mondja: „*Hatalmam van arra, hogy odaadjam (az életemet), hatalmam van arra is, hogy ismét visszavegyem.*” A Gecsemáné-kertben viszont Jézus így imádkozik: „*Atyám, ha lehetséges, távozzék el tőlem ez a pohár.*” Nincs ebben ellentmondás? És miben van tulajdonképpen Jézus hatalma? Tudjuk, hogy Jézus egy személyben Isten és ember. De ebben van az ő hatalma?

A zsidók az ige szerint két táborra szakadnak. Az egyik tábor szerint ő a megígért megváltó, hiszen meg tudja nyitni a vakok szeméit. A másik szerint Jézus maga az ördög, vagy akit az ördög megszállt, és ezért őrzöng. Mit jelent ez az őrzöng szó? De ha Jézus ördög, akkor hogyan tud mégis jót tenni, azaz megnyitni a vakok szeméit? Az ördög Isten felé nem tudja kinyitni a szemünket. Mi hogyan vélekedünk ma Jézusról? Vagy mi is testi-lelki vakságban élünk, mint Jézus kortársai?

Nem értem, miért ez az ige került virágvasárnapra. Azért választották ezt az ígét, mert Jézus arról beszél, hogy hatalma van letenni az életét? Hogyan fogják azok a hívek érteni, akik ritkán jönnek a templomba, ha mi, bibliaórák sem értjük, hogy miért ez az ige hangzik virágvasárnap?